

İBRANİLERİN ÖYKÜSÜ

Rabbi Nisim BEHAR

אבי

GEYİK YAYINLARI

**ETNİK KÜLTÜRLERİN
DİNSEL KAYNAKLARI
SERİSİ - 3**

ZVİ-GEYİK YAYINLARI

RABBİ NİSİM BEHAR

İstanbul, Hasköy'de 1913 yılında doğdu. Alliance İsrailit okulunda okuduktan sonra Musevi Lisesini bitirdi. Uzun yıllar Musevi okullarında öğretmenlik yaptı.

Araştırmacı kişiliği onu büyük ilgi duyduğu din ve ahlak konularında yaşam boyu araştırmalar yapmasını sağladı. Çeşitli gazetelerde yazıları yayınlandı.

1969 yılında İsrail'e göçetti. Araştırmalarını orada da sürdürdü. İstanbul ve İsrail'de yayınlanan kitapları İspanyolca, Fransızca ve İngilizceye çevrildi.

Latin Amerika ülkelerinde örnek yapıtlar olarak varsayılan Rabbi Nisim Behar'ın kitaplarının yirmisi İstanbul'da, yirmi bir tanesi de İsrail'de yayınlandı.

Rabbi Nisim Behar, 24 Eylül 1990 tarihinde aramızdan ayrıldı.

İBRANİLERİN ÖYKÜSÜ

RABBİ NİSİM BEHAR

ÖNSÖZ: MOŞE GROSMAN

ZVİ-GEYİK YAYINLARI

Kitabın Özgün Adı: İbrani Tarihi / Dünyanın Kuruluşundan Babil Sürgününe Kadar

Kitabın Yazarı: Rabbi Nisim Behar

Judeo Espanyolca İlk Baskı: La İstorya Cudĩa adıyla 1957, İstanbul.

Türkçe İlk Baskı: 1969, Ahmet Sait Matbaası 1969, İstanbul.

© : Kitabın Tüm Yayın Hakları Zvi-Geyik Dış Ticaret Basın Yayın ve Turizm San. Ltd. Şti.'ne aittir. İzinsiz alıntı ve iktibas yapılamaz.

ISBN: 975-8516-05-1

Dizgi ve Sayfa Düzeni: Tiryaki Yayınları

Kapak Tasarım: Koz Reklam

Baskı: Doyuran Matbaası

Üçüncü Baskı: Şubat 2001

Zvi-Geyik

**Dış Ticaret Basın Yayın ve Turizm San. Ltd. Şti.
Galatasaray; İstiklal Cad. Kallavi Sok. No.14, D:1
Beyoğlu- İstanbul**

Tel: 0.212.292 18 61 - 292 18 62

Fax: 0.212.292 18 69

e-mail: www.sabetians.com

ÖNSÖZ

Ağlama Duvarı olarak bilinen duvar, Bet Amikdaş adlı tapınağın yıkılmasından sonra nedense öyle bırakılmış batı duvarıdır.

Kral Şelomo'nun tahta geçişinin dördüncü yılında inşasına başlanan bu tapınak Kral David tarafından yapılmak istenmişse de süregelen savaşlar bunun gerçekleşmesini önlemiştir. Kral David'in ölümü üzerine oğlu Şelomo tahta geçince baba dostu Tsor Kralı Hiram, elçiler göndererek yeni kralı kutladı.

Kral Şelomo Hiram'a elçileriyle şu mesajı gönderdi:

- Babamın düşmanlarımızla yapmak durumunda kaldığı savaşlar yüzünden çok arzu ettiği halde bir Tanrı Evi inşa edemediğini biliyorsun. Bugün, bütün devletlerle barış içindeyiz. Bu nedenle babamın bu arzusunu gerçekleştirmek istiyorum. Bu inşaat için gerekli olan ve Lübnan'da bulunan Erez ağaçlarının kesimine başlamaları için adamlarına emir vermeni rica ediyorum. Adamlarım, seninkilerle çalışacak, çalışanların bütün giderleri karşılanacak, ücretleri ödenecek, istek ve arzuları yerine getirilecektir.

Kral Şelomo, Kral Hiram'ın ustalarına yardım etmeleri için Lübnan'a otuz bin işçi gönderdi. İnşaatta kullanılacak

taşlar da dışardan geldi ve bunların kesilmesi için yüz elli bin işçi çalıştı.

2833 yıl önce İyar ayında temelleri atılan tapınağın yapımı için seçilen alan da ilginç... Burası, Avraam'ın oğlu Yitshak'ı kurban etmek için götürmüş olduğu Moria Dağının bulunduğu yerdirdi... İnşaat yedi buçuk yıl sürdü. Tapınak, Moşe'nin çölde yapmış olduğu Mişkan'ın planına göre yapılmıştı.

Kral Şelomo, babası David'in arzusunu yerine getirmiş olmanın erinci içindeydi.

Tişri ayında milletini açılışa davet etti. İhtiyarlar, Kabile başkanları, aile başkanları bu törende hazır bulundular.

Koen'lerle Levi'ler David'in kentinde korunan Moşe'den kalan yazılı Tevrat'ı dinsel eşyaları ve On Emir'in yazılı olduğu levhaların bulunduğu Aron Aberit adı verilen kutsal dolabı tapınağa yerleştirdiler. O gün Kral Şelomo ve tüm İsrail Oğulları kurban kestiler.

Kral Şelomo, mabedin karşısına yerleştirilmiş bir kürsüde dizüstü oturuyordu. İki elini yukarıya doğru kaldırarak dua etmeye başladı. Bu mabede gelip Tanrı'ya yakaran herkesin dualarının kabulünü, uzaklarda yaşayan insanların düşüncelerini buraya yoğunlaştırıp bu yöne doğru dua etmeleri halinde ve de Yahudi olmayanların bile Tanrı'ya sığınmak için bu kutsal mabede geldiklerinde onların da dualarının Tanrı tarafından kabulü için tüm halkın gözü önünde dua etti.

Bet Amikdaş'a, kutsal dolabın içinde yerleştirilen Tevrat'ın bir bölümünde şunlar yazılı:

"Ve vaki oldu ki, Moşe bu şeriatin sözleri tamam oluncaya kadar onları bir kitaba yazmayı bitirdiği zaman Moşe Allah'ın ahit sandığını taşıyan Levilere emredip dedi: Bu şeriat kitabını

alın ve onu Allahınız RABBİN ahit sandığının yanına, sana karşı orada şahit olsun diye koyun." (Tesniye, B. 31, 24 - 26)

Demek ki, Tevrat'ın tamamını Moşe yazıp teslim etmiş... Moşe'nin kitabı Tevrat, hiçbir değişikliğe uğramadan, virgü-lüyle, noktasıyla kısaca nasıl yazılmışsa öylece günümüze vardı.

Rabbi Nisim Behar, elinizdeki Tevrat kaynaklı İbrani ta-rihini "La İstorya Cudia" adı altında 1957 yılında üç bölümde yayınlamış, 1969 yılında da bu kitapları yine üç bölümde Türkçe olarak yayınladıktan sonra birleştirerek tek kitapta toplamış.

İbranilerin Tevrat kaynaklı geçmişini, öğrencileri için ka-leme almış olan hocaların hocası Rabbi Nisim Behar'ı deği-şik dillerde yayınlanan birçok kitabı yanında Türkçe olarak yayınlanan bu kitabı İbrani tarihinin en azından tanıtımını yapmaktadır. Bu konuda dilimizde yayınlanmış tek kitaptır.

Musevi Okullarında İbranice ve din dersi öğretmenliği yapan değerli hocamız sayesinde Musevilikle ilgili birçok bil-giye erişebiliyoruz. Ya da kısaca şöyle diyelim: "Bugün rah-metli dedemizin ölüm yıldönümünde okunan duaya -Amin-demesini biliyorsak bu onun sayesinde. Bu nedenle onu rahmet ve minnetle anıyoruz.

MOŞE GROS MAN

RABBI NISIM BEHAR

DÜNYANIN KURULUŞU

Tanrı dünyayı altı günde yarattı. Birinci gün ışığı, ikinci gün gökleri yarattı. Üçüncü gün suları topraklardan ayırarak denizleri meydana getirdi ve karada ağaçlarla diğer yeşillikleri ekti. Dördüncü gün güneş, ay ve yıldızları yarattı. Beşinci gün kuşları ve balıkları yarattı. Altıncı gün bütün hayvanları yarattı, aynı zamanda insanın vücudunu şekillendirerek canlandırdı ve ona Adam adını verdi.

Bütün işlerini bitiren Tanrı, yedinci gün istirahat etti ve ona Şabat adını verdi.

ADAM, CENNET BAHÇESİNDE (Gan-Eden)

Tanrı ilk insanı aldı ve onu Eden adlı bir bahçeye koydu. Ona bahçeyi gezdirerek tüm ağaçları gösterdi ve şöyle emretti:

- Yarattıklarımın ne kadar güzel olduğuna bak, Adam. Bunların hepsini senin için yarattım. Ancak, sen de bunlara müstahak ol, kötü hareketlerinle bunlara zararın dokunmasın. İyice bilmelisin ki, iyiliği kötülükten ayıran bu ağacın meyvelerinden yemeyeceksin. Çünkü yediğin anda ölürsün.

Tanrı Adam'ı uyuttu ve kaburgalarından birini alarak kadını yarattı. Adam bu yeni arkadaşını görünce çok memnun oldu ve ona "Bütün canlıların annesi" manasına gelen Hava adını verdi.

YILAN, ADAM VE HAVA'YI KANDIRIR

Hayvanların en kurnazı olan yılan bir gün Hava'ya yaklaşıp ona şunları söyledi:

- Hava, iyiliği ve kötülüğü ayıran bu ağacın meyvesinden niye yemiyorsun? Korkma ölmezsin. Meyveden yiyince gözlerin açılacak ve iyi ile kötüyü ayırt edeceksin.

Hava yılanın inandırıcı sözlerine kanarak yasak meyveden yedi ve Adam'a yedirdi. Hemen o anda gözleri açıldı ve birdenbire çıplak olduklarını farkettiler. Allah Adam'ı çağırarak yasak meyveden niçin yediğini sordu. Adam ise "Bana vermiş olduğun kadın o meyveden yedirdi" diye cevap verdi. Bunun üzerine Allah:

- Niçin karının sesini dinledin de benim emrimi dinlemedin? Senin yüzünden toprağı lanetliyorum. Toprakta sadece diken yetişecek ve yaratılmış olduğun toprağı dönene kadar alınının teriyle ekmeğini yiyeceksin.

Tanrı Hava'yı çağırarak yasak meyveden niçin yediğini sordu. Hava ise "Beni yılan kandırdı" diye cevap verdi. Bunun üzerine Allah Hava'ya şu cezayı verdi:

- Emrimi dinlemediğin için daima sancılarla doğum yapacaksın.

Son olarak da Allah yılanı şu cezayı verdi:

- Bütün hayvanların arasında seni lanetliyorum, her zaman toprakta sürünecek ve toprağın tozunu yiyeceksin.

Bu olaylardan sonra Tanrı, Adam ve Hava'yı Gan-Eden'den kovdu.

KAYIN VE EVEL

Adam ve Hava'nın Kayin ile Evel adlı iki tane çocukları oldu. Kayin çiftçi, Evel ise çobandı. Günün birinde her ikisi de Allah'a armağanlar getirdiler. Anca, bunlardan sadece Evel'inki kabul edildi. Kardeşini kıskanan Kayin, bir gün tarlada iken Evel'in üstüne atıldı ve onu öldürdü. Allah Kayin'i çağırarak:

- Kardeşin nerede? diye sordu. Kayin ise:

- Ben ne bileyim, onun bekçisi miyim? diye cevap verdi.

Bunun üzerine Allah onu lanetledi ve ömrü boyunca hiç rahat bulamadan bir yerden bir yere kovulacağını söyledi. Ancak, gittiği yerde rahat bulamayan, her yerden kovulan Kayin, ağlamaya ve Tanrı'ya yalvarmaya başladı:

- Ey Ulu Tanrım, göklere çıksam orda sen varsın, denizlerin derinlerine insem orda yine sen varsın. Gölgenden nasıl, nereye kaçayım?

Kayin'in yaptığı işten pişman olduğunu anlayan Allah, onu affetti ve görenlerin onu öldürmemesi için alnına bir işaret koydu.

Kayin cinayeti işlediği yerden uzak bir bölgede yaşadı. O, Eden'in doğusuna yaşamaya gitti. Bu arada Adam ile Hava'nın Şet adını verdikleri üçüncü bir oğulları oldu.

TUFAN (Mabul)

Adam'dan sonra gelenlerin hepsi kötü ve zalim olduklarından Allah dünyayı mahvetmeye karar verdi. Bütün bu kötü insanların içinde sadece Lemeh'in oğlu Noah (Nuh) iyi hareketleriyle Allah'ın hoşuna gitti. Noah, Adam'dan sonra gelen onuncu kuşaktandı. Allah Noah'ı çağırarak ona şunları söyledi:

- Bilmiş ol ki, dünyaya bir tufan getirmeye karar verdim. Şimdi içine karını, oğulların Şem, Ham ve Yefet ile ailelerini alacağın bir gemi yapmanı emrediyorum. Onlarla beraber gemiye, karada yaşayan bütün hayvanlardan birer çift alacaksın. Gerek sizin için ve gerekse hayvanlar için yiyecek erzak almayı unutma.

Noah emirleri tamamıyla yerine getirdikten sonra, Allah büyük ve kuvvetli fırtınalarla birlikte göklerden yağmur yağdırmaya başladı. Yağmurlar 40 gün, 40 gece devam etti. Sular yavaş yavaş, önce tepeleri, sonra yüksek yerleri, nihayet bütün dağları örttüler. Suların altında kalan bütün canlılar mahvoldular. Kurtulanlar sadece geminin içinde bulunanlardı.

Neticede gemi Ararat Dağının (Ağrı Dağı) üstüne kondu. Noah geminin bir penceresini açarak kargayı yolladı. Arkasından yolladığı güvercin de ayağını koyacak kuru bir yer bulamadığından geri döndü. Noah yedi gün bekledikten sonra güvercini bir daha yolladı. Az bir müddet sonra geri dönen kuşun ağzında bir zeytin dalı vardı. Noah bütün ailesi ile birlikte gemiden çıktıktan sonra, hayvanları da çıkardı ve akabinde teşekkür mahiyetinde Allah'a kurban kesti. Allah Noah'ın kurbanını kabul ederek bir daha dünyaya tufan getirmeyeceğini vaad etti.

BABİL (BAVEL) KULESİ

Noah'ın oğullarından sonra gelenler çoğaldılar ve bütün dünyayı doldurdular. Hepsi aynı lisanı konuşurlar ve farksız bir hayat yaşarlardı. Bu sıralardı Şinar şehrinde oturanlar, tepesi göklere değen bir kule inşa etmeye karar verdiler. Bu kule kahramanlıklarının bir sembolü olacaktı. Fakat onların kötü niyetlerini bilen Allah, kuleyi inşa ederlerken dillerini değiştirdi, öyle ki birbirleri ile anlaşmalarına imkan kalmadı. Dolayısıyla gayelerine erişemediler ve kuleyi inşa edemediler. Tanrı onları Şinar şehrinden dünyanın dört tarafına dağıttı.

AVRAAM'IN HAYATI

Adam
10. Nesil Nuh
20. Nesil İbrahim
25. Nesil Musa

Noah'tan sonra gelenler Tufan'ı büsbütün unuttular ve Allah'ın yolunu bırakarak her türlü putlara tapmaya başladılar. Aralarından sadece bir tanesi, taşlara ve putlara tapmanın hiç bir manası olmadığını anladı. Bu çok değerli adam Avraam'dı.

Noah'tan sonraki onuncu sülalenin sonunda Tanrı, Şem ailesinden, doğru iyi ve Allah korkusu ile dolu Avraam'ı seçti. Avraam henüz küçük bir yaştan Allah'ı göklerin ve toprakların yaratıcısı olarak tanıdı.

Avraam, Allah'ın emri ile, doğmuş olduğu Mezopotamya'dan ayrıldı ve yanına karısı ile yeğeni Lot'u alarak Kenan topraklarına yaşamaya gitti. Bu memlekette Allah ona görünerek şunları söyledi:

- Ayaklarınla bastığın bu topraklar senin ve sülalenin olacaktır.

Avraam bu yere, Allah'ın ona görüldüğü yer anlamına gelen Bet-El adını verdi ve bir kurban keserek Tanrı'yı şükranlarını sundu.

Avraam çok misafirperver bir adamdı. Evine gelenlere yemek ve yiyecek ikram eder, sonra da onlara Tanrı'nın büyüklüğünden bahsederek, onları sadece tek bir Allah'a inanmaya ikna ederdi.

AVRAAM VE LOT'UN ÇOBANLARI ARASINDAKİ KAVGA

Avraam gayet dürüst bir adam olduğundan kuvvet ve cesaretiyle, zenginleşmeye ve o yerin en saygıdeğ r kişilerinden olmayı başardı. O kadar ki, Kenaan'ın ileri gelenleri ve şefleri onunla yakınlaşmak için fırsat ararlardı. S r  bakımından Lot da zengin sayılırdı. Ancak otlaklar az olduğundan Avraam ve Lot'un çobanları arasında devamlı kavgalar oluyordu. Avraam bu kavgalara son vermek için, yeğeni Lot'u çağırarak şunları söyledi:

- Sevgili yeğenim, böyle kavgalara asla müsaade etmemeliyiz. Arazi oldukça büyüktür, ayrılalım, sen istediğ n yerleri seç, geriye kalanı da bana bırak. Lot, Avraam'ın bu teklifini kabul etti ve en verimli yerler olan Yarden taraflarını aldı. Aldığı kısımların bir ucu Sedom girişine kadar uzanıyordu. Avraam ise Kenaan'da kaldı.

AVRAAM LOT'U KUVVETL  KRALLARIN ELÜNDEN KURTARIR

Az bir müddet sonra Lot, Sedom dolaylarında yerleşti. Bu sıralarda Sedom kralı ile Kedorlaomer ve başka krallar arasında bir savaş başladı. Neticede yeniler Sedom kralının bütün halkını ve mallarını ele geçirdiler. Esirler arasında Lot da vardı. Yeğeni Lot'un düşmanın elinde esir olduğunu işiten Avraam, derhal adamlarından 30 tane kahraman seçti ve Şinar ile Elam krallarını kovalamaya başladı. Onları Da-

mesek'te yakaladı ve bozguna uğrattı. Bütün malları aldı ve Lot ile diğer esirleri serbest bıraktı. Ancak Avraam yağmadan faydalanmadı ve malları sahiplerine iade etti.

SÜNNET

Sara'nın hizmetçisi Agar, Avraam'a, Yişmael adını verdiği bir çocuk doğurdu. Avraam 99 yaşında iken Allah ona şunları söyledi:

- Seninle ve senden sonra geleceklerle bir dostluk antlaşması yapmaya kara verdim. Bu anlaşmaya göre sünnet olacaksın, böylece senden sonra gelecek bütün çocuklar da 8 günlük iken sünnet edilecekler.

Kendi yaşında çok zor olmasına rağmen, sadece Tanrı'nın buyruğunu yerine getirmek için Avraam vakit kaybetmeden sünnet oldu. Bu arada Yişmael ile evdeki bütün erkekler de sünnet oldular. O günden itibaren sünnet İsrail Oğulları için bir mecburiyet haline geldi.

ALLAH, SEDOM VE AMORA ŞEHİRLERİNİ MAHVEDER

Sünnetinin üçüncü gününde Avraam sancı içinde çadırının kapısında otururken kendisine doğru yaklaşan üç kişi gördü. Avraam onları büyük bir sevinçle kabul etti. Esasında bunlar insan kılığına girmiş üç melekti ve her birinin ayrı ayrı vazifesi vardı. Birincisi Avraam'ın sancılarını dindirmeye, ikincisi Sara'nın bir oğlu olacağını haber vermeye, üçüncüsü de Sedom ve Amora şehirlerin mahvetmeye gelmişlerdi.

Sedom ve Amora halkı çok kötü olduğundan, Allah bu şehirleri mahvetmeye karar verdi. Avraam'ın yalvarmaları bile hiç bir işe yaramadı. Melekler Sedom'un kapısına gel-

dikleri zaman, Lot anlardan evine gelmelerini rica etti. Şehre yabancıların geldiğini öğrenen Sedom halkı, Lot'un evinin etrafında toplandılar ve gelenlerin kendilerine teslim edilmesini istediler. Lot evinin kapısına çıkarak, yabancılara kötülük yapılmamasını rica etti. Ancak Lot'un bütün yalvarmaları boşuna idi, hepsi bir ağızdan şöyle bağırdılar:

- Sen bizim şehre daha dün geldin, bize emretmek mi istiyorsun? Bak şimdi sana neler yapacağız.

Melekler Lot'u içeriye aldılar ve kapıda bulunanların hepsinin gözlerini kör ettiler. Daha sonra Lot'a "Aileni topla, çünkü şehri mahvedeceğiz" dediler.

Ertesi sabah melekler Lot'u, karısını ve iki kızını alarak şehrin dışına çıkardılar. Tanrı göklerden kükürt ve ateş yağmurunu yağdırmaya başladı. Böylece şehirler yanarak mahvolular, halkından da canlı kalan olmadı.

Lot'un karısı arkasına bakmak isterken tuzdan bir heykel haline geldi.

YİTSHAK VE YİŞMAEL

Oldukça geçkin bir yaşta, Avraam'ın karısı Sara bir çocuk doğurdu. Yitshak adını verdikleri bu çocuğu Allah'ın emretmiş olduğu gibi henüz sekiz günlük iken sünnet ettiler. Yitshak'ın Yişmael ile birlikte büyümesi, Sara'nın hiç hoşuna gitmiyordu. Nihayet Avraam'a, hizmetçisi Agar'ı ve oğlunu kovmasını rica etti. Agar yanına yol için yiyecek ve içecek alarak oğlu ile beraber Avraam'ın evini terk etti. Yişmael, Paran çölünde büyüdü ve annesi onu Mısırlı bir kadınla evlendirdi. Yişmael bugüne kadar Arap kabilelerinin babası olarak tanınır.

YİTSHAK'IN KURBAN EDİLİŞİ

Avraam Hevron yakınlarındaki Gerar'da yaşadı. Devamlı olarak putperestlerin arasında yaşamasına rağmen, o, hiç bir zaman Allah'ın yolundan sapmadı, aksine Tanrı'nın ululuğunu yaymaya çalıştı. Allah onu denemek için, biricik oğlu Yitshak'ı kendisine kurban etmesini istedi. Ulu Tanrı'ya sonsuz bir imanla bağlı olan Avraam hiç vakit kaybetmeden sabah erkenden kalktı, kurban için gerekli odunu kesti, bıçağını hazırladı ve yanına oğlu ile iki hizmetkarını alarak yola çıktı. Allah'ın göstermiş olduğu yere vardıklarında, Avraam hizmetkarlarına "Burada biraz bekleyin. Yitshak ile beraber dağda dua edip geri geleceğiz." dedi. Moria Dağına vardıklarında, Avraam Mizbeah'ı (mezbaha) hazırladı. Bıçağını havaya kaldırdı, işte tam o sırada göklerden bir meleğin sesi işitildi:

- Avraam, Avraam sakın oğluna dokunma. Allah'a büyük bir imanla bağlı olduğumu şimdi anladım. Ebediyen mübarek ol, bütün Kenaan topraklarını oğullarına ve sülalene vereceğim.

SARA'NIN ÖLÜMÜ VE YİTSHAK'IN EVLENMESİ

Sara 127 yaşında iken öldü. Avraam onu Hevron yakınlarındaki Mearat- Amahpela adlı bir yere gömdü. Bu yeri bir aile mezarlığı olsun diye Het Oğullarından satın almıştı.

Avraam gittikçe ihtiyarladığını görünce ölmeden evvel oğlu Yitshak'ı evlendirmek istedi. Oğluna Kenaan kızlarından birini almak istemediği için, hizmetkari Eliezer'i kendi doğum şehri olan Aram-Naarayim'e yolladı.

Eliezer, yanına on deve yükü hediye olarak, Avraam'ın kardeşi Nahor'un yaşadığı Aram - Naarayim'e doğru yola çıktı. Şehre vardığında güneş batmak üzere idi. O sırada şehrin kızları şehrin girişinde bulunan bir çeşmeden su doldurmaya geliyorlardı. Eliezer çeşmenin başında şöyle bir dua yaptı:

- Sahibim Avraam'ın Tanrısı, yalvarırım bana iyilik yap ve ricamı yerine getir. Kendisinden su soracağım kız eğer bana su verir ve "develerine de içir derse onu Yitshak'a eş olarak götüreceğim.

Tam duasını bitirdiği anda karşıdan testisi omuzunda bir kızın geldiğini gördü. Kız çeşmeye yaklaşarak testisini doldurdu ve gitmeye hazırlandı. Bu sırada ona doğru koşan Eliezer " -Lütfen biraz su verir misin? " diye sordu. Kızın, "hem sen iç, hem de develerine de içireyim" demesi üzerine Eliezer ona kimin kızı olduğunu sordu.

- Ben, Betuel ben Nahor'un kızı Rivka'yım, diye cevap verdi kız.

Bunu gören Eliezer, duasını yerine getirdiği için Ulu Tanrı'ya teşekkür etti. Kızın evine giden Eliezer, akrabalarından onu efendisinin oğlu için vermelerini rica etti ve beraberinde getirdiği hediyeleri gösterdi. Akrabaları da Rivka'yı Eliezer ile birlikte Kenaan'a göndermeyi kabul ettiler.

Yitshak Rivka ile evlendi ve annesinin çadırında yaşadı. Böylece Yitshak annesinin ölümünden sonra teselli buldu.

Avraam 175 yaşında iken öldü. Yitshak ve Yişmael onu Mearat- Amahpela'ya, karısı Sara'nın yanına gömdüler, Avraam'ın öldüğü gün şehrin bütün ileri gelenleri üzüldüler ve "Kaptanını kaybeden gemi gibi, ne yazık ki dünya da idarecisini kaybetti" dediler.

YAAKOV VE ESAV

Avraam'ın ölümünden sonra Yitshak bütün İbranilerin babası oldu. Babası gibi Kenaan'da oturan Yitshak, hayvancılık ve ziraatle meşguldu. Uzun seneler Rivka'nın çocuğu olmadı. Yitshak ve Rivka isteklerini yerine getirmesi için Allah'a devamlı dua ettiler. Allah dualarını kabul etti ve iki çocukları oldu. Kızıl saçlı ve oldukça tüylü olan ilk oğullarına (Behor) Esav, ikincisine Yaakov adını verdiler. Çocuklar büyüdüler ve Esav avcılıkla meşgul olur. Yaakov çadırında oturup bilgisini arttırmağa çalışırdı.

Bir gün kırdan aç ve yorgun gelen Esav, kardeşinden pişirmiş olduğu mercimekten vermesini istedi. Yaakov ona, behor'luluğunu kendisine satması şartı ile kendisine yemek vermeye hazır olduğunu söyledi. Yaakov'un isteği babası Yitshak'ın ölümünden sonra İbranilerin başına geçmekti. Çünkü o, bu vazifeye Esav gibi bilgisiz ve bütün gün kırlarda dolaşan cahil birinin geçmesini istemiyordu. Esav da devamlı olarak ailesinin yanında yaşamadığını, hayatının kırlarda ve ormanlarda geçtiğini bildiğinden behorluk hakkını seve seve Yaakov'a sattı.

YAAKOV, YİTSHAK'IN DUASINI ALIR

Yitshak ihtiyarladıkça gözleri de gittikçe zayıfladı. Artık karşısındakini tanımayacak durumda idi. Bir gün Esav'ı çağırarak ona şunları söyledi:

- Lütfen ormana git, iyi bir kuş avla ve onu sevdiğim şekilde pişir. Ölmeden evvel sana duamı vereyim.

Bunun üzerine Esav, babasının arzusunu yerine getirmek için çadırdan ayrıldı. Yitshak ile Esav arasındaki konuşmalar

rı dinleyen Rivka, iyi ve bilgili bir kadın olduğu için, daha çok sevdiği oğlu Yaakov'u çağırdı ve ona dedi ki:

- Babanın ölümünden sonra İbranilerin babası olman için, duayı Esav değil sen almalısın.

Yaakov annesinin tavsiyesini dinledi ve bir keçi kesti. Rivka da onu Yitshak'ın sevdiği şekilde pişirdi, Yaakov'a Esav'ın elbiselerinden birini giydirdi ve yemeği eline vererek onu babasını yanına yolladı. Yaakov babasının çadırına girince, Yitshak onun elbiselerini kokladı, fakat tam olarak tanıyamadı, çünkü gözleri artık görmüyordu. Fakat her şeye rağmen onu takdis etti ve duasını verdi.

Esav avdan dönüp de kardeşi Yaakov'un kendine verilmesi gereken duayı aldığını işitince çok sinirlendi ve onu öldürmeyi tasarladı. Esav'ın intikam almasından korkan Rivka, Yaakov'u Haran'a, dayısı Lavan'ın yanına yolladı. Aynı zamanda Yaakov'un Kenaan'daki kızlardan biri ile evlenmesini de istemiyordu. Yitshak da Yaakov'a, annesinin tavsiyesini yerine getirmesini emretti.

YAAKOV VE LAVAN

Yaakov arzu etmemesine rağmen Haran'a gitmek için Kenaan'dan ayrıldı ve yolda Bet-El adlı bir yerde konakladı. Gece rüyada kendisini meleklerin arasında gördü. Melekler, bir ucu gökte ve bir ucu yerde olan bir merdivenden çıkıp iniyorlardı. Tanrı kendisine görünüp ona şunları söyledi:

- Üstünde yattığın bu topraklar senin ve sülalenin olacaktır.

Yaakov uyandığı zaman kendi kendine şöyle söylendi: "bu yer mukaddestir ve burası Allah'ın evidir". Yaakov Bet-El'den ayrılarak yoluna devam etti. Haran'a yaklaşıırken

yolda gördüğü çobanlara Lavan'ın evini sordu. Çobanlar da o sırada su doldurmaya gelen Rahel'i gösterdiler. Rahel'e yaklaşan Yaakov kendini tanıttı ve kendisinin Rivka'nın oğlu, yani kuzeni olduğunu söyledi. Yaakov'un gelişine çok sevinen Rahel onu evine götürdü. Lavan da onu büyük bir samimiyetle karşıladı.

Yaakov, dayısı Lavan'ın yanında çobanlık yaptı. Lavan da ona iki kızı Rahel ile Lea'yı ve hizmetçileri Bila ile Zilpa'yı verdi.

Yaakov'un bu dört karısından, daha sonra İsrail'in kabileleri olacak 12 oğlu oldu. Çocukların adları şunlardır: Reuben, Şimon, Levi, Yeuda, Yisahar, Zevulun, Dan, Naftali, Gad, Aşer, Yosef, Binyamin. Aynı zamanda Dina adlı bir de kızı oldu.

LAVAN YAAKOV'U TAKİP EDER

Yaakov Lavan'ın yanında 20 sene kaldı ve bu zaman zarfında çok zenginleşti, sayısız hayvan ve hizmetçi sahibi oldu. Bunu kıskanan Lavan'ın oğulları onu rahat bırakmazlardı. Bu sebeple Yaakov, babası Yitshak'ın yanına dönmeye karar verdi. Fakat Lavan, Yaakov'un hiç bir surette ayrılmasına izin vermiyordu. Lavan'ın şehirde bulunmadığı bir gün, Yaakov bütün ailesini toplayarak oradan kaçtı. Ancak bundan haberdar olan Lavan onu takip etti ve neticede Gilad Dağında yakaladı. Aralarında geçen münakaşadan sonra barıştılar ve bir dostluk anlaşması imzaladılar.

Yaakov Lavan'dan henüz kurtulmuştu ki, yolda ikinci bir bela ile karşılaştı. Yaakov'un gelişini haber alan Esav 400 kişilik bir kuvvetle harekete geçmişti. Kardeşi Esav'ın kendisini öldürmek niyetinde olduğunu düşünen Yaakov, gönlünü almak için ona hediyeler yolladı.

Yaakov'un büyük ailesini gören Esav, kötü niyetinden vazgeçti ve onu büyük bir sevgi ile karşıladı. Daha sonra iki kardeş ayrıldı ve Esav Seir'e, Yaakov ise Şehem'e gittiler.

YİTSHAK'IN ÖLÜMÜ

Yaakov ve bütün ailesi Şehem'de yaşarlarken başlarına bir felaket geldi. Şehrin prensi, Yaakov'un kızı Dina'yı kaçırdı ve onu geri vermeyi reddetti. Yaakov'un kızı Dina'yı kaçırdı ve onu geri vermeyi reddetti. Yaakov'un iki oğlu Şimon ile Levi, kızkardeşlerinin bir yabancıнын elinde bulunmasına tahammül edemeyerek şehre girdiler ve büyük bir katliam yaptılar. Ölümlerin arasında prens de vardı. Böylece Dina'yı kurtardılar. Bu olaydan sonra Yaakov ve ailesi orada oturamadılar ve Bet-El'de yaşamaya gittiler.

Yolda Bet-Lehem yakınlarında Rahel öldü.

Yaakov Bet-El'e vardığında Allah için bir yer inşa etti ve bütün ailesi ile adamlarına evdeki putları yok etmelerini emretti. Allah, orada Yaakov'a göründü ve ona İsrail adını verdi. Az bir zaman sonra Yitshak 180 yaşında iken öldü. Ancak ölmeden evvel Yaakov'u görme mutluluğuna kavuştu. Yaakov ve Esav babaları Yitshak'ı Mearat-Amahpela'ya gömdüler ve son vazifelerini yaptılar. Bundan sonra Yaakov bütün İbranilerin babası oldu.

YOSEF VE KARDEŞLERİNİN HAYATI

Yaakov bütün oğulları arasından en küçükleri ve en bilgili olduğu için Yosef'i çok severdi. Sevgisini göstermek için ona ipekten bir gömlek yapmıştı. Yaakov'un Yosef'e olan bu aşırı sevgisi, kardeşlerinin kıskanmasına yol açtı. Yosef'in görmüş olduğu iki rüyayı kardeşlerine anlatması bu kıskançlığı daha çok kuvvetlendirdi. Onlar rüyalardan, Yo-

sefin günün birinde çok büyük bir adam olacağını, hatta kardeşlerinin bile onun önünde eğileceği anlamını çıkardılar.

Bir gün Yosef'in kardeşleri sürülerle birlikte şehem şehrine gittiler. Ardan birkaç gün geçmesine rağmen dönmediklerini gören Yaakov meraklandı ve Yosef'i onları aramaya yolladı. Yosef onları Dotan'da buldu. Üstünde ipek gömleği ile Yosef'in karşıdan geldiğini gören kardeşlerinin kıskançlıkları arttı ve onu öldürmeyi düşündüler. Fakat Reuben ve Yeuda:

- Onu öldürmemeliyiz. Zira kan dökmek büyük bir günahtır, dediler.

Yemeğe oturduklarında karşıdan gelmekte olan bir be-devi (Göçebe Araplar) kervanı gördüler ve Yosef'i onlara sattılar. Giydiği ipek gömleği de bir hayvanın kanına batırarak babalarına götürdüler. Yaakov oğlunun gömleğini tanıdı, büyük bir üzüntüye kapılarak ağlamaya başladı ve:

- Ah, muhakkak yırtıcı bir hayvan sevgili oğlumu parçaladı, diye feryad etti.

YOSEF'İN MISIR'DAKİ HAYATI

Mısır'lı kervanı Yosef'i Mısır'da, firavunun büyük generallerinden biri olan Potifar'a köle olarak sattılar. Yosef çok akıllı ve bilgili olduğundan kısa zamanda efendisinin sevgisini kazandı, öyle ki evin bütün idaresi ona verildi. Fakat Potifar'ın karısı çevirdiği çeşitli entrikalarla, Yosef'e iftira attı ve onun hapse atılmasına sebep oldu.

Yosef hapiste de kendisini sevdirmeye muvaffak oldu. Hapishane'nin idarecisi de onu oranın şefi yaptı.

Suçlular arasında iki büyük devlet adamı da vardı. Bunlardan biri firavunun şarapçısı diğeri ise yemek işleri ile uğraşan idi. Bir sabah bu iki adamın çok üzgün olduğunu gören Yosef, onlara niye böyle olduklarını sordu. Verdikleri cevapta ikisinin de birer rüya görmüş olduklarını, fakat onu anlayamadıklarını söylediler.

- Lütfen anlatın, ne gördünüz? diye sordu Yosef.

O zaman şarapçıbaşı anlatmaya başladı:

- Ben rüyamda kendimi, elimde üç dallı bir üzüm salkımı tutarken gördüm. Dallar birdenbire üzüm doldular ve ben üzümlerden sıktığım şarabı firavunun bardağına doldurarak kendisine verdim.

- Üç dal üç günü ifade etmektedir. Üç gün zarfında firavun seni buradan çıkaracak ve seni tekrar eski vazifene getirecek. Yalnız buradan çıktıktan sonra beni unutma, çünkü beni günahsız olarak buraya koydular, beni buradan kurtar.

Sonra da yemek işlerinden mesul olan anlatmaya başladı:

- Ben ise rüyamda üç sepet ekmek gördüm. Başımda ise çeşitli yemekler vardı ve kuşlar bunlardan yiyordu.

Yosef ona şu cevabı verdi:

- Üç sepet üç günü ifade eder. Üç güne kadar firavun seni idam ettirecek ve kuşlar da etini yiyecekler.

Bütün olaylar Yosef'in anlattığı şekilde cereyan etti.

MISIR KRALI PARO'NUN (Firavun) RÜYALARI

Mısır kralı Paro bir gecede iki rüya gördü. Ertesi gün memleketin bütün bilginlerini ve falcılarını çağırarak onlara rüyalarında gördüklerini anlattı, ancak hiç kimse bir izahta bulunamadı. Paro'nun şarapçibaşısı o anda Yosef'i hatırladı ve krala şöyle dedi:

- Sayın kralım, hapiste iken benimle beraber bir Musevi genç vardı. O bana bir rüyamı tefsir etti ve her şey onun anlattığı gibi oldu.

Kral vakit kaybetmeden Yosef'in önüne getirilmesini emretti. Yosef'i hapisten çıkararak giydirdiler ve kralın önüne çıkardılar. Paro ona iki rüyayı anlattıktan sonra Yosef şunları söyledi:

- Allah'ın yardımı ile size rüyaları tefsir edeceğim. Görmüş olduğunuz yedi şişman inek ve yedi şişman başak memlekete yedi sene bolluğun geleceğini, yedi tane zayıf inek ile yedi tane inçe başağın şişmanları yutması ise, bu yedi sene-den sonra yedi sene kıtlık olacağını ifade eder. Bana sorarsanız daha sonraları kıtlıktan zarar görmemek için yedi sene bolluk zamanında buğdayları depo etmek lazımdır.

Yosef'in yapmış olduğu bu tefsirler Paro'nun çok hoşuna gitti ve onu genel idareci olarak tayin etti. Aynı zamanda parmağından yüzüğünü çıkararak, Yosef'in parmağına taktı, onu kendi arabasına bindirdi ve bütün şehirden gezdirterek, herkesin ona hürmet etmesini emretti.

Bundan sonra Yosef bütün Mısır'ın idarecisi oldu. O, Mısır'da On şehrinin dini lideri olan Poti Fera'nın kızı Ase-nat ile evlendi ve Menşe ile Efrayim adlı iki çocuğu oldu.

YOSEF VE KARDEŞLERİ

Yosef, yedi sene bolluk zamanında, büyük bir miktarda buğday depo ettirdi. Bolluk senelerinden sonra büyük bir kıtlık başladı, fakat vaktiyle depo edilen buğday sayesinde halk sıkıntıdan kurtuldu.

Bu sıralarda Kenaan topraklarında da büyük bir kıtlık vardı. Mısır'da buğday satıldığını öğrenen Yaakov, oğullarına:

- Yaşayabilmemiz için, Mısır'a gidip buğday satın almanız gerek, dedi.

Babasının yanında kalan Binyamin hariç, Yaakov'un bütün oğulları Mısır'a geldiler. Yosef, onları ilk bakışta tanıdı, fakat onlar kardeşlerini tanıyamadılar. Yosef anlara çok ağır bir lisanla konuştu ve onları casuslukta itham etti. Yaakov'un oğulları asla casusluk gibi kötü bir niyetleri olmadığını fakat sadece buğday almaya geldiklerini anlatmaya çalıştılar. Ancak Yosef'in soruları karşısında, on iki kardeş olduklarını ve babaları ile küçük kardeşlerinin Kenaan'da kaldıklarını söylemeye mecbur oldular. Buna karşılık Yosef:

- Ancak küçük kardeşinizi getirdiğiniz zaman sözlerinize inanabilirim. Geri dönene kadar aranızdan biri rehin olarak bende kalacak. Diğerleri, satın aldığınız buğdayı alıp gidebilirsiniz, dedi.

Yosef'in kardeşleri istemeye istemeye Şimon'u rehin bırakarak Kenaan'a döndüler. Çuvalları açtıklarında büyük bir hayretle, buğday için vermiş oldukları paranın içlerinde olduğunu farkettiler. Mısır'da oğullarının başından geçenleri öğrenen Yaakov çok üzüldü.

YOSEF KENDİNİ KARDEŞLERİNE TANITIR

Aldıkları buğday bittiği zaman, Yaakov'un oğulları tekrar Mısır'a gitmeye karar verdiler. Yaakov, Binyamin'i götürmemeleri için çok ısrar etti, fakat hepsi boşuna idi çünkü kıtlık dayanılır gibi değildi. Yeuda, Binyamin'i sağ salim getireceğine dair babasına garanti verdi. Böylece İsrail Oğulları Mısır'a vardılar ve Yosef'in huzuruna çıktılar. Yosef, Binyamin'i gördüğü zaman şunları söyledi:

- Bana bahsetmiş olduğunuz küçük kardeşiniz bu mu? Tanrı'nın huzurunda mukaddes olsun.

İsrail Oğulları Yosef'in evinde yemeğe davet edildiler ve kendilerine yapılan muameleden çok memnun kaldılar. Ertesi gün de Kenaan'a doğru yola çıktılar. Yosef, hizmetkarlarına, kardeşlerinin buğday için vermiş oldukları parayı ve kendi şarap bardağını Binyamin'in çuvalına koymalarını emretti. Yaakov'un oğulları şehirden henüz uzaklaşmışlardı ki Yosef'in bardağını çalmakla itham ettiler. Aramalarının sonunda bardağı Binyamin'in çuvalında buldular ve hemen onları Mısır'a götürdüler.

Yosef onlara sert konuşarak, Binyamin'in derhal hapsedileceğini bildirdi. Bunun üzerine Yeuda, Yosef'e yaklaşıp, Binyamin'in yerine kendisini hapsedmesini zira babalarını onu çok sevdiğini söyledi. Bu sözler üzerine Yosef daha fazla dayanamadı ve gözyaşları arasında şunları söyledi:

- Ben, Mısırlılara satmış olduğunuz kardeşiniz Yosef'im. Beni köle olarak sattığınıza üzülmeyin. Esasında beni buraya yollayan, bu kötü açlık günlerinde size yardım etmemi isteyen Ulu Tanrı'dır. Yaklaşın sizi kucaklayayım. Babam nasıl? Derhal Kenaan'a giderek Yosef'in sağ olduğunu ve bü-

tün Mısır'ın idarecisi bulunduğunu ona bildiriniz. Buraya gelsin ve kıtlık senelerini burada refah içinde geçirsin.

Bu arada Paro dahi, Yaakov'un bütün ailesini Mısır'a getirmek için Kenaan'a arabalar yolladı.

YAAKOV SON YILLARINI MISIR'DA GEÇİRİR

Yaakov'un oğulları Kenaan'a vardıklarında, babalarına Yosef'in sağ olduğunu ve bütün Mısır'ın idarecisi mevkiinde bulunduğunu söylediler. Aynı zamanda Yosef'in yollamış olduğu arabaları ve hediyeleri gösterdiler. Bu haberi işiten Yaakov'un sevinci çok büyük oldu. Ve kendi kendine şöyle düşündü: "Oğlum sağ olduğuna göre gidip ölmeden evvel onu bir daha göreyim". İşte bundan sonra Yaakov'un bütün ailesi Mısır'a hareket etti. Yolda Yaakov Beer-Şeva'da konaklayarak Allah'a kurban kesti. Allah Yaakov'u çağırarak, ona:

- Mısır'a gitmekten çekinme, orada seni büyük bir millet yapacağım, dedi.

Yeuda, babasının gelişini haber vermek için daha önce hareket etti. Yosef babasını karşılamaya çıktı. Sarılıp öpüş-tükten sonra Yaakov "Seni gördüm, artık rahat ölebilirim" dedi.

Paro'nun izni ile, İsrail Oğulları oldukça verimli ve sürü-leri otlatmaya müsait olan Goşen topraklarına yerleştiler. Mısırlılar çobanlardan nefret ettikleri için İbraniler onlarla aynı yerde oturmadılar.

Yaakov Mısır'a geldiğinde 130 yaşındaydı, orada 17 sene daha yaşadı ve 147 yaşında iken öldü. Ölmeden evvel Yo-

sefi çağırarak kendisini Mearat - Amahpela'ya atalarının yanına gömmelerini vasiyet etti. O, Yosef'in oğulları Menaşe ve Efrayim dahil bütün oğullarını takdis etti. Yaakov öldükten sonra Mısırlı doktorlar Yaakov'u mumyaladılar. Çünkü o zamanlarda Mısırlı kralları mumyalamak adetti. Oğulları Yaakov'u Kenaan'a götürerek Mearat - Amahpela'ya atalarının yanına gömdüler ve Mısır'a döndüler.

Yaakov'un ölümünden sonra oğulları, Yosef'in kendilerinden intikam almasından korktular. Bunu gören Yosef çok üzüldü ve onlara şunları söyledi:

- Korkmayın, Tanrı sizin kötü düşüncelerinizi iyiye çevirdi. Ben daima sizin samimi kardeşiniz olacağım.

Yosef 110 yaşında iken öldü. Ölmeden önce kardeşlerini çağırarak ve atalarının topraklarına dönecekleri zaman, kendi kemiklerini de beraberinde götürmelerini rica etti. Yosefi de mumyaladılar ve Mısır'daki bir mezara koydular.

MISIR KÖLELİĞİ

Yosef'in, kardeşlerinin ve bütün o neslin ölümünden sonra, İsrail Oğulları Mısır'da çoğaldılar, bütün bilim dallarında ilerlediler, çeşitli işlerde ve ziraatte başarılı oldular. Zamanla İsrail Oğulları bulundukları memleketin havasına uyarak atalarının yolunu unuttular, Mısırlıların adetlerini taklit ettiler ve putlara taptılar. Musevilerin Mısır'daki başarısı tahta henüz yeni geçmiş olan kralı korkuttu. O, İsrail Oğullarının bütün varını yoğunluğunu olmayı ve onlardan birer köle olarak faydalanmaya karar verdi. Onları yeni şehirlerin inşasında çalıştırdı ve onlara çok kötü davrandı. Mısır kralı onları sıkıştırdıkça, İsrail Oğullarının nüfusu daha fazla artıyordu. Bunun üzerine Paro, İbrani ebelerle doğacak bütün erkek çocuklarını öldürmelerini emretti. Fakat ebeler bu ka-

rara itaat etmediler. Bu şekilde de İsrail Oğulları ile başa çıkamayacağını anlayan Paro, Mısırlılara doğacak bütün Mu-sevi erkek çocuklarını nehire atmalarını emretti.

MOŞE'NİN DOĞUŞU

Paro'nun Musevilerden doğacak bütün erkek çocuklarının nehre atılmasını emretmiş olduğu sıralarda, Levi kabile-sinden Amram'ın bir oğlu oldu. Annesi Yohevet onu Pa-ro'nun askerlerinden ancak üç ay saklayabildi. Sonunda ola-yın duyulacağından korkarak, etrafını su geçinmesin diye katranla sıvadığı bir sepet içinde çocuğunu Nil nehrine bıraktı. Bebeğin ablası Miryam ise, büyük bir merakla sepeti kıydan izliyordu.

Her günkü gibi yıkanmak için nehre inen Paro'nun kızı, suyun üstünde yüzmekte olan ufak sepeti farketti ve nedi-mesine onu alıp getirmesini emretti. Prenses sepetin içinde ağlamakta olan güzel bebeği görünce ona acıdı ve onun bir Musevi çocuğu olduğunu anlamasına rağmen hiç bir kötülük yapmadı. Bunu üzerine Miryam cesaretle Prensesin yanına yaklaştı ve ona bir süt anne isteyip istemediğini sordu. Pren-sesin bu teklifi kabul etmesi üzerine derhal annesini çağırdı. Yohevet'in bütün masrafları prenses tarafından karşılandı, fakat hiç bir zaman onun bebeğin öz annesi olduğunu bilme-di. Çocuk süttten kesildikten sonra, Paro'nun kızının yanına getirildi. Prenses onu kendi çocuğu gibi büyüttü ve ona Mo-şe adını verdi.

MOŞE'NİN ÇOCUKLUĞU

Moşe, Paro'nun sarayında büyüdü. Bir söylentiye göre Moşe üç yaşında iken Paro'nun tacını çıkararak kendi başına koydu.

Bu olay üzerine sarayda bulunan bilginler Paro'ya, bu çocuk büyüyünce seni tahtından indirecek dediler. Olayı tartışmak için bir toplantı yaptılar. Bilginlerden biri Moşe'nin yaptıkları çocukluktur ve kötü bir niyeti yoktur, dedi. Bir diğeri ise, ortaya kor dolu bir tabak ile kralın tacının konmasını istedi. Eğer çocuk tekrar tacı alırsa, bunu bilerek yaptığı anlaşılacak ve öldürülecek, yok eğer korları alırsa yaptıklarının çocukluktan ileri geldiği meydana çıkacaktı. Orada bulunanlar ikinci fikri daha çok beğenerek ona göre hareket ettiler. Ancak bu kez Moşe korları aldı. Böylece Paro, Moşe'nin bütün yaptıklarının çocukluk olduğuna kanaat getirdi.

MOŞE'NİN GENÇLİĞİ

Moşe büyüdüğü zaman, arada bir, çalışma yerlerine kardeşlerini görmeye ve teselli etmeye giderdi. O, Mısırlıların, kardeşlerine yaptıkları eziyeti ve işkenceleri görmekten büyük bir üzüntü duyuyordu. Bir gün, bir Mısırlının, kardeşlerinden birin feci şekilde dövdüğünü görünce, bu kötü olaya seyirci kalamadı, sabrı tastı ve kardeşini savunmak istedi. Kavga sonunda Mısırlı öldü. Fakat bu haber derhal yayıldı ve Paro onu öldürmek için aratmaya başladı. Bunun üzerine Moşe Mısır'ı terk edip Midyan şehrine kaçmaya mecbur oldu.

MOŞE, YİTRO'NUN YANINDA ÇOBANLIK YAPAR

Moşe Midyan'a vardığında, dinlenmek için bir çeşmenin yanına oturdu. Bu sırada çeşmeden su doldurmaya gelen Midyan'ın dini lideri Yitro'nun kızlarını, orada bulunan çobanlar rahatsız etmeye başladılar. Moşe, kızları bu kötü adamların elinden kurtardı. Ancak o zaman kızlar rahatça sürülerine su verebildiler. Yitro, Moşe'yi evine davet etti ve kızlarına yardım ettiği için ona teşekkür etti. Moşe, Yitro'nun kızlarından biri olan Tsipora ile evlendi ve ondan Gereşom ile Eliezer adlı iki çocuğu oldu.

Moşe, kralın sarayında prensler gibi büyümesine rağmen, Yitro'nun yanında çoban olmaktan çekinmedi. Bir gün Moşe sürüsünü çölden geçirirken kardeşlerini hatırladı ve kendi kendine, "Avraam, Yisthak ve Yaakov'un torunlarını esareti ebediyen mi sürecek" diye sordu. İşte tam o sırada Horev Dağında bulunmakta idi. Birdenbire bir mucize gördü: Küçük bir çalılık ateşler içinde yanıyor, fakat hiç bitmiyordu. O anda çalılığın içinden yükselen bir ses ona şunları söyledi:

- *Moşe, Moşe. Ben, Avraam, Yitshak ve Yaakov'un Allah'ıyım. Milletimin Mısır'da çektiği eziyeti gördüm. Şimdi sen Mısır'a gidip Paro'ya İsrail Oğullarını serbest bırakmasını söyleyeceksin.*

Çok alçakgönüllü olan Moşe, önce reddetti, fakat sonunda Tanrı'nın buyruğunu yerine getirip, kardeşlerine dönme-ye karar verdi. Moşe karısını ve iki çocuğunu alarak Mısır'a gitti ve orada kardeşi Aaron ile buluşarak, Tanrı'nın kendisine vermiş olduğu görevi anlattı. Moşe ve Aaron bütün İsrail Oğullarını topladılar ve Allah'ın onlara acıyarak, yakın bir zamanda kölelikten kurtulacağına dair onları ikna ettiler.

MOŞE, PARO'NUN KARŞISINDA VE MİSİRLİLARA VERİLEN ON CEZA

Moşe ve Aaron Paro'nun huzuruna çıkarak, Tanrının Musevileri serbest bırakmasını emrettiğini söylediler. Paro bu emri kesinlikle reddetti ve aksine İsrail Oğullarına yaptığı eziyeti arttırdı. İşte bundan sonra Tanrı, Mısırlıları on belâ ile cezalandırdı. Bu belalar sırasıyla şunlardır:

1- Sular kan oldu.

2- Nehirden çıkan kurbağalar bütün memleketi istila etti.

3- Mısır'daki bütün insan ve hayvanlar bitlerle doldu.

4- Yırtıcı hayvanlar şehri kuşattı.

5- Bulaşıcı hastalıklar yüzünden hemen hemen bütün hayvanlar öldü.

6- Mısırlıların vücutları yaralarla doldu.

7- Bütün ekin ve ağaçları mahveden bir dolu yağdı

8- Bulut halinde gökten gelen çekirgeler artakalan bitkileri mahvetti.

9- Üç gün ve üç gece karanlık oldu.

10- Mısır'da bütün ilk doğmuş olanlar (Behorlar) öldü. Ölenlerin arasında Paro'nun oğlu da vardı.

Ancak bütün bu belalardan sonra Paro, İsrail Oğullarını salıvermeye karar verdi.

MISIR'DAN ÇIKIŞ

Paro bütün İsrail Oğullarına Mısır'ı derhal terketmelerini emretti. Yıl 2448 (Dünyanın kuruluşundan itibaren) tarih 15 Nisan idi. Beraberlerinde sayısız sürülerini de alan, çocuklar hariç olmak üzere 600.00 kişilik bir topluluk Mısır'ı terketti. Aralarında başka millîyetlerden insanlar da vardı. Ekmeklerini yığurmaya vakit bulamadıkları için mayasız pıderler pişirdiler. Bu olayın hatırasına Allah, 15 Nisan'dan itibaren yedi gün Pesah bayramının kutlanarak matsa (hamursuz) yenmesini, fakat Hamets (mayalı ekmek) ve makarna, büskivî v.s gibi içlerinde maya bulunan yiyeceklerin yenmesini emretti.

KIZIL DENİZ'DEN GEÇİŞ

Paro, İsrail Oğullarını kendi topraklarından kovduktan, sonra yaptıklarına pişman oldu ve derhal büyük bir ordu hazırlayarak onları izlemeye koyuldu. Henüz Mısır'daki esaret havasından kurtulmamış olan İsrail Oğulları, Paro'nun bütün ordusu ile arkalarından geldiklerini öğrenince, teslim olmaya karar verdiler ve Moşe'ye:

- Bizi niçin Mısır'dan çıkardın? diyerek karşı geldiler.

Ancak Moşe, yola devam etmelerini, Allah'ın mucizeler göstereceğini söyledi. Sonuç da böyle oldu. İsrail Oğulları Kızıl Denize yaklaştıkları anda birden bir fırtına patladı ve korkunç bir rüzgar bütün gece devam etti. Deniz'in suları kurudu ve bütün İsrail Oğulları karşı tarafa geçtiler. Fakat Paro ve bütün gece devam etti. Deniz'in suları kurudu ve bütün İsrail Oğulları karşı tarafa geçtiler. Fakat Paro ve bütün ordusunun denize girdiği anda sular tekrar eski haline döndüler. Mısırlıların tümü denizin ortasında boğuldu. İşte o zaman Moşe ve tüm halk, Tanrı'nın yaptığı büyük mucize-

ye teşekkür mahiyetinde bir ilahi söylediler. Aynı zamanda Moşe'nin kardeşi Miryam da bütün kadınlarla beraber şarkılar söyleyerek dans ettiler.

İSRAEL OĞULLARI ÇÖLDE

Moşe, halkı Kenaan topraklarına götürmek için çöl yolunu tercih etti. Onlar daha kısa olan Pelişti yolundan gitmediler, çünkü o zamanlar oralarda devamlı savaşlar oluyordu. Önce Şur Çölüne vardılar. Burada içilecek su olmayıp sadece acı sular vardı. Moşe, Allah'ın emriyle suların üstüne bir iki dal attı ve sular tatlılaştı, Şur'dan ayrılan İsrail Oğulları Elim'e geldiler, oradan da Sin çölüne gittiler. Burada halk Moşe'ye "Açlıktan öleceğiz" diye şikayet ettiler. Onlar Mısır'daki bütün iyi şeyleri hatırlıyorlar ve hürriyet için eza çekmektense köleliğe dönmeyi tercih ediyorlardı. Aynı zamanda, bütün çektikleri için Moşe'yi sorumlu tutuyorlardı. Allah, halkın bu şikayetlerini görünce, büyük bir bildircin sürüsü yolladı ve gökten onlara küçük parçacıklar halinde bir yiyecek yağdırdı, Ballı çörek tadında olan bu yiyeceğe halk magna (ki bundan ekmek yaptılar) adını verdi. Magna, İsrail Oğulları Kenaan topraklarına girinceye kadar 40 yıl devam etti.

Sina Çölünden sonra İsrail Oğulları Refidim'e geldiler. Burada da su olmaması üzerine Allah Moşe'ye kayalara aşası ile vurmasını emretti. Büyük bir mucize oldu ve kayadan su fişkırdı. Savaşçı bir kavim olan Amalekiler Refidim'de İsrail Oğullarına saldırdılar. Moşe, halk arasından kuvvetli ve cesaretli kimseleri seçerek, başlarına öğrencisi Yeoşua'yı koydu ve onları Amalekiler ile çarpışmaya yolladı. Yeoşua onları yendi ve İsrail Oğulları yollarına devam ettiler.

SİNAY DAĞINDA DİN'İN (TORA) VERİLİŞİ

Mısır'dan çıkışlarının üçüncü ayının birinde, İsrail Oğulları Sinay Çölüne geldiler ve orada bulunan dağın eteklerinde konakladılar. Moşe burada milleti, Tanrı'nın kendilerine hitap edeceği güne hazırlamakla meşgul oldu. Nihayet altıncı gün Moşe dağa çıktı. Birden bire gök gürültüleri ve şimşekler arasında Tanrı'nın sesi duyuldu ve İsrail Oğulları şu 10 Emrin ilk ikisini O'nun ağzından dinlediler:

1- BEN SENİ MISIR'DAKİ KÖLELİKTEN KURTARAN ALLAH'IM.

2- BENDEN BAŞKA ALLAH'IN OLMAYACAK KENDİNE PUT VEYA BENZERİ BİR ŞEY YAPMAYACAK, ONLARA TAPMAYACAK VE HİZMET ETMEYECEKSİN.

3- ALLAH'IN ADINI BOŞ YERE KULLANMA.

4- ŞABAT GÜNÜNÜ HATIRLA VE ONU KUTSAL KIL. ALTI GÜN ÇALIŞACAK VE BÜTÜN İŞLERİNİ YAPACAKSIN, FAKAT YEDİNCİ GÜN ŞABAT ALAH'IN OLACAKTIR. BU GÜNDE HİÇBİR İŞ YAPMAYACAKSIN. SENİNLE BERABER, OĞLUN, KIZIN, HİZMETKARIN, HAYVANLARIN VE EVİNDE BULUNAN YABANCILAR İŞ YAPMAYACAKLAR.

5- ANNENE, BABANA HÜRMET ET Kİ, ÖMRÜNÜN GÜNLERİ UZASIN.

6- ÖLDÜRME.

7- ZİNA YAPMA.

8- ÇALMA.

9- YALANCI ŞAHİTLİK YAPMA.

10- ARKADAŞININ EVİNE VE ONA AİT OLAN HİÇ BİR ŞEYE GÖZ DİKME.

Dinin Sinay Dağında verilişinin hatırasına, Musevi dini 6 Sivan gününü "Şavuot Bayramı" adı altında kutlanmasını emreder.

ALTIN BUZAĞI

Dinin verilişinden sonra Moşe tekrar Sinay Dağına çıktı. Orada on emrin yazılı olduğu levhaları almak için 40 gün 40 gece bekledi. Moşe'nin uzun zaman geçmesine rağmen dağdan inemediğini gören halk sabırsızlandı ve başlarında kendilerini Kenaan'a götürecek bir önder olmadığını düşünerek bir put yapmaya karar verdi. Hemen, Moşe'nin kardeşi Aaron'a giderek, kendilerine gözle görünen ve başlarında duracak bir Allah yapması için zorladılar. Vakit kazanmak isteyen Aaron halka, bütün mücevherlerini getirmelerini emretti. Herkes kulağından küpesini, ceplerindeki altınları çıkarak Aaron'a verdi O, bütün altınları eritti ve altından bir buzağı meydana geldi. Bunun üzerine bütün millet hep bir ağızdan "İsrael, seni Mısır'dan çıkaran Allah budur" diye bağırdılar. Sabah, altın buzağı şeklindeki bu puta kurbanlar kestiler, yeyip içtiler ve etrafında çılgınca dönerek dans ettiler.

Moşe, üstünde 10 EMİR yazılı iki levha ile dağdan indi. Milletin yaptıklarını görünce çok şaşırdı ve üzüldü. Zira milletin, Allah'ın kendilerine yapmış olduğu sayısız mucizeleri bir anda unuttuklarına inanamıyordu. Bu kötü millet, böyle bir dine layık mıdır? diye düşünen Moşe, büyük bir öfkeyle taş levhaları yere attı ve kırdı. Derhal bu günaha karışmamış olan Leviileri çağırdı ve bu işi yapanları yakalayıp muhake-

me etmelerini ve ölüme mahkum etmelerini emretti. Millet bu büyük günahattan pişman olduktan sonra, Moşe, birincilerine benzeyen iki taş parçası olarak dağa çıktı ve orada tek-rar 40 gün 40 gece kalarak yeni levhalarla dağdan indi.

ALLAH'IN EVİ, MIŞKAN'IN İNŞASI

Moşe, Mişkan'ın inşası için bütün halkın yardımını istedi. Tüm İsrail Oğulları Mişkan'ın inşası için gerekli altın, gümüş, odun ve yünü büyük bir memnuniyetle getirdiler. Getirilen şeyler o kadar çoktu ki Moşe artık hiç bir şey getirilmesini emretti. Yeuda kabilesinden Betsalel ve Dan kabilesinden Aoliav, Mişkan'ın inşasından sorumlu oldular. Allah, halkın içinden Levi kabilesini ayırdı ve onları takdis etti. Aaron'u ve oğullarını yanı onun soyunu ebedi olarak Koen (Allah'ın evinde çalışan ve ona hizmet eden) olarak seçti. Koenler'in asla günah eşlememeleri ve kirli olmamaları lazımdı. Onların görevi kurbanları kesmek ve milleti takdis etmekte.

Moşe'nin Sinay Dağından almış olduğu, üstünde on emir yazılı levhalar, üst tarafında altından iki melek olan bir sandık içine yerleştirildi. Bu sandığa Aron-Akodes (Mukaddes sandık veya Ahit sandığı) adı verildi. Aron-Akodes, Mişkan'ın ortasında Oel-Moed diye adlandırılan bir yere yerleştirildi. Mişkan'ın girişindeki büyük avluda kurban kesmek için bir Mizbeah bulunurdu. Bu Mişkan sayesinde halk put-perestlikten uzaklaştı ve tek bir Tanrı'ya inanış daha da kuvvetlendi.

MOŞE, HALKIN ARASINDAN BAŞKANLAR SEÇER

Moşe, Levi kabilesi hariç diğer on iki kabilenin (1) arasından, yirmi yaşından yukarı olan bazı kimseleri seçerek

onları şef, komutan ve yargıç olarak görevlendirdi. Her kabilenin ayrı bir başkanı vardı. Ayrıca on iki kabile, ayrı ayrı bayrakları olan dört gruba ayrılmıştı. Moşe ihtiyarların içinden seçtiği 70 kişilik bir gruba da dinin emirlerini açıklayarak, onları halka öğretebilecek duruma getirdi. Bütün yolculukların başında ve sonunda Koenler trompet çalarlardı. Mişkan ise, etraftan gelecek her türlü saldırıdan zarar görmesini diye konakladıkları yerin ortasında kurulurdu. Yolculukları süresince Aron-Aberit'i sadece Leviiler taşırlardı.

MOŞE, İSRAEL MİLLETİNE SOSYAL KANUNLAR ÖĞRETİR

Moşe Tanrı'dan yeni emirler aldı ve onları İsrail Oğullarına öğretti. O, millete, arkadaşlarına daima merhametle muamele etmelerini, yabancıları sevmelerini, hizmetkarlarına karşı zalim olmamalarını, dul ve yetimlere yardım etmelerini, arkadaşlarını kıskanmamalarını, kin tutmamalarını, aldatmamalarını, bir âmânın önüne engel koymamalarını, arkadaşları hakkında kötü konuşmamalarını, düşkünlere yardıma koşmalarını ve bunlar gibi çeşitli kanunlar öğretti. Bütün bu kanunları birkaç kelime ile şöyle özetlemek mümkündür:

"Karşıdakini kendin gibi seveceksin". (Veaavta Lereaha Kamoha)

Bunlardan başka Moşe halka evlenme ve boşanma ile ilgili kanunları, hangi hayvanların dahi kanları ile beraber yemenin yasak olduğunu ve sürekli olarak Tanrı'nın vermiş olduğu dini (Tora) okuyup incelemeleri lazım geldiğini açıkladı.

Moşe'nin bütün isteği, Kenaan topraklarına bilgili, zeki ve fertlerinin birbirlerine sevgi ile bağlı olduğu, Tanrı'ya sonsuz inancı olan bir millet götürmekti.

MOŞE, KENAAN'A CASUSLAR YOLLAR

İsrael Oğulları, Paran Çölüne vardıklarında Moşe, Allah'ın emri ile, Kenaan toprakların incelemek üzere on iki casus yolladı. Fakat casuslar cesaretsiz insanlar olduklarından, Tanrı'ya ve Moşe'ye güvenmediler. Kenaan'da bulunan şehirlerin yüksek surlarla kaplı olduklarını görünce, geri döndüler ve **vaad edilmiş toprakların aleyhinde** konuştular. Onlar, onların toprakları gayet iyi, fakat insanları çok kuvvetli ve savaşçı, orayı asla elimize geçiremeyiz, dediler. **Casusların arasında Efrayım kabilesinden Yeşua ve Yeuda kabilesinden Kaleb adlı iki kişi vardı.** Bunlar, diğerlerinin bütün söylediklerinin yalan olduğunu, gerçekle asla ilgisi olmadığını ısrarla halka anlatmaya çalıştılar. Fakat sesleri işitilmedi, hatta bazı cahil kimseler onları linç etmek istediler. Morali bozulan ve cesaretini kaybeden millet yola devam etmeyi reddetti. Bunun üzerine Allah, Moşe'ye şunları söyledi:

- **Topraklar hakkında iyi konuşmuş olan Yeşua ve Kaleb'in dışında bu millet vaad edilmiş topraklara girmeye layık değildir. Onlar çölde 40 sene dolaşacaklar, ta ki Mısır'a dönmek istemeyen yeni bir nesil yetişsin.**

Bu acı haber üzerine millet çok üzüldü. Bazıları Kenaan'a giden bazı dağları aşıp oranın halkıyla savaşmayı denediler. Fakat Amalekiler ve Kenaaniler onları vurdular.

KORAH, MOŞE'YE KARŞI BİR İSYAN TERTİPLER

Levi kabilesinden Korah, Reuben kabilesinden Datán ile Aviram, Moşe'nin milletin önderi ve kardeşi Aaron'un Koen Gadol olmasını kıskandılar ve onlara karşı bir isyan tertip ettiler. Onlar yaptıkları konuşmalarda, başlarında bulunan önderin, anları çölde öldürmek için Mısır'dan çıkardığını söylüyorlardı. İsyancılar arasında milletin bazı ileri gelenleri de vardı. Bunlar yönetimi Moşe'nin elinden alacaklarına emindiler. Moşe ise, milletin iyiliği için bu kadar çalışıp çabalamasından sonra, bir kısım halkın böyle bir şekilde ayaklanmasını büyük bir şaşkınlıkla karşıladı. Fakat isyancılar propagandalarını yapıp adam toplarlarken Tanrı onları cezalandırdı. Toprak yarıldı ve Korah, Datán, Aviram ve bütün isyancıları yuttu.

SİHON VE OG SAVAŞLARI

Kırk yıla yakın bir süreden sonra, yeni nesil çölde büyüdü. Sin Çölü yolu üstünde, Kadeş yakınlarında Miryam öldü. Daha sonra da Or Dağı yakınlarında Miryam öldü. Halk onun arkasından 30 gün ağlayıp yas tuttu. Aaron'un yerine oğlu Elazar, Koen Gadol seçildi. İsrail Oğulları Moav topraklarına yaklaştıkları zaman, Moşe Emorilerin kralı Sihon'a bir elçi yollayarak, topraklarından geçmeleri için izin vermesini rica etti. Fakat Sihon bu ricayı kesinlikle reddetti. Bunun üzerine Moşe savaşa çıktı, onları yendi ve topraklarını ellerine geçirdi. İsrail Oğullarının kendilerine yaklaşmakta olduğunu gören Başan kralı Og, büyük bir ordu ile savaşa çıktı. Cesaretlerinden hiç bir şey kaybetmemiş olan İsrail Oğulları, savaşa çıktılar, onları yenmeye muvaffak oldular ve topraklarını ellerine geçirdiler. Moav kralı Balak, İsrail Oğullarının kazandıkları zaferleri görünce çok korktu ve on-

ları lanetlesin diye yabancı bir şehirden Bilam adlı bir sihirbazı çağırdı. Bilam bu iş için çok düşündü, fakat İsrail Oğulları arasında büyük bir birliğin olduğunu görünce bu işi başaramayacağını anladı ve tersine anları şu sözlerle takdis etti:

- Ey İsrail, ne şahane çadırların ve ne güzel dua evlerin var.

Bilam'ın başarı sağlamadığını gören Balak, İsrail'e karşı savaşa çıkmaya korktu.

REUBEN, GAD VE MENAŞE KABİLELERİ MOŞE'DEN EVER-AYARDEN TOPRAKLARINI İSTERLER

Mısır'dan çıkmış olan nesil, çölde öldüler. İsrail Oğulları Ever-Ayarden'e geldiklerinde Reuben ve Gad kabileleri ile Menaşe kabilesinin büyük bir kısmı, Moşe'ye müracaat ederek bu toprakların kendilerine verilmesini rica ettiler. Çünkü topraklar verimli olup, tarıma çok elverişli idi. Moşe ise kuvvetin azalmaması için kardeşlerinden ayrılmamalarını öğütledi. Fakat onlar, Yarden'i kardeşleri ile beraber geçeceklerini ve Kenaan topraklarını ele geçirinceye kadar onlarla beraber savaşacaklarını, ancak ondan sonra geri dönüp buraya yerleşeceklerini söylediler. Bu sözler üzerine Moşe, isteklerini kabul etti.

MOŞE'NİN ÖLÜMÜ

Tanrı Moşe'ye Yarden'i geçmeyeceğini ve vaad edilmiş topraklara milleti kendisinin götürmeyeceğini bildirdi. Bunun üzerine Moşe, kendi yerine yeni bir önder seçmek zo-

runda kaldı. O, iki oğlu Gereşom ve Eliezer'in bu işi yapamayacaklarını anlayınca, Tanrı'ya büyük bir imanla bağlı olan öğrencisi Yeoşua'yı çağırdı ve milletin başına geçmesini emretti. Aaron'un oğlu Elazar'ı da onun danışman'ı yaptı ve onlara daima milletin iyiliği için çalışmalarını emretti. Moşe ölümünden evvel, bütün hayatı boyunca uğruna çalıştığı kutsal toprakları görmeyi çok arzu ediyordu. Aynı zamanda çok sevdiği milletinden de ayrılmak çok güçtü. Ölümünden birkaç gün evvel bütün milleti çağırdı ve onları takdis etti. Moşe 120 yaşında iken Yeriho'nun karşısında bulunan Nevo tepesine çıktı ve Kenaan topraklarını karşıdan gördü. Moşe orada, Moav topraklarında öldü. Nereye gömüldüğünü tam olarak hiç kimse bilmedi. Tüm İsrail Oğulları onun arkasından günlerce ağladılar. Moşe öldü, fakat yaptıkları ebediyen yaşadı.

YEOŞUA BİNNUN

Moşe'nin ölümünden sonra, Efrayim kabilesinden Yeoşua Binnun, İsrail Oğullarının başına geçti. Hocası Moşe'den dini çok iyi öğrenen Yeoşua Binnun, halkı yönetmenin sorumlu bir iş olduğunu biliyordu. Bunun için Allah, Yeoşua'yı çağırdı ve dedi ki: Cesaretsizliğe kapılma, kuvvetli ve yürekli ol. Moşe ile nasıl beraber oldumsa, seninle de beraber olacağım. Fakat sadece dini öğrenip, emirlerimi yerine getirdiğinde muvaffak olabilirsin. Şimdi İsrail Oğullarını alarak, Yarden'i geçir ve onları, vaad ettiğim Kenaan topraklarına götür.

YARDEN'DEN GEÇİŞ

Yeoşua, halka kısa zamanda, Yarden'i geçeceklerinden, yol için yemek hazırlamalarını emretti. Bütün halk yeni yöneticinin emrini yerine getirdi. Yeoşua'nın amacı, Yarden'in

yakınında olan ve yüksek surlarla çevrili olan Yeriho şehrini ele geçirmekti. Bu nedenle, bilgi toplamaları için Yeriho topraklarına iki casus yolladı. Bunu öğrenen Yeriho halkı, krallarına, İsrail Oğullarından iki kişinin casusluk etmek üzere şehirde bulunduğunu haber verdi. Bu sırada Rahav adında bir kadın, casusları sakladı ve onları kaçıрмаğa muvaffak oldu. Yalnız onlara, şehri elinize geçireceğiniz zaman, ailemi ve beni öldürmeyin, diye rica etti. Bunu kabul eden casuslar, Yeoşua'ya döndüklerinde, bütün olanları ve aynı zamanda Yeriho halkının, Musevilerin Sihon ile Og'a yaptıklarını duyduğu için, çok koktuklarını anlattılar. Yeoşua derhal Yarden'in geçilmesini emretti. Geçiş, hasat zamanı idi ki, bu zamanda nehrin suları çok kuvvetli akar ve zaman zaman taşmalar olurdu. Koenler ve Leviler, Aron Aberit (Ahit Sandığı, on emre ayak bastılar. Allah bir mucize yaptı. Nehrin suları kurudu. Koenler, Aron A-berit ile, bütün halk geçinceye kadar Yarden'in ortasında durdular. Koenler ayaklarını nehirden çıkarır çıkarmaz nehrin suları tekrar eski yerlerine doldular.

Yeoşua, Yarden'i geçerken Allah'ın kendilerine yaptığı bu mucizeyi hatırlamaları için Gilgal ve Yarden'e 12'şer taş koymalarını emretti.

YEOŞUA, İSRAEL OĞULLARINI SÜNNET EDİYOR

Çölde doğmuş olan İsrail Oğulları sünnet olmamışlardı. Yarden'in geçilmesinden sonra Allah, Yeoşua'ya, halkı sünnet etmesini emretti. Yeoşua bu emri yerine getirmek için acele etti. Zira o anlamıştı ki, İsrail Oğullarını diğer milletlerden ayıran en büyük özellik sünnet idi ve böylece İsrail adı hiç bir zaman silinemezdi.

İsrail Oğulları Yarden ile Yeriho arasında bulunan Gilgal'a Nisan ayının 15'inde vardılar. Mısır esaretinden kurtuluşun yıldönümü olan bu tarihte, bulundukları yerde Pesah Bayramını kutladılar. Bu günden itibaren de Magnaları keşildi.

YEOŞUA, YERİHO ŞEHRİNİ ELE GEÇİRİYOR

Gilgal'dan sonra, İsrail Oğulları Yeriho şehrine yaklaştılar. Halkının çok iyi savaşçı olduğu bu şehir, yüksek surlarla çevrili idi. Bu sırada da Yeriho halkı, İsrail Oğullarının kendilerini yenemeyeceğini düşünerek savaşa hazırlanmakta idi. Allah'ın emri ile Köenlerin bir kısmı Aron A-berit'i taşıdılar, bir kısmı da trompetler çaldılar. Böylece İsrail Oğulları altı gün şehrin surları etrafında dolaştılar. Nihayet yedinci gün, şehrin surları düştü. İçeriye giren İsrail Oğulları şehri yakıp yıktılar. Yeoşua, halka, yağmadan faydalanmamalarını, elde edecekleri altın ve gümüşü Mişkan'ın hazinesine getirmelerini emretti. Bu arada Rahav ve ailesi kurtuldular ve İsrail Oğulları ile birlikte yaşadılar.

AY ŞEHİRİ

Yeoşua, Yeriho'yu ele geçirdikten sonra Ay şehrine casuslar yolladı. Bunlar döndüklerinde, halkın az ve kuvvetsiz olduklarını, şehrin küçük bir kuvvetle alınabileceğini söylediler. Yeoşua casusların dediği gibi az bir kuvvet yolladı. Fakat diğer taraftan Ay şehrinin halkı, hazırlanıp İsrail Oğullarının karşısına çıktılar, onları geri çekilmeye mecbur ettiler ve 36 kişi öldürdüler. Bu hezimet karşısında halkın morali iyice bozuldu. Allah, Yeoşua'ya bu felaket başınıza, benim emrimi dinlemeyip yağmadan faydalandığınız için geldi, dedi. Yeoşua halkın arasında suçluyu aradı ve Yehuda kabile-

sinden Karmi'nin oğlu Ahan'ın yağmadan faydalanarak, altın ve gümüş sakladığını tespit etti. Yeoşua onu affetmeyecek, mahkemesini yaptı ve onu ölüme mahkum etti. İsrail Oğulları tekrar savaşa çıktılar. Bu sefer Yeoşua 3000 kişiyi bir tarafa saklayıp diğer taraftan hücum etmeğe başladı. Ay halkı, İsrail Oğullarını kovmak için şehrin dışına çıktıklarında, Yeoşua ve ordusu kaçıyormuş gibi yaptı. Düşman, şehrin dışında iken, Yeoşua saklı olan 3000 askere işaret verdi, anlar de şehre girerek onu yakıp yıktılar ve evleri yağma ettiler.

GIVONLAR (Givonim)

Givon halkı İsrail Oğullarının bu başarısını görünce, kendi topraklarına da sıranın geleceğini düşünerek, onları aldatmaya karar verdiler. Onlar Yeoşua'ya ellerinde, uzun bir yoldan geldiklerini andıran küflü ekmekler bulunan, eski ve yırtık esvaplar giyinmiş bir heyet yolladılar. Gelenler Yeoşua'ya şöyle dediler: Biz ta uzaklardan kuvvetinizi ve Allah'ın size yaptığı mucizeleri işittik, bunun için sizinle anlaşmaya geldik. Yeoşua onların sözüne inandı ve onlarla barış antlaşması imzaladı. Uzun zaman geçmeden bunların, Givon topraklarında oturan Givonlar olduğu ve hayatlarını kurtarmak için İsrail Oğullarını kandırdıkları anlaşıldı. Yeoşua, Givonların toprakları olan Givon, Kefira, Beerot ve Kiryat-Yearim'i zaptetti. Fakat evvelce vermiş olduğu sözü bozmamak için, Givon halkına dokunmadılar ve evlerini yıkmadılar. Yeoşua bu milletleri ayırdı ve onlarla evlenmeyi yasakladı. Givonlar, Allah'ın evi için su doldurup odun kesmekle görevlendirildiler.

YEOŞUA, KUZEY VE GÜNEY KENAAN TOPRAKLARINI ELE GEÇİRİYOR

Yeruşalayim kralı Adoni Tsedek, kuvvetli olmalarına rağmen Givonların, İsrail Oğulları ile anlaştıklarını görünce Hevron, Lahiş ve Eglon krallarını çağırdı ve yapılan toplantıda Givon ile harbe karar verildi. Zor duruma düşen Givonlar, Yeoşua'dan yardım istediler. O sırada Gilgal'da bulunan Yeoşua, vakit kaybetmeden bütün ordusunu topladı ve Givon yakınlarında bulunan beş kralın peşine düştü. Güneş batmak üzere, günün son ışıkları yavaş yavaş kaybolmakta idi, savaş ise henüz sonuçlanmamıştı. Düşman günün bir an evvel bitmesini arzularken, Yeoşua güneşe durmasını emretti. Allah büyük bir mucize yaptı, güneş durdu ve gökten taş şeklinde bir dolu yağarak düşman ordusunu perişan etti. Yeoşua'nın zaferle sonuçlandığı bu savaşta, beş kral öldü ve İsrail Oğulları düşmanlarının topraklarını ellerine geçirdiler.

Diğer taraftan Hasor kralı Yavin, Şimron, Madon, Ahşaf ve diğer Kenaan'ın kuzeyinde bulunan krallar birleşerek İsrail'e savaş ilan ettiler. On binlerce asker, atlı ve savaş arabasına sahip olan düşman, İsrail ile savaşmak üzere Meron'da konakladılar. Allah'a sonsuz bir inancı olan ve kendilerini muzaffer edeceğini bilen Yeoşua, bu yeni savaştan korkmadı. Savaşa çıktı, düşmanlarını kovaladı ve ancak çok zor bir savaştan sonra onları yendiler, şehirlerini yakıp yıktılar. Yeoşua durmadan, yılmadan savaştı ve 31 kralı yenip topraklarını eline geçirdi. Alınan bütün bu toprakları da kabileler arasında pay etti.

İSRAEL OĞULLARI, KENAAN TOPRAKLARINI PAYLAŞIYORLAR

Allah'ın emriyle Yeoşua, Koen Gadol (Büyük Kâhin) Elazar ve kabilelerin reisleri Kenaan topraklarını dokuz buçuk kabileye böldüler.

Reuven, Gad ve Menaşe'nin yarı kabilesi, Moşe'nin vaktiyle onlara vaad etmiş olduğu gibi Yarden tarafındaki toprakları aldılar.

Yeuda Kabilesi:

Toprağın güneyinde yerleşti. Başkenti olması lazım gelen Yerusalayim henüz Yevusi'lerin elinde idi. Yerusalayim ve Siyon dağı'nın çok sonra ancak Kral David zamanında ellelerine geçirdiler.

Şimon Kabilesi:

Nüfusları az olduğundan, Yeuda kabilesiyle aynı topraklarda yaşadılar.

Yisahar Kabilesi:

Tarıma çok elverişli olan Emek-Yisrael'de yerleştiler.

Zevulun Kabilesi:

Tsor şehrine yakın olan deniz kıyısında yerleştiler, ve ticaretle uğraştılar.

Aşer Kabilesi:

Zevulun kabilesinin topraklarına yakın yerlerde yerleştiler.

Naftali Kabilesi:

Kineret denizi ile Meron suları dolaylarında yerleştiler.

Dan Kabilesi:

Akdeniz tarafında Galil'in batısında yerleştiler.

Binyamin Kabilesi:

Gilgal ve Yeriho topraklarında yerleştiler.

Yarım Menafe Kabilesi:

Karmel Dağının eteklerinde yerleştiler.

Efrayim Kabilesi:

Kenaan topraklarının ortasında, denizden Yarden'e kadar olan kısımda yerleştiler. Başkentleri Şehem şehri idi.

Levi Kabilesi:

Allah bu kabileyi kutsallaştırmak ve kutsal işlerle uğraşmalarını emretmişti. Bu yüzden bölüşmede onların payı olmadı ve İsrail Oğullarının verdiği bir kısım topraklarda yerleştiler.

YEOŞUA, HALKA DAİMA ALLAH'IN YOLUNDA YÜRÜMELERİNİ EMREDİYOR

İsrail Oğulları, Kenaan topraklarını bölüştükten sonra, Mişkan'ı Şilo şehrine naklettiler. Allah'a yapılan kurbanlar burada yapılmaya başlandı ve aynı zamanda Yeoşua halka dini kanun ve kaideleri burada öğretmeye devam etti.

Reuven, Gad ve Menafe'nin yarım kabilesi kardeşlerinden uzak oldukları için, Yarden'in yakınlarında yapılacak kurbanlar için büyük bir yer inşa ettiler. Diğer kabileler ise bu işe memnun olmadılar, çünkü bu kardeşlerinden büsbütün ayrılmalarına neden olabilirdi. Bunun üzerine Yeoşua 11 kişilik bir heyet kurdu ve başlarına Elazar Koen'in oğlu Pinhas'ı geçirdi. Bunlar iki buçuk kabileye gidip yeni yapılan inşaatın nedenini sordular. Fakat onlar şu cevabı verdiler: "Bizim yaptığımız bu inşaat kurban kesmek için değil, bizden sonra gelecek nesillere bir hatıra bırakmak içindir; Yarden nehrinin bizi kardeşlerimizden ayırmasına rağmen asla birbirimizden ayrılmayacağız, her zaman birlik ve beraberlik içinde yaşayacağız." İki buçuk kabile tarafından verilen bu cevap heyeti memnun etti ve böylece yapılan bu inşaatтан dolayı üzülen diğer kabileler teselli oldular.

YEOŞUA'NIN ÖLÜMÜ

Yeoşua, ölümünün yaklaştığını sezerek milletin ihtiyarlarını, kabile reislerini, hakimleri ve bütün halkı Şehem'e çağırdı. Onlara verdiği öğütlerde ve emirlerde şunları açıkladı: "Şu anda topraklarınızda bulunan düşmanları kovun. Asla başka Tanrılara tapmayın, sadece ebedi Allah'ın yolundan yürüyün. Eğer daima Allah'ın yolunda yürür, onun emirlerini yerine getirirseniz, O da, size sonsuzluğa dek yardımcı olacak ve büyük zaferler kazanacaksınız. Sizlerden bir kişi, bin kişiyi kaçırmaya muktedir olacak. Fakat, Allah'ın yolunda yürümez, emirlerini yerine getirmezseniz, O da sizden ayrılacak ve düşmanlarınız sizi bu kutsal topraklardan atacaktır." Bu sözler üzerine bütün halk bir ağızdan şöyle dedi:

- Gökleri ve toprakları yaratan Allah'a inanıp asla onun emirlerinin dışına çıkmayacağız.

Yeoşua, halkın bu vaatlerini yazdırdı ve Şilo'daki Mişkan'ın yakınlarında bir anıt inşa ettirdi.

Yeoşua, 110 yaşında öldü ve Efrayim Dağı yakınlarındaki Timnat-Serah adlı yere gömüldü.

Ölümünden evvel Yeoşua'nın söylediği kutsal sözler milletin kalbinde yer etti ve adı asla hafızalardan silinmedi. Yeoşua'nın ölümünden kısa bir süre sonra Koen Agadol olan Aaron'un oğlu Elazar Akoen de öldü ve Givat-Pinhas denilen yere gömüldü.

HAKİMLER

OTNİEL BEN KENAZ

İsrael Oğulları, Yeoşua'nın ölümünden sonra uzun bir zaman yönetmensiz kaldılar. Savaşlardan yorgun düşen halkın büyük bir kısmı, silahlarını bırakarak paylarına düşen topraklarda oturmaya gittiler. Bu arada, henüz kendilerine miras olarak verilen toprakları ele geçiremeyen kabileler vardı. O devrin ihtiyaçlarının ölümüyle de İsrail Oğulları, Allah'ı unutarak putlara tapmaya başladılar. Etraflarında bulunan ve o zaman Kenaan topraklarına yerleşmiş milletlerle karıştılar ve aralarında evlendiler.

Bütün bu samimiyete rağmen, Kenaaniler ellerinden gelen kötülükleri yapmaktan geri kalmazlardı. İsrail köylerine baskınlar düzenlerler ve evleri yağma ederlerdi. Aram kralı Kuşan Rişatayim, İsrail Oğullarına ilk zulmeden oldu. Bunun üzerine Yeuda Kabilesinden Otniel Ben Kenaz milletin başına geçti. Otniel, halkı etkilemesini bilerek büyük bir ordu topladı ve Aram Naarayim'e saldırdı. Yapılan savaştan sonra şehri ele geçirdi ve kralını öldürdü.

Otniel Ben Kenaz, İsrail Oğullarının başına geçen ilk Hakim oldu ve onun sayesinde halk kırk yıl rahat etti.

GERA'NIN OĞLU EUD

Otniel Ben Kenaz'ın ölümünden sonra İsrail Oğulları tekrar Moşe'nin dinini bıraktılar ve doğru yoldan saptılar. Herkesin kendi başına buyruk hareket etmesi, aralarında birlik olmaması, devletin yavaş yavaş zayıflamasına yol açtı. Bunu fırsat bilen komşu devletler, zaman zaman şehirlere hücum ederek İsrail Oğullarını rahatsız ediyorlardı. Bu arada Moav Kralı Eglon, Yarden'i geçti, Yeriho ve diğer şehirleri ele geçirerek onları vergiye bağladı. İşte bu sırada devletin başına Gera'nın oğlu Eud geçti. Kardeşlerinin çektiği eziyetlere dayanamayan Eud, öc almaya karar verdi. Bizzat kendisi Moav kralı Eglon'a hediyeler vermek üzere sarayına gitti ve yalnız kaldıkları bir sırada kılıcını çekerek onu öldürdü. Eud, bu olaydan sonra oradan kaçtı ve hazırlamış olduğu ordusu ile Moav halkına saldırdı. Onları yenerek, topraklarından atmaya muvaffak oldu. Eud sayesinde İsrail Oğulları 80 yıl düşmanlarının saldırılarından kurtuldular ve rahat bir hayat yaşadılar.

ANAT'IN OĞLU ŞAMGAR

Anat'ın oğlu Şamgar, İsrail'in üçüncü hakimidir. Peliştilerin İsrail'e girmelerini önledi ve onları büyük zararlara soktu.

DEVORA

Naftali, Zevulun, Yisahar ve Aşer kabileleri kuzey Kenan topraklarını henüz ellerine geçiremedikleri için, burada oturan düşmanlardan gelen hücumlardan korunmak zorunda kalıyorlardı. Yavin kralı Hatsor bu toprakları ele geçirdi ve burada oturan kabileler 20 sene onun egemenliği altında yaşadılar. Naftali ve Zevulun kabilelerinin halkının bir kısmı

Efrayim kabilesinin topraklarına sığındılar. Bu sırada İsrail devletinin başında hiç bir kurtarıcı yoktu.

Lapidot adlı birinin karısı olan Devora, bu sırada İsrail Oğullarına hakimlik ediyordu. Efrayim Dağında oturan Devora'ya ülkenin dört bir köşesinden fikir danışmak, öğütlerini almak için insanlar akın ederdi. Devora, kardeşlerine yapılan zulüm karşısında fazla dayanamadı, Avinoam'ın oğlu Barak'ı çağırdı ve ona dedi ki: "Allah'ın emri ile Naftali ve Zevulun kabilelerinden 10.000 kişi topla ve Sisra'ya karşı savaşa çık". Sisra o sıralarda Yavin'in generaliydi. Barak, düşmanın çok fazla bir nüfusa sahip olduğunu görünce savaşa çıkmaktan korktu. Bunun üzerine Devora yönetimi eline aldı. Devora'nın cesaretini gören Barak, ona katıldı. 10.000 kişilik bir ordu ile Naftali ve Zevulun kabileleri savaşa çıktılar ve Tavor Dağının eteklerinde konakladılar. Bu sırada Yavin'in generali Sisra'ya, İsrail Oğullarının savaşa hazır oldukları bildirildi.

Vakit kaybetmeden düşmanlar binlerce asker ve yüzlerce savaş arabası hazırladılar ve Karmel Dağı yakınlarındaki Kişon Nehri dolaylarında konakladılar. Devora, Barak'a savaştan ve kat kat üstün olan düşmandan korkmamasını, Allah'ın kendilerine yardımcı olacağını söyledi. Devora'nın öğütleriyle ordu büyük bir kahramanlıkla düşmanın üstüne atıldı ve Allah'ın yardımıyla savaştan zaferle çıktılar. Sisra'nın ordusu yenilgiye uğradı, kendisi de cepheden kaçarak Keni'lerin şefinin karısı olan Yael'in çadırına sığındı. Zira o sıralarda Keniler ile Yavin arasında sıkı bir dostluk vardı ve Sisra orada kendisinin emniyette olacağını zannediyordu. Ancak, bütün Musevileri ve Devora'yı çok seven, aynı zamanda onların düşmanlarından kurtulmasını isteyen Yael, Sisra'ya bol süt içirtti ve onu yuttu. Sisra derin bir uykuda iken, Yael, kocaman bir çiviye onun alnına çaktı ve Sisra hemen orada öldü. Yael, uzaktan Sisra'yı arayan Barak'ı gö-

rünce ona dedi ki: "Aradığın adam bendedir." Onu çadırına götürdü ve ölü olarak yatan Sisra'yı gösterdi.

Naftali ve Zevulun kabileleri böylece düşmanlarından kurtuldular. Bu galibiyet, Devora ve Barak tarafından kutlandı. Bunun şerefine Devora İlahiler yazdı ve bundan sonra Museviler 40 yıl rahat ettiler.

YOAŞ'IN OĞLU GİDON

Devora'nın ölümünden sonra İsrail Oğulları tekrar dinlerini unuttular. Allah bu sefer onların başına, Moşe zamanında İsrail'in düşmanı olan Midyanileri yolladı. Midyaniler, İsrail topraklarına yerleştiler ve onlara büyük zararlar yaptılar, koyun, öküz sürülerini çaldılar ve köyleri yağma ettiler. Bu zor günlerde Allah Musevilerin başına kurtarıcı olarak Ofra şehrinden Yoaş'ın oğlu Gidon'u getirdi. Bir gün Gidon tarlada ekin toplarken bir melek ona seslendi ve şöyle dedi: "Allah seni İsrail Oğullarının kurtarıcısı olarak seçti." Çok alçakgönüllü bir insan olan Gidon, ilkönce bu emri kabul etmedi fakat sonunda emri kabullenip harekete geçti. İlk olarak puta tapma duygusunu kendi ailesinden söküp attı ve bir gece bütün şehir halkının taptığı şehrin en büyük putunu kırdı. Sabahına taptıkları putu kırılmış olarak gören halk, bu işin suçlusunu aramaya koyuldu ve sonunda suçlunun Gidon olduğu anlaşıldı. Hemen Gidon'un babasına gidip ondan oğlunu istediler. Fakat Yoaş onlara "Madem ki bu put Allah'tır, kendisi öcünü alabilir, niçin siz onun öcünü almak istiyorsunuz." dedi. Gidon, İsrail'in durumunu göerek, bütün halkı topladı ve onlara: "Midyanilerden bu çektiklerimizin nedeni hep kendi günahlarımızdır." dedi ve aynı zamanda kendisi ile birleşerek düşmanı memleketten kovma çağırısında bulundu. Menaşe, Aşer, Zevulun ve Naftali kabileleri Gidon' yardım etmeye hazırıldılar. Fakat Gidon, Al-

lah'ın emriyle sadece 300 kahraman seçti ve diğerlerini evlerine yolladı.

Bu küçük ordu ile Gidon düşmana saldırdı. Ordusunu 3 kısma ayırdı ve her kısma bir trompetle birer kil testi verdi. Bütün düşman askerlerinin uyuduğu bir sıra testileri kırdılar ve trompetleri çalmaya başladılar. Büyük bir korku ile uyanan düşman askerleri, paniğe kapıldılar ve İsrail orduları bizi sardı diye kaçmağa başladılar. Bu arada İsrail Oğulları da Gidon'un yardımına koştular ve Midyanileri Midyan topraklarına kadar izlediler. Böylece İsrail Oğulları, öclerini almış oldular. Bundan sonra Museviler 40 yıl rahat ettiler. Bu galibiyetten dolayı halk, Gidon'u kral yapmak istedi. Ancak Gidon bunu reddederek "ne ben ne de oğlum kral olmayacağız. Bizim kralımız sadece Allah'tır" dedi.

AVİMELEH

Gidon'un ölümünden az sonra İsrail Oğulları, anları da-ima düşmanlarından kurtaran Ulu Tanrıyı tekrar unutup putlara tapmaya başladılar. Gidon arkasında büyük bir aile bırakmıştı. Hizmetçisinden oğlu olan Avimeleh, İsrail'de tahta geçme sevdasında idi. Bu sebeple Şehem şehrindeki annesinin evine giderek oradaki halka tesir edip kendisini kral olarak tanıtmayı başardı. Ancak Avimeleh, Gidon'un diğer oğullarının tahta geçeceğinden korkarak, para ile topladığı bir cahil kütleye onları öldürttü. Yalnız Gidon'un küçük oğlu Yotam bunların elinden kurtulabildi. Avimeleh'in bu vahşetine çok kızan Yotam, Gerizim Dağına çıkarak Şehem halkına "Dikenli bir ağaca benzeyen bu vahşiyi tahta geçirmeyi nasıl doğru buldunuz? Ben size Avimeleh'in başınıza birçok felaket getireceğini ihtar ediyorum." dedi. Kısa bir zaman sonra Yotam'ın sözleri gerçekleşti. Şehem halkı Avimeleh'in zulmüne dayanamayarak isyan etti. Bunun üzerine büyük bir kuvvete sahip olan Avimeleh kadın ve çocuk-

lar dahil, şehirde bütün yaşayanları öldürttü. Teves şehrin-den yardım gelir korkusu ile orada da bir katliam yapmaya karar verdi. Fakat halk kaçarak büyük duvarlarla çevrili bir kuleye saklandı. Avimeleh'in orayı ateşe verdiği bir sırada, kulenin üstünde bulunan bir kadın onun üstüne iri bir taş attı. Avimeleh hemen orada düşüp öldü. Böylece İsrail Oğulları Avimeleh'ten kurtuldu ve herkes kendi toprağına döndü.

PUA'NIN OĞLU TOLA

İsrail Oğulları Avimeleh'ten kurtulduktan sonra, halkın başına yönetmen olarak Yisahar kabilesinden Pua'nın oğlu Tola geçti. Tola, İsrail Oğullarına 23 yıl süre ile hakimlik yaptı ve Efrayim Dağı yakınındaki Şamir şehrinde öldü.

GİLADLI YAİR

Pua'nın oğlu Tola'nın ölümünden sonra halkın başına Yair adlı başka bir hakim geçti. Yair, Gilad şehrinde ve çok zengindi. 22 yıl hakimlik ettikten sonra öldü.

GİLADLI YİFTAH

İsrail Oğulları, tekrar komşu devletlerin geleneklerine uyarak Allahlarından uzaklaştılar. Amonlardan bazı gruplar Yarden'i geçerek orada yerleşmiş olan kabilelerin topraklarına girdiler ve büyük zararlar yaptılar. İsrail Oğulları bu felaket üzerine Allah'a hayıldılar ve Amonilere savaş açmak için Mispa şehrinde toplandılar. Menafe kabilesinden Yiftah yönetmen olarak seçildi. Yiftah savaşa çıkmadan önce Amonilere elçiler yollayarak İsrail topraklarından çekilmelerini söyledi. Fakat Amoniler bu şartları reddettiler. Yiftah savaşa çıkmadan önce şöyle bir vaadde bulunmuştu: "Eğer Allah Amonileri bana teslim ederse evimden ilk çıkanı ona

kurban edeceğim." Allah Yiftah'a yardım etti ve Yiftah, Amonileri Gilad topraklarından kovmaya muvaffak oldu. Yiftah savaştan galip dönerken, kızının diğer kızlarla beraber ve onların önünde dans ederek ve şarkı söyleyerek geldiğini görünce, büyük bir üzüntüye kapıldı, elbiselerini yırttı ve şunları söyledi:

- Ah kızım, beni çok üzdün. Eğer savaştan galip çıkarsam önüme ilk çıkacak canlıyı Allah'a kurban edeceğimi vaad etmiştim ve işte ilk olarak sen çıktın.

- Sevgili babacığım madem ki sen böyle bir vaadde bulundun, vaadini yerine getir. Yalnız ban iki aylık bir müddet ver, doyamadığım gençliğime dağlarda ağlayayım.

Yiftah iyi bir yönetmen olamadı ve Efrayim kabilesi ile birçok savaşlar yaparak onlardan çok adam öldürdü. 6 yıl halkın başında bulundu ve Gilad şehrinde öldü.

BET-LEHEM'Lİ İVSAN

Yiftah'tan sonra devletin başına Bet-Lehem'li İvsan geçti. Çok büyük bir ailesi olan İvsan 7 yıl hakimlik yaptı ve Bet-Lehem'de öldü.

RUT'UN HAYATI

Yeuda topraklarında büyük bir açlık vardı. Bet-Lehem'de oturan Elimeleh adlı bir adam, şehri terk ederek Yarden'den epey uzakta olan Moav topraklarına yerleşti. Beraberinde karısı Naomi ve iki oğlu Mahlon ve Hilyon vardı. Moav şehrinde Elimeleh'in iki oğlu Mahlon ve Hilyon vardı. Moav şehrinde Elimeleh'in iki oğlu Orpa ve Rut adında iki putperest kızla evlendiler. Bir müddet sonra Elimeleh ve arkasından iki oğlu da öldü.

Bunun üzerine Naomi doğum yerine dönmeye karar verdi, ve gelinlerine babalarının evlerine dönmelerini rica etti. Orpa çok üzülmeye başlayarak kayınvalidesine sarıldı, ağlayarak öpüştüler ve ayrıldılar. Rut ise kayınvalidesinden ayrılmayı kesinlikle reddetti ve dedi ki: "Naomi seni bırakmayacağım, gideceğin yere ben de gideceğim, yaşayacağın yerde ben de yaşayacağım. Senin milletin benim milletim, Allah'ın benim Allah'ımdır. Öleceğin yerde ben de öleceğim. Ancak ölüm bizi ayırabilir..."

Naomi, Rut'un kendisinden ayrılmayacağını anlayınca, beraberinde onu da alarak mahsul zamanında Yeuda topraklarına gittiler.

RUT, BOAZ İLE EVLENİYOR

Bet-Lehem'de oturanlar Naomi'yi görünce hayret ettiler ve birbirlerine: "Bu kadın Elimeleh'in karısı Naomi'midir?" diye söylendiler. Fakat o onlara:

- Çok rica ederim artık beni Naomi diye çağırmayın, Allah bana çok acı günler gösterdiği için bana "Zavallı" deyin.

Naomi, Rut'u başak toplaması için akrabası Boaz'ın tarlasına yolladı. Tarlada çalışan işçi ve kölelerini kontrol etmeye gelen Boaz, bir gün yeni gelen yabancıyı farkettiler ve onun kim olduğunu sordu. Yeni gelenin Naomi'nin gelini Rut olduğunu öğrenen Boaz ona yaklaştı ve:

- Rut, başak toplamak için başka tarlalara gitme, Burada bol bol var.

Boaz adamlarına Rut'un toplayabilmesi için daha fazla başak bırakmalarını söyledi.

Rut, bütün olanları kayınvalidesine anlattı. Naomi ise Boaz'ın akrabaları olduğunu söyledi.

Az bir zaman sonra Boaz, Rut ile evlendi ve Oved adında bir çocukları oldu. Oved'in doğduğu gün şehrin kadınları Naomi'ye dediler ki:

-İhtiyarlığında seni teselli eden Allah'ın adı, ebediyen kutsal olsun.

Sonraları Oved'in Yişay adlı bir oğlu oldu. Yişay'dan da İsrail'in kurtarıcısı David doğdu.

ZEVULUN'LU ELON

Bet-Lehem'li İvsan'dan sonra halkın başına Zevulun'lu Elon geçti. On yıl hakimlik yaptı ve Zevulun topraklarında öldü.

İLEL'İN OĞLU AVDON

Zevulun'lu Elon'un yerine geçen İlel'in oğlu Avdon çok zengin bir aileden gelme idi. Avdon 8 yıl hakimlik yaptı ve Efrayim topraklarında bulunan Piraton'da öldü.

ŞİMŞON

Bir müddet sonra İsrail Oğulları tekrar doğru yoldan saptılar ve Allah'ın emirlerine karşı geldiler. Bunun üzerine Allah onların başına Peliştileri yolladı. Peliştiler, az zamanda İsrail topraklarını ellerine geçirdiler. Toprakları işgal edilirken, halk arasında birlik diye bir şey kalmamıştı. Herkes istediğini yapıyordu. İşte halk böyle bir karışıklık içinde iken Dan ailesinden Manoah'ın bir oğlu oldu ve adına Şimşon dendi. Şimşon'un doğuşu, Manoah'ın karısına şöyle müjdelenmişti:

- Senin bir oğlun olacak, bütün hayatı boyunca saçlarını kesmeyecek ve Nazir (*) olacak, çünkü o İsrail'in kurtarıcısı olacaktır.

Şimşon büyüdüğünde, bir Pelişti şehri olan Timnat'ı ziyarete gitti. Bu şehirde gördüğü bir kızdı hoşlanarak onunla evlenmek istedi. Ailesi, başka millete mensup bir kız alması için çok ısrar etti, ancak gayretler boşuna idi. Şimşon bir gün nişanlısını görmeye giderken karşısına, kükreyerek üstüne atılmaya hazır bir aslan çıktı. Ancak, çok kuvvetli olan Şimşon, aslanı küçük bir hayvanmış gibi parçaladı. Az bir zaman sonra, aynı yoldan geri dönerken, parçalamış olduğu aslanın cesedinin üstünde arıların bal yapmış olduklarını gördü. O baldan aldı ve yedi.

Düğün günü Şimşon, Pelişti davetlilere bir bilmece soru. Bu bilmeceyi bilenlere 30 elbise verecek, aksi halde onlar Şimşon'a vereceklerdi.

Bilmece şöyle idi:

- Yırtıcıdan yemek çıktı ve kuvvetliden de tatlı çıktı.

Peliştiler bilmeceyi çözmek için çok uğraştılar, fakat bulamadılar. Şimşon'un karısına gidip, cevabını kocasından öğrenmesini istediler. Aksi takdirde kendisini ve ailesini öldürüp evini yakacaklarını söylediler. Kocasını, sonunda kandırarak bilmecenin cevabını aldı ve onlara söyledi.

Düğünün yedinci gününde Peliştiler Şimşon'a gelip bilmecenin çözümünü söylediler:

- Aslandan kuvvetli ve baldan tatlı yoktur.

Şimşon cevap olarak ise şunları söyledi:

- Eğer benim ineğimle toprağı sürmüş olmasa idiniz, bunu çözemezsiniz.

Şimşon vaadinde durup 30 elbiseyi onlara verdi. Bir müddet sonra Şimşon Timnat şehrinden çıktı, karısı ise bu arada başkası ile evlendi.

ŞİMŞON, PELİŞTİLERDEN ÖC ALIYOR

Şimşon, kayınpederinin kendi karısını başkası ile evlendirdiğini duyunca çok kızdı ve öc almaya karar verdi. Esasen o, Pelistilerden öc almak için fırsat kolluyordu. Mevsimin hasat zamanı (ekinlerin toplandığı zaman) almasından faydalanarak, yakaladığı 300 tane tilkinin kuyruklarına yanan meşaleler bağladı ve Pelistilerin tarlalarına yolladı. Bu olay, bütün ürünün yanmasına ve büyük zararlara sebep oldu. Pelistiler bu işin Şimşon tarafından yapıldığını bildikleri halde, onu yakalamak imkansız olduğundan, kayınpederini, karısını ve evini yaktılar. Şimşon, Pelistileri kovaladı ve birçoğunu öldürdü. Düşmanlarının etrafını sarmak için Şimşon ve adamları Etan yakınlarındaki bir mağaraya saklandılar.

Şimşon'un yaptıklarına tahammül edemeyen Pelistiler, Yeuda Kabilesine gittiler ve onlara dediler ki:

- Ya Şimşon'u bize teslim edersiniz veya şehrinizi yakarız.

Bunun üzerine Yeuda halkı Şimşon'a gidip teslim olmasını rica ettiler. Şimşon kardeşlerinin bu durumuna çok üzüldü. Çünkü, hem onunla birleşip düşmanı kovmuyorlar hem de teslim olmasını istiyorlardı. Şimşon kalın iplerle bağlanarak Pelistilerin huzuruna çıkarıldı. Pelistilerin kendine doğru yaklaştığını gören Şimşon, halat kalınlığındaki ipleri ince iplikçiklermiş gibi kolayca kopardı ve yerde gördüğü bir eşek çenesi ile 1000 kadar Pelisti öldürdü.

ŞİMŞON İSRAEL'İN HAKİMİ OLUYOR

Halkın başına geçen Şimşon, İsrail'i 20 yıl yönetti. Şimşon'un kuvveti Peliştileri çok korkuttu ve İsrail'e saldırma cesaretini asla gösteremediler. Bütün halk, başlarında bulunan hakim ile birleşse idi, düşmanlarını kolayca yenebilirlerdi. Fakat herkes atalarının dinine bağlı değildi ve kendilerini Peliştileri yenemeyecek kadar zayıf sanarak onlara devamlı vergi verirdi.

Peliştilerin işgali altında bulunan Aza'da Şimşon bir gün dalaşırken, halk, onu tutuklayıp ondan kurtulmak istedi ve şehrin kapılarını kapayıp geceleyin uyurken yakalamaya karar verdiler. Ancak, Peliştileri çok iyi tanıyan Şimşon onları atlatmayı başardı ve izini kaybettirdi. Şehrin bir tarafında onu ararlarken, kendisi diğer taraftan şehrin kapısına yaklaştı, kapıları sökerek sırtına aldı ve en yakın dağa bıraktı.

PELİŞTİLER ŞİMŞON'U YAKALIYORLAR

Şimşon, Dalila adlı bir kadınla evlendi. Peliştiler bunu fırsat bilerek Dalila'ya çok para verdiler ve ondan bu kuvvetin nereden geldiğini öğrenmesini istediler.

Dalila, bunu söylemesi için kocasını çok zorladı. Şimşon onu bir iki kere aldattıysa da, yapılan ısrara saçlarını kesmesi gerektiğini söyledi. Aynı zamandı, saçları kesildiği takdirde, normal bir insan haline geleceğini de sözlerine ilave etti. Dalila, bütün bunları hemen Peliştilere anlattı. Bir gece Şimşon uyurken, Dalila'nın çağırdığı Peliştiler eve girdiler ve Şimşon'un saçlarını kestiler. Kuvvetinin tükendiğini hissederek Şimşon kendini koruyamadı. Onu yakalayıp bağlandılar, gözlerini oydular ve Aza şehrine getirip tutukladılar.

ŞİMŞON'UN SON GÜNLERİ

Peliştiler, Şimşon'u hemen öldürmek istemediler.

Onların en büyük tapınağı olan Dagon'da toplanarak, düşmanlarının yenilgisini kutlamak istediler. Şimşon, Peliştilerin, kardeşleri hakkında aldıkları feci kararları işitiyor fakat elinden hiç bir şey gelmiyordu. Çünkü kör ve kuvvetsizdi. Her an ölmeyi düşünüyor, fakat önce düşmanlardan öc almak istiyordu. Nihayet Şimşon büyük bir imanla gözlerini göklere, Ulu Tanrıya kaldırdı ve sadece birkaç dakika için kendisine eski kuvvetini vermesini yalvararak "Ben de Peliştilerle beraber öleyim" dedi.

Dagon tapınağını ayakta tutan sütunların arasında bulunan Şimşon'un saçları birden uzamağa başladı. Eski kuvvetini kazanmağa başladığını hisseden Şimşon, son bir gayret ile sütunları sıktı ve tapınak büyük bir gürültü ile çöktü. Orada bulunan bütün erkekler, kadınlar ve çocuklar enkazın altında kaldılar. O gün ölen Peliştilerin sayısı, Şimşon'un bütün hayatı boyunca öldürdüğü Peliştilerden daha çoktu. Büyük kahraman Şimşon da aralarında öldü. Şimşon'un kardeşleri cesedi aldılar ve Sora ile Eştaol arasında bulunan, babası Manoah'ın mezarına gömdüler.

BÜYÜK KOEN (KAHİN) ELİ

Şimşon'un ölümünden sonra Peliştiler İsrail Oğullarına büyük zararlar verdiler. O zamanlarda Büyük Kahin olan, Eli İsrail Oğullarının hakimi oldu. İyi ve dürüst bir adam olan Eli, Şilo'daki Allah'ın evine gelen herkese çok tanrılı dinlere, başka Allahlara inanmamalarını söyler, halkı doğru yola sokmaya çalışırdı. Eli'nin oğulları olan Hofni ve Pinhas da Allah evinin hizmetkarları idiler. Fakat onlar görevlerini ihmal ederler ve yaptıkları kötü işlerle halka günah işletir-

lerdi. Eli ise onları terbiye edebilecek durumda değildi. Bu da büyük zararlara yol açıyordu.

ŞEMUEL'İN ÇOCUKLUĞU

Rama şehrinde Elkana adında, tanınmış büyük bir adam yaşıyordu. Elkana, Levi kabilesine mensup olan Korah sülalesinden idi. Elkana ve karısı Hana'nın çocukları olmuyordu. Elkana her yıl Şilo'ya gider, Allah'a kurban keserdi. Seyahatlerinde karısı Hana da ona refakat ederdi.

Bir sene, Hana kurbanı kestikten sonra, kutsal yere yaklaştı ve gözlerinde yaşları ile şu duayı yaptı:

- Ey Allah'ım, eğer duamı kabul eder de bana bir çocuk verersen onu Nazir yapacağım ve hayatı boyunca senin hizmetkarın olacaktır.

Hana'nın uzun zaman kutsal yerde kaldığını ve devamlı mırıldandığını gören Büyük Kahin Eli, onun sarhoş olduğunu zannetti ve dedi ki:

- Ey kadın, ne zamana kadar böyle sarhoş kalacaksın?

- Ben hiç bir içki içmedim. Büyük bir derdim olduğu için Tanrıya dua etmeye geldim.

- Sen güle güle git, dedi Eli, Tanrı senin duanı kabul edip, arzunu yerine getirecektir.

Bir yıl geçtikten sonra Hana'nın bir oğlu oldu ve Şemuel adı verildi. Hana çocuğu sütten kestikten sonra onu Eli'nin yanına getirdi. Hana, Allah'a, duasını kabul edip arzusunu yerine getirdiği için teşekkür etti.

Bunun şerefine de bir ilahi yazdı

ŞEMUEL'İN NEBİ OLMASI

Şemuel, Şilo'daki Allah'ın evinde tertemiz ve kutsal bir dini terbiye görek büydü.

Bir seher vakti, Eli istirahat ederken, Allah ilk olarak Şemuel'e göründü ve onu üç kere çağırdı. Fakat Şemuel kendisini Eli'nin çağırıldığını zannediordu. Sonunda Allah Şemuel'i bir daha çağırdı ve ona Eli ailesinin sonunun geldiğini söyledi. Şemuel, Eli'nin oğullarına, yaptıkları kötü işlerden, kurban yapmağa gelen halka yaptıkları eziyetlerden, onlardan zorla hediye ve rüşvet olmalarına tahammül edemiyordu.

Allah'ın Şemuel ile konuştuğunu, onda kutsal bir ruhun bulunduğunu anlayan Eli, ona müracaat ederek Allah'ın bütün söylediklerini hiç bir şey saklamadan kendisine söylemesini rica etti. Bunu üzerine Şemuel, oğullarının kötülüklerini ve kendisi ile bütün ailesini bekleyen kötü sondan bahsetti.

Şemuel, Dan ile Beer-Şeva arasındaki şehirlerde Nebi olarak tanındı. Allah, Şemuel'e görünür, o da Allah'tan aldığı bütün sözleri İsrail Oğullarına bildirirdi.

ELİ VE OĞULLARININ FECİ AKİBETİ

Peliştiler, İsrail Oğullarına saldırarak birçok kimseyi öldürdüler. İsrail Oğulları beraberlerinde Aron-Aberit'i götürerek savaşa girdiler. Eli'nin iki oğlu da Aron-Aberit'e refakat ediyordu. Peliştiler bunu görünce önce korktular fakat sonra cesaretlelenerek büyük bir ordu hazırladılar ve Aron-Aberit'i ellerine geçirerek İsrail Oğullarına büyük zararlar yaptılar. Bu savaşta Büyük Kahin Eli'nin oğulları da öldüler.

İsrail Oğullarının Aron-Aberit'i savaşa götürdükleri yıl, Eli 98 yaşında idi. Eli savaşın sonucunu büyük bir sabırsızlıkla bekliyordu. Şehirde büyük bir gürültü ve panik vardı. Eli bu karışıklığın nedenini sorunca halk ona, Aron-Aberit'in düşmanın eline geçtiğini ve iki oğlunun da savaşta öldüğünü söylemek zorunda kaldı. Esasen kalbi zayıf olan Eli, bu kötü haberler karşısında hafızasını kaybederek tahttan yere düştü ve derhal öldü. Eli İsrail'e 40 yıl hakimlik yaptı.

Eli'nin ölümü ile Allah'ın evinin bulunduğu kutsal şehir Silo da yıkıldı; harabe oldu.

ARON-ABERİT PELİŞTİLERİN ELİNDE

Peliştiler Aron-Aberit'i kendi şehirlerinden biri olan Aşdod'a götürdüler ve en büyük Tanrılarında Dagon'un yanına koydular. Bir sabah Aşdod halkı Dagon'un bulunduğu bütün yerin harabeye dönmüş olduğunu gördüler. Aynı zamanda şehir halkı da bulaşıcı hastalıklardan ölüyordu. Peliştiler başlarına gelen bu felaketler karşısında, olanları sihirbazlara anlattılar. Onlar da: Bunların nedeni Aron-Aberit'tir. Felaketlerden kurtulmanın tek çaresi onu geriye yollamaktır, dediler. Bunun üzerine Peliştiler vakit kaybetmeden bir çift ineğin çektiği bir araba hazırladılar ve üstüne Aron-Aberit ile bir sandık mücevher koydular. Çünkü böyle yapmakla büyük günahı affettirmek istiyorlardı. Hasat zamanı olduğu için tarlalarda bulunan Bet-Şemes halkı arabanın gelişini görünce, koşarak Allah'a kurbanlar kestiler. Fakat halkın bir kısmı Aron-Aberit'i yakından görmek istediler ve ona çok yaklaştılar. Ancak Allah'ın kutsallığını gören 70 kişi hemen orada öldü. Bet-Şemes halkı bu olay karşısında çok korktu ve en yakın şehir olan Kiryat-Yearim'e haber yollayarak Aron-Aberit'i alarak şehirlerine getirdiler ve onu Avinoam'ın evinde bıraktılar.

Aron-Aberit'in bakımı ve korunması için de Avinoam'ın oğlu Elazar'ı seçtiler.

ŞEMUEL İSRAEL'İN HAKİMİ OLUYOR

İsrael Oğulları büyük mucizeyi, Aron-Aberit'in İsraile döndüğünü görünce, Allah'a, doğru yola dönmeğe karar verdiler. Bu sırada halk tarafından çok sevilen Şemuel başa geçti. Şemuel'in iyi öğütleri daima göz önünde tutuldu. Çünkü halk Şemuel'in mucize yapmak için yaratıldığına inanmıştı. Şemuel, halkı, Binyamin topraklarında bulunan Mispas şehrine çağırdı. Yeoşua'nın ölümünden sonra ilk olarak halk, önderlerinin sesini dinlemek için toplanmışlardı. Mispas şehrinde, Şemuel onları, Allah'a karşı suç işlediklerine dair ikna etti. Herkes bir ağızdan "Allah'ımıza karşı suç işledik" dediler ve o gün oruç tuttular. İsraile Oğullarının Mispas şehrinde toplandıklarını haber alan Peliştiler, onların kendilerine karşı savaşıacaklarını zannettiler ve büyük bir ordu ile İsraile savaşı açtılar. Şemuel halka bu savaşı kazanacaklarını söyledi. İsraile Oğulları büyük bir cesaretle savaşa çıktı ve düşman büyük bir yenilgiye uğratılarak kovuldu.

Bu zafer İsraile Oğullarını sevindirdi. Bu savaştan sonra etraftaki bütün devletler İsraile savaşa girmekten korktular.

Şemuel her yıl evinden çıkar, şehirden şehire giderek İsraile Oğullarına hakimlik eder ve onlara Tanrının emirlerini öğretirdi.

İSRAEL OĞULLARI ŞEMUEL'DEN KRAL İSTERLER

Şemuel ihtiyarladığını sezince işini hafifletmek için oğulları olan Yoel ve Aviya'yı kendine yardımcı seçti. Böylece

onlar Şemuel'in sağ kolu oldular ve hakimlik yapmakta ona yardımcı oldular. Fakat maalesef oğulları babalarından farklı yaradılıştaki idiler. Onlar haksız kararları vererek, rüşvet ve vergi alarak halkı yönetiyorlardı. Halk bu kötü yönetime tahammül edemiyordu. Nihayet zamanın bütün ihtiyaçları Rama'ya Şemuel'in yanına gelerek, oğullarının kötü yönetimini ona anlattılar ve ondan diğer milletlerde olduğu gibi halkın başında bulunacak, düşmanlarla çarpışacak bir kral istediler.

Şemuel halkın kral istemesine çok üzüldü. Onlara günahkar oğullarının yerine iyi hakimler bulacağını söyleyerek, bu fikirden vazgeçmelerini istedi. Fakat halkın kral istemekte ısrar ettiğini görünce, kabileler arasında kral olmaya layık birini aramaya başladı.

KRALLAR

ŞAUL, İSRAEL'E KRAL OLARAK SEÇİLİR

Binyamin kabilesinde Şaul adında bir delikanlı vardı. Babası Kiş, Şaul'u, kaybolan birkaç hayvanını araması için yola çıkmıştı. Yolda Şemuel ile karşılaştılar. Allah Şemuel'e bir gün evvel, o anda karşılaşacağı kimsenin halkın önderi olacağını söylemişti.

Şemuel, Şaul'u görür görmez onu takdis etti. Onu geceyi beraber geçirmeğe davet etti ve sabahına başına yağ dökecek onu öptü. Sonra dedi ki:

- Allah seni mukaddes kıldı ve sen halkın başkanı olacaksın.

Şaul bütün bu olanları kimseye anlatmadı.

Az bir zaman sonra Şemuel, halkı Mispa'ya çağırdı ve onlara dedi ki:

- Binyamin kabilesinden Kiş'in oğlu Şaul kral olarak tayin edildi.

Şaul'u halka takdim etmek için aradılar. Fakat o, çok alçakgönüllü olduğundan saklanıyordu. Sonunda onu buldular, Şemuel'in huzuruna getirdiler.

Şemuel halka seslenerek:

- Allah'ım size seçtiği kral budur, dedi. Bütün halk onu görünce:

- Yaşasın Kral... diye bağrdı.

Fakat hal arasından, "bu mu?" bizi düşmanlardan koruyacak, diyenler oldu. Bunun üzerine Şemuel krallık haklarını halka anlatmak ihtiyacını duydu ve bunları bir kitapta yazdırttı.

Bu olaydan sonra herkes evine döndü. Şaul da, Allah korkusu sahibi olan büyük bir kabile ile beraber evine döndü ve basit bir insan gibi adetleri yapmağa, toprağı sürmeğe devam etti.

ŞAUL, AMONİLERLE YAPTIĞI SAVAŞTA GALİP GELİYOR

Amon kralı Nahaş, topraklarını genişletmek için Ever Ayarden'e saldırarak Yaveş Gilad'a kadar geldi. Yenilgiye uğrayan Yaveş halkı Amonilerle barış yapmak istedi. Nahaş onlara dedi ki: Hepinizin sağ gözünü koparmak şartı ile sizlerle barış imzalarım. Yaveş Gilad halkı bu şartı düşünmek için 7 gün mühlet istediler. Bu arada diğer bütün kabilelere ne kadar kötü durumda olduklarını bildirdiler.

Şaul, akşam üzeri işinden dönerken, şehrin panik içinde olduğunu gördü. Kalabalığa karışarak Yaveş Gilad'da olup bitenleri öğrendi. İşittiklerinden son derece sinirlenen Şaul, Nahaş ve halkına savaş açmaya karar verdi. Şaul iki inek ala-

rak parçaladı ve parçalarını kabilelere yollayarak şunları söyledi:

- Şaul ve Şemuel ile beraber savaşa çıkmayacak olanların hayvanları böyle parça parça olacaktır.

Şaul'un bu sözlerinden korkan halk bir gün içinde onun tarafında toplandılar. İsrail kabilelerinden 300.000 ve Yehuda kabilelerinden 130.000 kişi idiler. Şaul, Yaveş Gilad halkına yarın, gün ağarırken bütün kuvvetimizle yardımınıza geleceğiz, haberini yolladı. Yaveş halkı bu habere çok sevindi ve derhal Amonilere giderek:

- Yarın size teslim olacağız, bize arzu ettiğinizi yaparsanız, dediler.

Büyük bir ordu ile Yarden nehrini geçen Şaul, sabahın erken saatlerinde düşmanını ordugahına saldırdı. Neye uğradığını şaşırان Amoniler, geride her şeylerini bırakarak kaçmaya başladılar. Şaul onları bütün gün kovaladı ve savaş İsrail Oğullarının zaferi ile sona erdi.

Bu zaferden sonra İsrail Oğulları Şaul'u kutlamaya geldiler ve ona dediler ki: Kral seçildiğin gün aleyhinde konuşanları bugün cezalandırmak gerekir. Fakat Şaul onlara cevapla: Allah'ın bizi kurtardığı bugünde hiç kimse ölmemelidir, dedi.

Şaul'un yetenekli bir başkan olduğunu anlayan kabileler, Gilgal'da toplandılar ve onu kral olarak tanıdılar. Sonra da bu mutlu günde Allah'a şükran kurbanları kestiler.

ŞAUL, PELİŞTİLERDEN ÖC ALIYOR

Düşmanların devamlı surette İsrail topraklarına saldırdığını gören kral Şaul, daima emri altında bulunacak bir ordu

hazırladı. Bu arada oğlu Yonatan'ı da boşkomutan tayin etti. Yonatan oldukça kuvvetli ve cesur bir adamdı. Peliştilerin henüz Geva'da olduklarını gören Yonatan, ordusu ile beraber üstlerine yürüdü. Peliştim karargahını basan ordu, düşmana büyük zayıat verdi ve bu arada düşman ordusunun komutanı olan bir Prens de öldürüldü.

Peliştiler İsrail'in kendilerine yaptıkları zararları iştince, savaş açtılar. Binlerce kişilik bir orduyla ve sayısız savaş araçlarıyla İsrail topraklarına girdiler. Şaul, düşmanları kendi topraklarında görünce, alarm işareti olarak Şofar çaldı ve herkesi Gilgal'a çağırdı. Nebi Şemuel ise Şaul'a, Allah'a kurban kesecekleri için, savaşa başlamadan onu beklemesini söylemişti. Şaul, Şemuel'in gelmediğini ve halkın sabırsızlandığını görünce, onu beklemeyerek kurbanları kendisi kesti. Şemuel gelip de yapılan itaatsizliği görünce çok üzüldü ve ona "bilesin ki krallığın ebedi olmayacaktır" dedi.

İsrail ordusu Geva'ya, Peliştilerin ordusu ise Mihmaş'a yerleşti.

Yonatan, adamlarıyla beraber Peliştilerin ordugahına girmeye muvaffak olarak, oklarla saldırıya geçtiler. Bütün İsrail ordusu tarafından sarıldıklarını zanneden Peliştiler cesaretsizliğe kapılarak kaçmağa başladılar. Şaul Peliştilerin kaçtığını görünce, onları her taraftan izledi ve İsrail ülkesinden tamamen kovdu.

ŞAUL, AMALEKİLERLE SAVAŞIYOR

Şaul, Peliştilerle savaşıp onları İsrail topraklarından attıktan sonra Edom ve Moav ile savaştı. Nebi Şemuel, Şaul'a dedi ki:

- Git ve Amalekilerle savaş, çünkü onlar İsrail'in ezeli düşmanlarıdır. Yalnız onlara acımayacaksın, sana emrediyor-

rum, çünkü bu millet İsrail için çok zararlıdır. Aynı zamanda mal ve mülkleri de yok olmalıdır.

Şaul ve bütün ordusu Amalek ile savaşa çıktı. Allah'ın yardımı ile Amalekilerden öc almaya muvaffak oldular. Ancak Şaul Amalekilerin kralı Agag'a acıyarak hayatını bağışladı ve mallarını yok edeceği yerde onları yağına ettirdi.

Bütün olanlardan haberdar olan Şemuel, Şaul'un Allah'ın emrini yerine getirmediğini görerek huzuruna çıktı ve gayet ser bir tavırla ona:

- Kurban kesip de emirlerini yerine getirmemeği Allah mı istedi senden? Şimdi de Allah'ın bana dün akşam söylediklerini dinle:

- Şaul'u kral seçtiğime pişman oldum. Çünkü o, benim emirlerimi dinlemedi ve sözlerimi yerine getirmede.

Şaul suçunu kabul etti ve onu affetmesini istedi. Fakat Şemuel, Allah'ın gözünden düştüğünü ve onun yerine bir başkasını kral yapacağını, söyledi. Şaul, buna rağmen Şemuel'den ihtiyarlar huzurunda ona tekrar aynı saygıyı göstermesini istedi.

Şemuel de Şaul'un arzusunu yerine getirdi.

Şemuel Kral Agag'dan öcünü aldı ve doğum yeri olan Rama'ya dönerek ömrünün sonuna kadar Şaul ile görüşmedi.

Şemuel, Allah'ın Şaul için verdiği kötü hükümlere uzun zaman ağıladı, fakat sonunda hiç bir şey değişmedi. Şaul da, Giva'daki evine üzgün ve perişan bir vaziyette döndü.

ALLAH, ŞEMUEL'E YENİ BİR KRAL SEÇMESİNİ EMREDER

Allah, Şemuel'e görünerek, Şaul için daha ne kadar ağlayacaksın diye sorar. Şimdi yanına yağ kabını alarak Bet-Lehem şehrine git, çünkü Şaul'un yerine geçecek olan kral orada bulunmaktadır.

Şemuel derhal Bet-Lehem'e hareket etti. Şemuel'in şehre girdiğini görenler, onun etrafını sardılar ve bizlere iyi haberler getirdin mi, diye sordular.

Şemuel'i karşılamaya çıkanların arasında Rut'un torunu Yişay ve 7 oğlu vardı. Yalnız en küçük oğlu David ovada hayvanları otlatmakla meşguldü. Şemuel, uzun boylu ve geniş omuzlu olan Yişay'ın en büyük oğlunu görünce onu kral zannetti. İnsanın bütün düşüncelerini bilen Allah ise Şemuel'e: "Şemuel, onun yüzüne ve boyuna bakma. İnsanlar görünüşe Allah ise kalpteki düşüncelere önem verir."

Şemuel, Yişay'a başka oğlu olup olmadığını sorar. Yişay da ona en küçük oğlunun sürüyü otlatmakla meşgul olduğunu söyler.

Şemuel'in emriyle David getirildi. Allah, Şemuel'e görünerek: "Kalk ve başına yağ dök, çünkü onu Şaul'un yerine seçtim." dedi. Şemuel, Allah'ın emrettiği gibi yaptı. Şehirde de Yişay ailesinin haricinde bu yeni atamadan kimsenin haberi olmadı.

DAVİD, ŞAUL'UN SARAYINA ÇAĞRILIR

Şemuel'in, Şaul'a Allah'ın onun yerine başka birini kral seçtiğini ve yakında da sonu geleceğini söylediği zamandan

beri kral Şaul çok sinirli idi. Şaul'un adamları onu bu bunalımlı hallerinde görünce, saraya iyi mızıka çalan birini getirmeyi ve bunalım zamanında krala mızıka çalmasını düşündüler. Şaul bu fikri beğendi ve derhal bir müzik uzmanı aramalarını emretti. Saray hizmetkarlarından biri kralın huzuruna çıkarak ona dedi ki:

- Kralım, ben genç,, gayet cesur, akıllı savaşçı ve gayet iyi mızıka çalan birini tanıyorum.

Şaul vakit kaybetmeden Yisay'a, oğlu David'i yollamasını rica etti. Yişay, kralın emrini yerine getirerek David'i saraya yolladı.

Akıllılığı ve yakışıklılığı sayesinde kralın sevgisini kazanan David kısa bir zaman sonra Şaul tarafından sarayın şefi tayin edildi. David, Şaul'un bunalım'lı zamanlarında ona mızıka çalar ve onu yatıştırırdı.

DAVID, PELİŞTİLERİN KAHRAMANI GOLYAT İLE ÇARPIŞIYOR

Peliştilerin aniden yaptıkları saldırı karşısında Şaul derhal savaşa çıkıp vatani korumayı emretti. Peliştilerin arasından çıkan Golyat adlı bir dev adam, İsraililerin en kuvvetlisi ile çarpışmak istedi. Eğer İsraililerin en kuvvetlisi ile çarpışmak istedi. Eğer İsraililerin adamı Golyat'ı öldürürse Peliştiler onların kölesi olacak, tersine Golyat'ı öldürürse Peliştiler onların kölesi olacak, tersine Golyat İsrailiyi öldürürse onlar Peliştilerin kölesi olacaktı. Bu sözleri duyan Şaul ve bütün İsrail Oğulları çok korktular. Çünkü onlar, aralarında Golyat ile çarpışabilecek birisi olmadığını biliyorlardı. 40 gün sabah akşam Peliştiler Golyat ile çarpışabilecek birini istediler. Şaul bu tehlikeli durumu görünce, savaşmaya çıkacak olana kızımı eş olarak vereceğim diye ilan etti.

Bu sıralarda David ovada hayvanlarını otlatmaktaydı. Babası Yisay onu çağırarak, yanına bir miktar yiyecek erzak verdi ve bunları savaş meydanında bulunan ağabeylerine götürmesini söyledi. David savaş meydanına gelir gelmez Golyat'ın sözlerini duydu ve onun, kendi milletine yaptığı hakaretlere çok sinirlendi.

Derhal Şaul'un yanına çıktı ve ona dedi ki:

- Ey büyük kralım, siz hiç endişe etmeyin, ben Golyat'la savaşmaya hazırım.

- Sen Golyat'la savaşmak için henüz çok küçüksün, diye cevap verdi Şaul.

Bunun üzerine David krala:

- Size babamın sürülerini otlatırken başımdan geçenleri anlatayım. Herhangi bir aslan, ayı veya bir başka yırtıcı hayvan gelip sürümden bir koyunun üstüne atılmaya kalkar veya çalsaydı onu kovalar ve yaralardım. Benim üstüme atılmaya hazırlandığı anda koyunu ağzından alır ve çenelerinden tutarak onu öldürürdüm. Allah beni aslanın ağzından koruduysa, Golyat'tan da kurtaracaktır.

- Git Golyat ile savaş, Allah seninle olacaktır.

David eline bir sopa ve sapanıyla beş tane taş aldı. Golyat'la karşılaşmak için acele ediyordu. Golyat uzaktan David'in gelişini görünce gülmeye ve onunla alay etmeye başladı. David iyice yaklaşıncı da şunları söyledi:

- Beni köpek mi zannettin ki elinde sopa ile geliyorsun. Yaklaş da cesedini kuşlara vereyim.

- Sen demir elbiselerin ve silahlarına güvenerek geliyorsun. Fakat ben gökleri ve toprakları yaratan Allah'ın adına geliyorum. Allah seni elime verecektir.

Golyat'ın yaklaştığını gören David, derhal sapanına bir taş koyarak Golyat'ın alnına doğru nişan aldı ve taşı fırlattı. Taş tam hedefine oturdu ve Golyat hemen yere yıkıldı. David vakit kaybetmeden Golyat'ın kılıcı ile başını kesti. Peliştiler Golyat'ın öldüğünü görünce kaçmaya başladılar. İsrail Oğulları onları Ekron kapılarına kadar kovaladılar ve büyük bir kısmını öldürdüler.

ŞAUL, DAVID'İ KISKANIYOR

David, elinde Golyat'ın kafası ve silahları olmak üzere saraya sevinçle dönmekte idi. Şehrin bütün kadınları onu kutluyorlar ve "Şaul bin, David ise on bin öldürdü" diye bir şarkı söylüyorlardı.

Ordu komutanı Avner, David'i kralın huzuruna çıkardı, onu kutladı ve onu komutan tayin etti. Yonatan dahi, David'i çok sevdi ve sevgisinin belirtisi olarak elbiselerini ve silahlarını çıkararak ona verdi. Şaul da vaad etmiş olduğu gibi, kızı Mihal'i David'e eş olarak verdi.

David, devamlı olarak savaşa çıkar ve her zaman galip dönerdi. Bu galibiyetler Şaul, halk tarafından çok sevilen bu Bet-Lehem'li çobanın kendi tahtını eline geçireceğinden korkuyordu. Nihayet sinirli olduğu bir gün mızıkça çalması için David'i yanına çağırdı. David müzikle uğraşırken birden mızrağını çekti ve üstüne fırlattı. Ancak David büyük güçle Şaul'un elinden kurtulabildi. O zamandan sonra kralın onu kışkırdığını ve onu öldürmek için fırsat kolladığını anladı. David'i çok seven Yonatan birçok kereler ona yardım etti ve babasının elinden kurtardı.

Şaul, adamlarına David'i yakalamalarını ve huzuruna getirmelerini emretti. Bunu öğrenen David'in karısı Mihal, onu şehirden kaçırdı.

DAVID, KAHİNLERİN (KOENLERİN) ŞEHRİ OLAN NOV'A KAÇIYOR

David, Şaul'dan kurtulmak için kaçmak zorunda kaldı. İlk önce Şemuel'in bulunduğu şehir olan Rama'ya oradan da Aron-Aberit'in bulunduğu Kâhinlerin şehri Nov'a geçti. Orada David Büyük Kâhin Eli'nin torunu olan Ahimeleh'le karşılaştı ve ondan ekmek, su istedi. Ahimeleh, Şaul ile David arasında geçenleri bilmediğinden David'in istediklerini verdi. O sırada Şaul'un hizmetkarlarından biri olan Doeg Aadomi oradaydı. David kendisine ihbar edeceğini bildiğinden Nov şehrinden kaçtı ve Peliştilerin kralı Ahişe'ye gitti. Kendisini tanımamaları için orada kendine deli süsü verdi.

Oradan da çıkarak Yeuda Dağlarındaki bir mağaraya saklandı. Kısa zamanda David'i sevenler onun etrafında toplandılar. David aynı zamanda Şaul tarafından öldürülmekten korkan kardeşlerini, anne ve babasını oraya getirdi.

Giva'da bulunan Şaul, adamlarını çağırarak onlara dedi ki:

- Beni dinleyin Binyamin kabilesinin gençleri. Yişay'ın oğlu David krallığımla elimden almak istiyor. Beni korumaya hazır mısınız?

Hizmetkarlarından Doeg Aadomi adlı biri krala: Ey kralım, ben büyük Kâhin Ahimeleh'in, David'e yiyecek ve Golyat'ın kılıcını verdiğini gözlerimle gördüm.

Aklını kötü fikirler kaplamış olan Şaul, derhal Ahimeleh'in getirilmesini emretti ve ona dedi ki:

- David'in kaçmasına niçin yardım ettin?

- Ey yüce kralım, diye cevap verdi Ahimeleh. Biz David'e kötü bir maksatla yardım etmedik. Biz onun senin damadın olduğunu ve ona saygı göstermemiz lazım geldiğini biliyorduk. İhtiyar Şemuel dahi David'i sever ve ona yardım eder.

Fakat Ahimeleh'in savunması boşuna idi. Cevabı reddeden kral Ahimeleh'in ve bütün kâhinlerin öldürülmesini emretti. Doeg Aadomi'nin haricinde hiç bir hizmetkar bu emri yerine getirmek istemedi, çünkü Şaul'un kararı gerçeklere tamamen aykırı idi. Ancak kral Şaul, haklı ile haksız ayırte-decek durumda değildi. O yalnız krallığına göz diktiğini zannettiği kimselerin ölümüne mahkum olduğu kanısında idi. Etrafındakiler de onu destekliyorlardı. Ahimeleh'in ailesinden sadece oğlu Evyatar hayatta kaldı.

Katliamdan kaçan Evyatar, David'in yanına geldi ve Şaul'un, Kâhinlere yaptığını anlattı. David bu kötü karara neden olduğu için çok üzüldü.

ŞAUL, DAVID'İ ARAMAYA ÇIKAR

Hasta olan Şaul, devlet işlerini bir tarafa bırakarak binlerce kişi topladı ve Yişay'ın oğlunu izlemeye başladı.

David ve taraftarları En-Gedi çölünde bulunuyorlardı. Şaul, tesadüfen David'in içinde bulunduğu mağaraya girdi, fakat David'in içinde bulunduğu mağaraya girdi, fakat David'in içinde bulunduğu mağaraya girdi, fakat David'in içeride olduğunu bilmiyordu. David'in adamları fırsattan faydalanıp kralı öldürmek istediler. Fakat David buna izin vermedi, sadece Şaul'un mantosundan bir parça kesti. Şaul mağaradan çıktıktan az sonra David çıktı ve krala seslenerek şunları söyledi:

- Ey Kralım! Niye etrafında bulunan adamların sözlerine kanarak, seni öldüreceğime inanıyorsun. Bak, Allah bugün seni elime teslim etti, seni öldürebilirdim, fakat ben asla Allah'ın seçtiği bir kimseye öldüremem. Söylediklerime inanman için işte mantondan kestiğim parça! Al, gör.

David'in bu sözlerini işiten Şaul büyük bir üzüntüye kapılarak ağladı ve onu hayatı boyunca rahatsız etmeyeceğine dair söz verdi. Günün birinde David'in kendi yerine geçeceğine inanan Şaul, ondan diğer milletlerde olduğu gibi kral olduktan sonra sülalesini öldürmemesini rica etti. O günlerde büyük Nebi Şemuel öldü. Bütün İsrail Oğulları arkasından ağladılar ve onu doğum yeri olan Rama'ya gömdüler.

Aradan çok zaman geçmeden Şaul, David'e kötülük yapmayacağına dair vermiş olduğu sözden vazgeçti. David'in Hahila Tepesinde bulunduğunu bilen Şaul, admlarını toplayarak onu aramaya çıktı.

Şaul'un kendisini tekrar izlemek üzere yola çıktığını duyan David, bir gece onun yatmakta olduğu kampa girdi, sezdirmeden Şaul'un mızrağını ve su testisini çaldı ve tepeye çıkarak bağırmaya başladı:

- Avner, Avner! Sen, ordu komutanı, niye kralını korumuyorsun. Bak onu öldürmeye geldiler ve işte kralın kılıcı elimde

David'in sesini duyan kral onu çağırarak dedi ki:

- David, sen misin?

- Evet, benim diye cevap verdi David. Anlamıyorum, ben sana ne kötülük yaptım ki bana rahat vermiyor, beni izliyorsun.

- Sana karşı günah işledim, dedi Şaul, Yanıma gel, bir şey yapmayacağıma dair seni temin ederim.

Şaul David'i takdis ederek, geri döndü ve bir daha onu özlemedi.

ŞAUL'UN SON GÜNLERİ

David'in İsrail topraklarında olmadığını ve kral Şaul'un ihtiyar, hastalıklı olduğunu bilen Peliştiler İsrail'e karşı savaşa çıktılar. Şaul ihtiyarlığına rağmen son nefesine kadar düşmanla savaşmağa karar verdi. Kendini kudretsiz gören Şaul, Kâhinlerden Allah'a dua edip yardım istemelerini rica etti. Fakat onlardan bir cevap alamayınca bizzat kendisinin yasaklamış olduğu ve yok ettiği sihirbazlara ve büyücülere başvurdu. Ölülerle konuşabilen bir sihirbaz kadın olduğunu duyan Şaul, kılık değiştirdi ve iki hizmetkarı ile beraber ona gitti. Sihirbaza yaklaşan Şaul ona, Nebi Şemuel'in ruhu ile konuşmak istediğini söyledi. Kadın önceleri kralın istediğini yapmaktan korktu, fakat Şaul'un, kötülük yapmayacağına dair söz vermesi üzerine ona bir ihtiyar gösterdi ki Şaul onun yüzünü göremiyordu. Kadın Şaul'a bunun Şemuel olduğunu söyledi.

Şemuel'in ruhu Şaul'a dedi ki: Niye beni rahatsız ettin. Bilmiş ol ki Allah artık senden uzaklaştı, sen ve oğulların yarın yanımda olacaksınız.

Bu sözleri duyan Şaul titremeye başladı, yere düştü ve bayıldı.

ŞAUL VE YONATAN'IN ÖLÜMÜ

Şaul, morali çok bozuk olmasına rağmen, milletini çok sevdiğinden savaşa bizzat katılmaya karar verdi. İyice silah-

lanmış olan Peliştiler bu kez İsrail Ordusunu yenmeye muvaffak oldular. Binlerce kahraman Gilboa dağlarında şehit oldu, geriye kalanlar da bozguna uğrayarak kaçtılar. Yonatan, Avinadav ve Malkişua adlı üç oğlunun ölümünü bizzat gören kral Şaul büyük bir üzüntüye kapıldı. Diğer taraftan düşmanın da ona doğru yaklaştığını görünce, ellerine canlı olarak düşmek istemediği için, yanında bulunan adamına onu öldürmesini emretti. Fakat adamı bunu reddetti. Bunun üzerine Şaul kılıcını aldı ve kendini onun üstüne atarak intihar etti ve hemen orda öldü. Ertesi gün Peliştiler ölümlerin mallarını olmaya geldiklerinde Şaul ve üç oğlunu Gilboa Dağında gördüler. Şaul'un elbise ve silahlarını alarak tapınaklarına koydular. Şaul ve üç oğlunun cesetlerini Yaveş'e getirdiler.

Şaul'un 40 yıl süren krallığı böylece sona erdi.

DAVİD, ŞAUL VE OĞULLARININ ÖLÜMÜNE AĞLAR

David, Siklag şehrinde bulunmakta iken perişan kıyafette bir genç yanına gelerek şunları söyledi: Ben büyük bir zorlukla savaş meydanından kurtulabildim. İçlerinde Şaul ve üç oğlu da olmak üzere askerlerin çoğu öldü. David büyük bir merakla Şaul'un öldüğünü nasıl öğrendiğini sordu. Bunu üzerine genç anlatmaya başladı: Gilboa Dağında iken Şaul'u mızrağına dayalı olarak gördüm. Beni görünce, çağırarak dedi ki: Sen kimsin? Ben Amalekilerden bir gencim, diye cevap verdim. Ruhunu teslim edebilmesi için kendisini tamamen öldürmemi rica etti. Ona yaklaşarak ricasını yerine getirdim. Sizi inandırabilmek için de başındaki tacını ve kolundaki bileziği getirdim. David sinirlenerek bağırdı: Sen, Allah'ın seçtiği birini öldürmeye nasıl cesaret edebildin? David, gencin hemen öldürülmesini emretti. David ve adamlar-

rı, günlerce Şaul'un ve oğullarının arkasından ağladılar. Matem işareti olarak ve David ve adamları elbiselerini yırttılar.

Bu acı olayın hatırasına David bir ağıt yazdı. Bu ağıtta David, Şaul ve üç oğlu için hissettiği acıyı dile getirdi.

YEHUDA KABİLESİNDEN DAVID KRAL SEÇİLİYOR

Şaul'un ölümünden sonra David yerleşmek üzere Hevron'a gitti. Orada bulunan Yeuda Kabilesi, David'i kral olarak seçti. Diğer taraftan ordu komutanı Avner, Şaul'un küçük oğlu İşboşet'i bütün kabilelere kral olarak tayin etti.

David'in komutanı Yoav ile İşboşet'in komutanı arasında devamlı savaşlar oldu. Fakat Yoav hepsinden muzaffer döndü. Savaşlardan birinde Avner, Yoav'ın kardeşi Asael'i öldürdü.

Avner, İşboşet'le meydana gelen anlaşmazlıklardan dolayı, David'e yakınlaşmaya karar verdi. 20 kişilik bir grup ile David'e gelen Avner çok iyi karşılandı. David anların şerefine bir ziyafet verdi ve onlardan barış içinde ayrıldı. O sırada Yoav bir savaştan dönmekte idi. Avner'in David tarafından iyi karşılandığını ve şerefine bir ziyafet verdiğini öğrenince, öldürülen kardeşi Asael'in öcünü almak istedi, onu izledi ve öldürdü. Yoav'ın yaptıklarını öğrenen David, çok sinirlendi ve onu lanetledi. Aynı zamanda bir gün yas tutulmasını emretti. İşboşet, Avner'in öldürüldüğünü duyunca bütün cesaretini kaybetti.

Bir gün İşboşet yatağında istirahat ederken, odasına giren iki hizmetkarı tarafından öldürüldü. Hizmetkarlar kafasını keserek David'e getirdiler. Çünkü böyle yanmakla David tarafından mükafatlandırılacaklarını zannediyorlardı.

David, İşboşet'in kafasını görünce çok sinirlendi ve katillerin derhal öldürülmesini emretti. Avner ve İşboşet'in ölümünden sonra bütün kabileler David'e katıldılar ve onu kral olarak tanıdılar. David, bütün İsrail'in kralı seçildiği zaman henüz 30 yaşında idi.

DAVID, YERUŞALAYİM'E YERLEŞİR

David, kral seçilir seçilmez ilk işi Yerusalayim şehrine sahibolmak oldu. Yevusilerin elinde bulunan Yerusalayim, Mesudat Siyon adı verilen yüksek surlarla çevrili idi. David bütün ordusunu ile kaleyi kuşattı ve şehri eline geçirdi. Şehrin ismini değiştirdiler ve ona David'in Şehri adını verdiler.

David ve bütün ailesi Hevron'dan Yerusalayim'e geçtiler. Böylece Yerusalayim bütün Yehuda kralları için merkez oldu. Tsor kralı Hiram, David'e güzel bir saray inşa etti.

David'in kral olduğunu ve Yevusilerin yenildiklerini gören Peliştiler İsrail'e savaş açtılar. Allah'ına büyük bir imanı olan David korkmadı, sadece Onun yardımını istedi ve savaş çıkarak düşmanı yok etti. Bu zaferden sonra David büyük bir kabile ile Kiryat-Yearim'de Aminadav'ın evinde bulunan Aron-Aberit'i almaya gitti.

Onlar Aron'u yepyeni bir arabanın üstüne koydular ve yola çıktılar. David ve onunla bulunanlar şarkı söyleyerek ve dans ederek arabaya refakat ediyorlardı. Nahon ovasına geldiklerinde, Aminadav'ın oğullarından biri, düşmek üzere olduğunu zannettiği Aron'u Yerusalayim'e götürülmemesini emretti. Onlar da Aron'u geçici olarak Oved Edom'un evine bıraktılar.

Üç ay geçtikten sonra David tekrar büyük adamları topladı ve Aron-Aberit'i alarak büyük bir törenle Yerusala-

yim'e getirdi. David dahi Aron'un önünde dans ediyor ve şarkı söylüyordu.

David Aron-Aberit'in etrafına kurban kesmek için bir kurban yer (mizbeah) yapılmasını emretti. Aynı zamanda Leviiler arasından müzikten iyi anlayanları seçti. Kahinleri de sabah ve akşam kurban kesmekle görevlendirildi. David daima Allah için bir tapınak yapılmış bir sarayda oturuyorum, Allah'ın evi bir çadır mı olacak? diye üzülmüdü,

David'in projelerini bilen Nebi Natan ona dedi ki: Allan bana, evini senin değil, fakat oğullarından birinin yapacağını söyledi. Senin krallığın da ebedi olacaktır.

AVŞALOM'UN AYAKLANMASI

David Allah'ın yardımı ile Amon, Moav, Edom, Aram ve Amalek milletlerini İsrail topraklarından atmayı başardı. Yaptığı savaşlardan çok ganimet topladı ve tüm İsrail Oğulları zenginleştiler.

David, milletini mutlu görmekten son derece sevinçli idi. Fakat o, ailesi içinde çok mutsuzdu.

David'in ilk oğlu Amnon, kızkadeşi Tamar'a kötü muamele ediyordu. David'in diğer bir oğlu olan Avşalom, kızkardeşinin öcünü almak için Amnon'u öldürdü. İşlenmiş olduğu cinayetten dolayı babasından korkan Avşalom, annesinin babası olan Geşur kralına kaçtı ve orada üç yıl kadar kaldı. Ordu komutanı Yaov'ın ricası üzerine, David Avşalom'u affetti ve onun saraya dönmesini izin verdi. Tüm İsrail halkı arasında Avşalom kadar güzel ve yakışıklı başka bir genç yoktu. Saçlarının güzelliği ve uzunluğu dillere destan idi. Fakat Avşalom bir müddet sonra babasına karşı ayaklandı. Avşalom birkaç kişi ile beraber babasına karşı ayaklandı.

Avşalom birkaç kişi ile beraber babasına karşı bir devrim yapmak istedi. Devrimciler arasında David'in yardımcısı ve ona fikir veren Ahitofel de vardı. David oğlunun bu hareketini öğrenince onunla savaşmamak için dağlara kaçtı. Avşalom ve bütün adamları Yeruslayim'e gelmeye ve orada yerleşmeye muvaffak oldular. Avşalom babasının sarayını eline geçirdi ve tacını başına koydu. Yoav ise Avşalom'un ordusunu yenmeyi aklına koydu. Yoav ise Avşalom'un ordusunu yenmeyi aklına koymuştu. Büyük bir ordu ile Avşalom'un ordusunu perişan etti. David, Yoav'a oğlu Avşalom'a hiç bir şey yap yapmamasını emretmişti. Savaşı kaybettiğini gören Avşalom kaçmaya başladı. Bir ormandan geçerken, uzun saçları bir ağacın dalına takıldı, atı ise yürümeye devam etti, kendisi de dala saçlarından asılı kaldı. Askerlerden bir tanesi hemen bunu Yoav'a haber verdi. Yoav, David'in emrine rağmen onu öldürdü.

David, Avşalom'un ölüm haberini alınca sevineceği yerde büyük bir üzüntüye kapıldı ve ağlayarak: Sevgili oğlum Avşalom, niçin senin yerine ben ölmedim, dedi.

ŞEVA BEN BİHRİ'NİN İSYANI

David henüz dağlarda iken İsrail oğulları onu Yeruslayim'e getirmek için Gilgal'da toplandılar. Bu sırada Binyamin kabilesinden Şeva Ben Bihri adında biri çıktı ve bizim kral David ile ilgimiz yok, herkes kendi evine dönsün, dedi. Arkasından da David'e karşı adam toplamaya başladı ve az zamanda büyük bir topluluk kurdu. Sadece Yeuda Kabilesi, krallarına sadık kaldılar.

Şeva Ben Bihri grubunu genişletmeden önce, David, adamlarına onu izlemelerini söylemişti. Yoav ve bütün ordusu onunla çarpışmaya çıktılar, ve sonunda devrimcilerden çoğu öldürüldü. Şeva Ben Bihri ise oldukça kuvvetli bir şehir

olan Avel'e kaçtı. Yoav, şehir surlarını yıkmak için dışarıda hazırlığa başladı. Çok kişinin öleceğini anlayan akıllı bir kadın, Şeva'yı baştan çıkardı ve kafasını keserek şehir surlarından aşağıya attı. Çünkü o, Yoav'ın bunu yapmak istediğini anlamıştı. Şeva Ben Bihri'nin öldüğünü gören Yoav savaşı durdurttu ve ordusunu toplayarak Yeruslayim'e döndü.

Bütün kabileler evlerine döndüler, David de düşmanlarından kurtuldu.

DAVID'İN SON GÜNLERİ

David, bütün oğulları arasından en çok karısı Bat Şeva'nın oğlu Şelomo'yu severdi. David, bu karısını haksızlıkla aldığı için, evinde türlü belalar olurdu.

David ihtiyarladığı zaman, Nebi Natan huzuruna çıktı ve oğlu Şelomo'yu, kendisinden sonra kral tayin etmesini istedi.

Diğer taraftan bunu haber alan David'in büyük oğullarından Adoniyau, kendisinin yaşça büyük olduğunu ve tahta onun oturması gerektiğini düşündü ve lehinde propaganda yapmaya başladı. Verdiği büyük bir şölene önemli kişileri ve Yoav ile Kâhin Evyatar'ı çağırdı. Bu toplantıda Adoniyau kral olarak seçildi. Bunu haber alan David, Şelomo'nun bizzat kendi atıyla gezdirilmesini emretti. David'in emriyle Büyük Kâhin Tsadok ve Nebi Natan tüm halk önünde Şelomo'nun başına yağ döktüler ve henüz babası hayatta iken onu tahta oturtular.

Son günlerinin yaklaştığını gören David, oğlu Şelomo'ya şunları söyledi:

- Allah'ını daima sevmeli ve emirlerine itaat etmelisin. Ben Allah'a bir ev inşa etmek istedim, fakat çok düğüşüp kan döktüğüm için buna layık olamadım. Şimdi sen başa geç ve bu arzumu gerçekleştir.

Şelomo'nun tahta geçmesinden az bir zaman sonra İsrail'in büyük kralı David 70 yaşında iken öldü. Fakat David'in adı İsrail Oğullarının kalbinde ebedi olarak yaşadı ve asla unutulmadı.

David, Kitab-ı Mukaddes'te bulunan **Teilim'i** (Mezmunlar) yazdı. Bunlar bilgi ve kehanet dolu gayet değerli yazılardır.

ŞELOMO'NUN KRALLIĞI

Büyük bir bilgin ve idareci olan Kral David'in ölümünden sonra, oğlu Şelomo memleketin yönetimini ele aldı. Mişkan ve Mizbeah o zamanlar Givon şehrinde bulunduklarından, Şelomo büyük bir kabile ile oraya kurban kesmeğe gitti. İsrail Oğullarının büyük bir kısmı, uzakta bulunan Givon şehrine gidemedikleri için kurbanlarını bulundukları şehirde Bama denilen yerlerde yapıyorlardı. Bunu gören Şelomo, milletin büyüklerine danışarak Mişkan ve Mizbeah'ın bulunduğu yerden David'in şehri olan Yerusulayim'e getirilmesine karar verdi.

Givon'da bulunan Şelomo'ya, Allah bir gece yarısı rüyasında görünür ve ona şöyle der:

- Şelomo, arzu ettiğin bütün şeyleri sor, onları yerine getireyim.

- Yüce Tanrım, milletimi idare edebilmem için bana bilgi ve zeka ver. Çünkü bu iş için henüz çok küçüğüm.

Bunun üzerine Allah Şelomo'ya şöyle der:

- Madem ki sen ne zenginlik, ne şan, ne de düşmanlarının ölümünü arzu ettin , bilgi ve zeka ile beraber zenginlik, şan, şeref verip ömrünü uzatacağım.

Uykusundan uyanan Şelomo, Yeruslayim'e döndü.

Ne kendi zamanında, ne de ondan evvel Şelomo gibi milleti adilane bir şekilde yargılayan ve yöneten bir kral olmadı. Şelomo, anarşi yaratmak isteyen ve emniyeti bozan kimseleri ortadan kaldırmak zorunda kaldı. Çünkü o, bu insanların yaşadıkları müddetçe millette birlik ve barış olmayacağına kani idi.

ŞELOMO'NUN YARGISI

Bir gün iki kadın yargılanmak üzere Şelomo'nun önüne geldiler. Kadınlardan birisi söze başladı ve şunları anlattı:

- Sayın kralım! Bu gördüğünüz kadın ve ben aynı evde yaşarız. Benim bir oğlum oldu. Üç gün sonra da bu kadının bir çocuğu doğdu. Evimizde büzden başka insan yoktur. Bir gece bu kadının çocuğu öldü, çünkü üstüne yatmıştı. Bunun üzerine ben uyurken yanımda bulunan çocuğu aldı ve yerine kendi ölü çocuğunu koydu. Çocuğuma süt vermek için kalktığımda onun ölü olduğunu gördüm. Fakat dikkatle baktıktan sonra bunun kendi çocuğum olmadığını anladım.

- Hayır doğru değil, diye atıldı diğer kadın. Benim oğlum hayatta olan çocuktur. Ölen ise onun oğludur.

Bu sözler üzerine Şelomo şunları söyledi:

- Madem ki her iki kadın da canlı çocuğu istiyor, bana bir kılıç getirin. Çocuğu ikiye bölün, yarısını birine diğer yarısını da diğerine verin.

Bunu işiten çocuğun gerçek annesi atılır ve krala şöyle der:

- Hayır, hayır Kralım, çocuğu bu kadına verin ve hiç bir şekilde öldürmeyin.

- Hayır, der diğer kadın. Çocuk ne senin ne de benim olsun. İkiye bölün

- Çocuğu birinci kadına verin, diye emretti kral. Çocuğun gerçek annesi odur.

Bu kararı duyan bütün millet Şelomo'nun yargılamak için yüksek bir zekaya sahip olduğuna kani oldu.

BET-AMİKDAŞ'IN İNŞA EDİLMESİ

Şelomo, güzel saraylar inşa etmekle Yerusalayim şehrini güzelleştirebileceğini düşündü. Fakat en büyük emeli Allah için bir ev (tapınak) inşa etmektir. Esasen babası David bunu yapmayı çok arzular. Ancak zamanın nebisi Natan istememişti. Şelomo, babası David'in arzusunu gerçekleştirmeye karar verdi ve evin inşasına başladı.

Bet-Amikdaş'ın inşası Şelomo'nun tahta geçişinin dördüncü yılına rastlar. Vaktiyle David'in dostu olan Tsor Kralı Hiram, babasından boşalan tahta Şelomo'nun geçtiğini öğrenince ona elçiler yolladı.

Şelomo gelen elçilere Hiram'a şunları söylemelerini emretti:

- Sen, babamın düşmanlarla yapmış olduğu savaşlar yüzünden Allah için bir ev inşa edemediğini biliyorsun. Şimdi ise bütün devletlerle barış içinde yaşadığımız için bu işi ben yapmaya karar verdim. Bu inşaat için lazım olan ve Lübnan'da bulunan Erez (sedir) ağaçlarının kesimine başlamalarını adamlarına emretmeni rica ediyorum. Adamlarım seninkilerle beraber çalışacaklar. Bütün masraflarını ödeyecek, istek ve arzularını yerine getireceğim.

- Arzusunu gerçekleştirmeye hazırım, diye haber yolladı, Hiram. Adamlarım erez ve selvi ağaçlarını dağdan denize indirip istediğin yere götürecekler. Buna karşılık evime yiyecek göndermek iyiliğinde bulunmanı rica ediyorum.

Şelomo, Hiram'ın ustalarına yardım etmek, ağaçları kesmek ve onları dağdan denize indirmek için Lübnan'a otuz bin işçi yolladı.

İnşaat için gerekli taşlar da dışardan getirtildi. Yalnız taşların kesilmesi ve düzeltilmesi için 150.000 kişi görevlendirilmişti.

Bet-Amikdaş'ın inşa edildiği saha, Avraam'ın, oğlu Yitshak'ı kurban etmek için götürmüş olduğu Moria Dağının bulunduğu yerd.

Dünyanın kuruluşunun 2928'inci yılının İyar ayında (Mu-sevi takvimine göre) temeller atıldı. Allah evinin inşası ve süslenmesi yedi buçuk yıl sürdü. Bet Amikdaş Moşe Rabenu'nun çölde yapmış olduğu Mişkan'ın planına göre yapıldı.

İnşaat Şelomo'nun tahta çıkışının on birinci yılında tamamlandı. Bet-Amikdaş'ın etrafı surlarla çevrili, içi nadide tahtalardan yapılmıştı. Bet-Amikdaş'ın içinde kullanılan bütün aletler, mizbeah ve menora (büyük şamdan) saf altından yapılmışlardı.

BET-AMİKDAŞ'IN AÇILIŞ TÖRENİ

2936 yılının Tişri ayında Şelomo, milletini Bet-Amikdaş'ın açılışına davet etti. Milletin ihtiyarları, kabile şefleri, her ailenin başkanı bu törende hazır bulundular. Koenler ve Leviiler David'in şehrinden, Mişkan'da bulunan aletleri ve on emri ihtiva eden taşı getirdiler. On emrin yazılı olduğu taş, çok kutsal bir yer olan Bet Kodeş Akodaşim'e Keruvların kanatları altına yerleştirildi. O gün Şelomo ve bütün İsrail Oğulları Allah'a kurbanlar kestiler.

Koenlerin mabetten çıkmalarıyla birlikte Allah'ın evini bir bulut kapladı. Kutsal görevlerin yapılması imkansızlaştı. Zira Allah'ın kutsallığı her tarafa yayılmıştı.

Bet-Amikdaş'ın karşısına konmuş olan bir kürsüde dizleri üstünde oturan Şelomo, bütün milleti önünde ellerini göklere kaldırdı ve içinden gelen kutsal bir duygu ile Allah'a dua etti. Şelomo bu duasında duygularının yüce ve kutsal olduğunu gösterdi. Şelomo, Allah'tan, tapınağa gelen herkesin isteklerini yerine getirmesini diledi. Aynı zamanda Bet-Amikdaş'tan uzak bir şehirde olup da, kalplerini ve duygularını, bu kutsal eve döndürerek dua edenlerin, Yahudi olmayan kimselerin de tapınakta dua ettikleri anda dualarının kabul edilmesini rica etti.

Duadan sonra Şelomo bütün topluluğu takdis etti. Onlara Allah korkusunu her zaman kalplerinde taşımalarını ve emirlerini yerine getirmelerini öğütledi. O gün Şelomo Allah'a birçok kurbanlar yaptı.

Böylece Bet-Amikdaş'ın açılış töreni son buldu. İsrail Oğulları, Tişri ayının yedisinden on dördüne kadar bayram yaptılar, neşelendiler ve eğlendiler. Ayın 15'i de Sukot bayramı olduğundan bayram on beş gün devam etti.

Bet-Amikdaş'ın açılışının sevincini doya doya tadan İsrail Oğulları, Kral Şelomo ve bütün millete Allah tarafından yapılan bu lütuftan dolayı huzur ve neşe içinde topraklarına, günlük hayatlarını yaşamaya gittiler.

ŞELOMO'NUN SARAYI VE TAHTI

Şelomo, Bet-Amikdaş'ın inşasını bitirdikten sonra kendisi için bir saray yapımına başladı. Saray ancak 13 yılda bitirebildi. Şelomo'yu ziyarete gelen kral ve prensler bu eşsiz yapıya hayran kalırlardı. Ancak tahtın güzelliği yanında sarayın güzelliği bir hiçti. Fildişinden yapılmış olan tahtın üstü som altındandı. Tahta altı basamakla çıkılırdı. Her basamakta iki tane dişleri altın veya fildişinden yapılmış 12 tane aslan vardı. Tahtın üstünde yedi kollu bir menora (şamdan) bulunurdu. Tahtın sağında ve solunda 72 tane altından yapılmış oturma yeri bulunurdu ki; bu yerlere Koen Gadol, yardımcısı ve 70 meclis üyesi otururdu. Ayrıca tahtın üst tarafında yine som altından yapılmış 24 tane üzüm salkımı bulunurdu.

SABA MELİKESİ

Şelomo'nun şanı, şöhreti Fırat Nehrinden Pelisti Tapınaklarına ve Mısır Devletinin sınırlarına kadar yayıldı. Şelomo birçok devletle ticari ilişkilerde bulundu ve büyük bir gelir elde etti. Büyük gemiler memleketin ürünlerini en uzak devletlere kadar götürüp satar, karşılığında altın, fildişi ve gümüş alırdı. Kısa bir zamanda Şelomo'nun şöhreti o kadar yayıldı ki Saba kentinin büyük bir bilgiye sahip olan prenseşi, kralı ziyarete karar verdi. Saraya gelen prenses, Şelomo'ya birçok sual ve bilmece sordu. Ancak bu bilmece ve suallerin hiç bir sevapsız kalmadı. Şelomo'nun tabiatüstü ve Allah'ın lütfu olan zekasına şahit olan, eşsiz güzellikteki sarayını, hizmetkarlarının evlerini, tapınağa çıkılan merdiven-

leri, ve neticede muazzam saltanatı gören prenses, Şelomo'ya şöyle der:

- Memleketimde zekan, şöhretin ve zenginliğin hakkında çok şey işittim. Fakat bunları gözlerimle görmeden inanamazdım. Adamların ne mutlular ki senin yanında yaşayıp da her gün bilginden ve zekandan yararlanıyorlar. Seni İsrail'e kral yapan Allah mukaddes olsun.

Saba melikesi, Şelomo'ya değerli taşlar, altın gümüş ve değerli hediyeler vererek oradan ayrıldı ve memleketine de kraldan aldığı değerli hediyelerle döndü.

ŞELOMO'NUN İHTİYARLIĞI

Şelomo'nun şanı ve zenginliği çok büyük oldu, fakat bunlar ona aynı zamanda büyük felaketler getirdi. Yabancı kadınlarla evlendi ve onlar için tapınaklar inşa ettirdi. Şelomo'nun koyduğu vergiler oldukça ağırdı ve millet bunları ödeyecek kudrette değildi. İsrail'in komşuları krallığın yavaş yavaş zayıflamakta olduğunu ve yakında bir ayaklanma olacağını sezdiler. Nitekim az zaman sonra vergileri toplamakla görevli olan bir komutan, Efrayim kabilesinden Nevat'ın oğlu Yarovam, Şelomo'ya karşı isyan etti. Fakat arkasından Mısır'a kaçmaya mecbur oldu. Zamanın nebisi Ahia Aşiloni, Şelomo'nun sonunun iyi olmadığını söylemişti. Ancak hiç kimse Şelomo'yu tahtından indirmeye cesaret edemedi. Sahip olduğu zeka, onun milleti tarafından ömrünün sonuna kadar sevilmesini sağladı.

ŞELOMO'NUN ÖLÜMÜ

Şelomo, henüz İsrail devletinin kralı olduğu bir sırada öldü. Şelomo'nun günahı, başka milletlere mensup olan kralarını, başka Tanrılara tapmaktan men etmeyişi olmuştur.

Fakat bu yanlış hareketleri millet tarafından çok çabuk unutuldu. İsmi her zaman kutsal, hatırası İsrail Oğulları arasında asla unutulmadı. Şelomo, kendisine Tanrı tarafından verilmiş olan zeka ile Tanah'ta yer alan 3 eşsiz kitabı yazdı. Bunlar:

Şir-Aşirim, Mişle ve Koelet'tir.

İsrail Oğulları, Kral Şelomo'nun asla günah işlemediğine kanıdlırlar.

Şelomo, İsrail'de 40 yıl hüküm sürdü ve 2964 yılında öldü.

İSRAEL DEVLETİNİN İKİYE BÖLÜNÜŞÜ

Şelomo'nun ölümünden sonra oğlu Rehavam başa geçti. Bütün millet Rehavam'ın taç giyme töreninde bulunmak için Şehem'e akın etti.

Milletin ileri gelenleri ve Şelomo zamanında isyan çıkarp Mısır'a kaçan Nevat'ın oğlu Yarovam yeni kralın huzuruna çıkarak ona şunları söylediler:

- Baban, bizleri ağır işlerde çalıştırdı. Sen şimdi bizden bu ağır yükü kaldır ki sana layık ile hizmet edelim.

- Üç gün sonra gelin, diye cevap verdi Rehavam.

Rehavam, babasının danışmanları olan ihtiyarlarla bu hususta danıştı. Onlar, milletin isteğini yerine getirmesini öğütlediler. Bu güzel fikir Rehavam'ın hoşuna gitmedi ve konuyu yaşıtı olan arkadaşlarına açtı. Onlar kendisine millete sert bir idare tarzı göstermesini tavsiye ettiler.

Üçüncü günün sonunda Yarovam şeflerle birlikte Rahavam'ın huzuruna çıktı. Rehavam onlara şunları söyledi:

- Babam Şelomo sizi çok çalıştırdı. Ben ise sizlere daha çok eziyet edeceğim. Babam sizleri sopa ile döverdi, ben ise dikenlerle döveceğim.

Yeni kralın sert tutumunu gören Efrayim kabilesinin mensupları isyan ettiler ve şöyle dediler:

- Bizim artık David'in eviyle hiç bir ilişigimiz yoktur.

Rehavam galeyana gelen halkı yatıştırmak için vergi toplama işi ile görevli olan komutan Adoram'ı aralarına yolladı. Fakat isyancılar onu taşıyarak öldürdüler. Bu olaydan korkan kral, hemen Yeruşalayim'e kaçtı. Yalnız Yeuda ve Binyamin kabileleri Şelomo'nun oğlu Rehavam'ı kral olarak kabul ettiler. Diğer kabileler ise Nevat'ın oğlu Yarovam'ı kral olarak seçtiler.

YEUDA KRALI ŞELOMO'NUN OĞLU REHAVAM

Rehavam Yeruşalayim'e gelir gelmez diğer on kabile ile savaşmak için orduyu topladı. Fakat zamanın nebisi Şemaya bu işe engel oldu. Nebi, Yeuda ve Binyamin ordularına şunları söyledi:

- Tanrı şöyle emrediyor: Kardeşlerinizle savaş etmeyiniz ve hepiniz evlerinize dönünüz.

Nebinin sözlerinden sonra askerler dağıldılar ve topraklarına döndüler. Bu arada Rehavam, Yeuda ve Binyamin şehirlerinin etrafını surlarla çevirterek durumunu kuvvetlendirdi. Diğer taraftan İsrail topraklarında bulunan Koenler

ve Leviler, Rahavam'ın yanına geldiler, zira Yarovam anların yerine başkalarını tayin etmişti. Aynı zamanda Allah'a büyük saygısı olan bazı gruplar dua etmek üzere Yeruslayim'de bulunan Bet-Amikdaş'a geliyorlardı. Böylece zamanla Yeuda Krallığı kuvvetlendi.

Zamanla Rehavam ve bütün milleti Atalarının dinini unutup, etraflarında bulunan komşularının dinlerini unutup, etraflarında bulunan komşularının dinlerini uygulamaya, onların Allahlarına tapmaya başladılar.

Musevilerin Allah'larına olan inancın sarsıldığını gören Mısır kralı Şişak, bunu Rehavam ile savaşmak için fırsat bildi. Az zamanda Rehavam'ın büyük zorluklarla kuvvetlendirmiş olduğu şehirleri işgal etti ve Yeruslayim'in kapılarına kadar geldi. Ufak bir çarpışmadan sonra ele geçirdiği Yeruslayim'den tapınakta bulunan değerli eşya ve aletleri alarak memleketine döndü.

Rehavam, Yeuda ve Binyamin kabilelerinde 17 yıl hüküm sürdü ve 58 yaşında iken 2981 tarihinde öldü. Onu David'in memleketine gömdüler. Onun ölümü ile oğlu Aviyam tahta geçti.

İSRAEL KRALI NEVAT'IN OĞLU YAROVAM

On kabilenin kral olarak seçtiği Yarovam, Şehem şehrinde oturdu. Yarovam, kendisini kral seçen İsrail Oğullarının günün birinde bundan cayabilir ve onu tahtından indirebilirler korkusu ile, iki altın buzağı yaptırdı ve bunlardan birini başkent olan Bet-el'e, diğerini de Dan şehrine koydurttu. O andan itibaren İsrail Oğullarının Yeruslayim şehrine gidip Pesah, Şavuot, Sukot bayramlarını kutlamalarını yasakladı.

Putların açılış töreninde Yarovam milletine şunu söyledi:

- Ey İsrail Oğulları, seni Mısır'dan çıkaran bu gördüğün Allahlardır.

Bunu üzerine kabilelerin birçoğu Yeruslayim'e gitmekten vazgeçtiler ve kurbanlarını Yarovam'ın Bet el ve Dan şehirlerinde inşa ettirmiş olduğu yerlerde yapmaya başladılar. Leviler yalancı Allahların bulunduğu yerlerde görev almak istemediler. Yarovam bu işle uğraşmak üzere halk arasından seçtiği bazı kimseleri Koen tayin etti. Bayram günlerinde, Koen görevini bizzat Yarovam ifa ederdi. Böylece puta tapıcılık bütün memlekete yayıldı.

Yarovam'ın putların önünde dua ettiği bir günde Yeuda topraklarından gelen nebi İdo, kralın huzuruna çıktı ve ona şunları söyledi:

- Bu gördüğün kurban yeri, yerle bir olacak ve külleri memleketin her tarafına dağılacak.

Nebinin bu sözlerini duyan Yarovam onu öldürmek ister. Askerlerine eliyle işaret verip onu yakalatmak için emir vermek isterken, kolu olduğu gibi tutulur ve hareket ettiremez. O anda da mizbeah (kurban yapılan yer) yerle bir olur ve külleri etrafa yayılır.

Kötü durumda bulunan Yarovam, Nebiden Allah'a dua edip kolunu eski durumuna getirmesini rica eder. Neticede, nebinin duası üzerine Yarovam'ın kolu eski haline döner. Ancak, nebinin bütün ihtarlarına ve tembihlerine rağmen Yarovam putlara tapmaya hayatı boyunca devam etti. Yeuda kralı Rehavam ile yapılan savaşlar İsrail Krallığını gün- den güne zayıflattı.

Yarovam, İsrail'de 22 yıl hüküm sürdükten sonra öldü.

YEUDA KRALI REHAVAM'IN OĞLU AVİYAM

Rehavam'ın ölümü üzerine Aviyam tahta geçti. Aviyam henüz babası hayatta iken bile Yeuda Kralı Yarovam ile savaşmış ve birçok şehirler elde etmişti. Krallığı sırasında Aviyam, babası gibi başka Allahlara taptı ve milletini de bu yola sürükledi. Aviyam sadece iki yıl tahtta kaldı ve 2983 yılında öldü.

YEUDA KRALI AVİYAM'IN OĞLU ASA

Asa zamanında Yeuda Krallığı iyi bir yönetime kavuştu. Kral ilk iş olarak, memlekette bulunan bütün putları yıktırdı. Allah'a çok bağlı olan Asa, yaptığı konuşmalarla milletini etkileyerek onları doğru yola döndürmeye çalıştı.

Asa ilk on yılı yeni şehirler inşa etmekle ve Yeuda topraklarında istihkâmlar kurup krallığı kuvvetlendirmekle geçirdi. Bu suretle kuvvetli ve disiplinli bir orduya sahip oldu. Tahta geçişinin on beşinci yılında Kuş ve Pelişti kralları Asa'ya savaş ilan ettiler. Allah'ın yardımı ile Asa, bu büyük savaşta üstün geldi. Asa'nın bu büyük başarısını gören diğer İsrail kabileleri Yeruslayim'e gelerek Allah'a olan bağlılıklarını gösterdiler ve barış yaptılar.

Vatandaşlarını birçoğunun Yeuda Krallığına geçtiğini gören İsrail Kralı Başa, Asa'ya savaş ilan etti. Ancak, Asa'nın Aram kralı Ben-Adad ile bir anlaşma imzaladığını görünce saldırmak cesaretini gösteremedi. Böylece İsrail Krallığının Asa'ya hiçbir zararı olmadı.

Asa, Yeuda topraklarında 41 yıl hüküm sürdü ve 3024 yılında öldü.

İSRAEL KRALI YAROVAM'IN OĞLU NADAV

Babası gibi günahkar olan Nadav, milletini de günah işlemeye sevketti.

Gibeton denilen yerde Peliştilerle savaşıırken, Nadav, ordusunun büyük komutanlarından biri olan Başa'nın suikastine kurban gitti. Başa, savaş meydanında Nadav ve bütün ailesini öldürerek, sülalesinden hiç kimseyi canlı bırakmadı. Böylece nebi Ahia Aşiloni'nin Nadav'ın babası Yarovam'a söylemiş oldukları gerçekleşti ve adı yeryüzünden silindi.

Nadav, İsrail topraklarında 2 yıl hüküm sürdü.

İSRAEL KRALI BAŞA

Başa, Nadav'ı ve ailesini öldürdükten sonra yönetimi ele aldı. İlk işi Tırsa şehrini başkent yapmak oldu. Başa, Yarovam'ın oğlu Nadav gibi putlara taptı ve bununla da kalmayarak İsrail Oğullarının Yeruslayim'deki tapınağa gitmelerini yasakladı. Bu olaylardan sonra zamanın nebisi Hanani'nin oğlu Yeu, Başa'nın huzuruna çıktı ve Allah'ın kendisine söylemiş olduğu sözleri iletti:

"Ben senin mevkiini yükselterek Nadav'ın yerine kral seçtim. Fakat sen, Nadav ve Yarovam'ın izinde yürüdün. Günah işledin ve işlettin. Nadav'ı sırf yerine geçmek için öldürdün. Fakat şunu iyi bilmelisin ki, Yarovam'a yaptığım gibi senin de adını yeryüzünden sileceğim."

Başa İsrail'de 23 yıl hüküm sürdü.

İSRAEL KRALI BAŞA'NI OĞLU ELA

Başa'nın ölümünden sonra oğlu Ela tahta geçti. Ela kötü huylu ve devlet işleriyle ilgilenmeyen bir kraldı. Tirs'a şehrinde bulunan "Putlar" mahallesinden geçtiği bir günde, komutanlarından biri olan Zimri üstüne atıldı ve onu öldürdü. Bu arada ailesinden de kimseyi canlı bırakmadı. Bu suretle nebi Yeu'nun Başa'ya söylemiş olduğu sözler gerçekleşti.

Ela, İsrail'de iki yıl hüküm sürdü.

İSRAEL KRALI ZİMRİ

Zimri, Başa'nın bütün ailesini ortadan kaldırdıktan sonra başa geçti. Fakat saltanatı ancak yedi gün sürdü. Zimri tahta geçtiği sırada ordu Gibeton'da Pelîştîlerle savaşmakta idi. Askerler Zimri'nin, Ela ve ailesini öldürerek tahta geçtiğini öğrendikleri zaman bu işten memnun olmadılar. Bunun üzerine ordunun başkomutanı Omri'yi kral seçtiler. Omri ve ordusu Pelîştîlerle yapılan savaşta yarıda bırakarak, Tirs'a şehrine, Zimri'yi tahtından indirmek üzere hareket ettiler. Zimri, askerlerinin Omri'yi kral seçtiğini ve kendisini tahtından indirmek üzere şehre doğru hareket ettiklerini öğrenince, şehrin büyük kapılarını kapattı. Ancak Omri, kapıları açmayı başardı. Zimri, teslim olmamak için sarayını ateşe verdi, fakat kendisi de kaçamayarak alevler arasında can verdi. Böylece Omri başkent Tirs'a'yı da el geçirdi.

İSRAEL KRALI OMRİ

Efrayim kabilesinden Omri kral seçildiği zaman millet ikiye bölündü. Ordu Omri'yi tutarken, halkın bir kısmı da Ginat'ın oğlu Tivni'yi kral seçtiler. İsrail Oğulları arasındaki kavgalar 5 yıl sürdü. Neticede Omri'nin taraftarları Tivni'yi öldürerek savaştan galip çıktılar. Böylece, Omri bütün İsrail halkına kral oldu. Omri, Şomron adını verdiği yeni bir şehir inşa ettirdi ve Tirs'a yerine onu başkent ilan etti. Omri,

memlekette barışın ve huzurun yerleşmesine taraftar olan bir kraldı. Bunun için Yeuda Krallığıyla, savaş vukuunda birbirlerine yardım etmeyi taahhüt eden bir antlaşma imzaladılar. Omri bununla kalmayarak komşuları olan Tsor ve Tsidon devletleri ile antlaşmalar imzaladı. Böylece, Şelomo zamanındaki barış çağı yeniden yaşatılmış oldu. Omri, İsrail’de 12 yıl hüküm sürdü. Fakat kendinden evvel gelen kralardan daha fazla puta taptı.

YEUDA KRALI ASA’NIN OĞLU YEOŞAFAT

Asa’nın ölümünden sonra Yeuda Krallığına oğlu Yeoşafat getirildi. Onun zamanında Yeuda toprakları genişledi, krallığı zenginleşti ve kuvvetlendi. Yeoşafat iyi bir yöneticiydi ve Allah’a büyük bir imanı vardı. Bu nedenle topraklarındaki bütün putları kırdırdı ve halkı doğru yola sokmaya gayret etti. Böyle yapmakla, on kabile halkının hiç bir zaman Yerusalayim’e gelmeyeceklerine kani idi. Kardeşler arasında kan dökmektense, barışın kurulmasının en doğru yol olduğunu düşündü. Böylece, düşmanlar tarafından herhangi bir tarafa yapılacak bir saldırı kolayca püskürtülebilecekti. Yeoşafat, kısa zamanda düşündüklerini gerçekleştirdi. İsrail kralı Ahav’ın kızı Atalyau’yu oğlu Yeoram’a gelin alarak bir dostluk antlaşması imzaladı. Yeoşafat, Suriye kralı Ben-Adad’ın Ahav’a savaş açtığı sırada, İsrail Krallığına yardımda bulundu. Bu savaşta Ahav şehit düştü. Yeoşafat ise Yerusalayim’e döndü. Ahav’dan sonra yerine geçen kral da Yeoşafat’tan yardım gördü. İki kral Moavlarla yaptıkları savaştan muzaffer çıktılar. Fakat Moavlar diğer milletlerle birleşerek, Yeoşafat’tan öc almak üzere harekete geçtiler. Düşman, Yeuda topraklarına girerek, En-Gedi denilen yere kadar geldi. Düşman kuvvetlerinin kat kat güçlü olduğunu gören Yeoşafat, çaresizlik içinde millete oruç tutmalarını

ve Allah'a dua etmelerini emretti. Bütün millet kralın etrafında birleşerek, büyük bir imanla savaşa çıktılar. Allah onlara yardım etti ve düşman kuvvetleri arasında çıkan ikilik nedeniyle İsrail kuvvetleri dövüşmeden savaştan galip çıktılar. Savaş alanına gelen İsrail kuvvetleri, önlerine kaçan bir ordu ile karşılaştılar. Bundan sonra İsrail Oğulları muzaffer olarak topraklarına döndüler.

Yeoşafat, son günlerinde oğlu Yeoram'ı kral tayin etti. Yeoşafat 25 yıl krallık yaptı ve 60 yaşlarında iken öldü.

İSRAEL KRALI OMRI OĞLU AHAV

Günahkar bir kral olan Ahav, hareketleriyle ve yaptıklarıyla millete de günah eşletti. O zamana kadar geçmiş bütün krallardan daha günahkar idi ve daha kötü huylara sahipti. Esas amacı, babası Omri'nin uyguladığı puta tapıcılığı yaymak ve milleti buna inandırmaktı. Ahav, Tsidon kralı Etbabal'ın kızı İzevel ile evlendi. İzevel çok kötü bir kadındı. Kocas Ahav hep onun fikirleri ile hareket etti. İzevel, Ahav'ı baştan çıkararak Şomron'da Tsidon şehrinde bulunan putların aynalarını yaptırmasını sağladı ve idealini gerçekleştirmek için memleketinden 450 sahte nebi getirtti. Böylece bütün İsrail Oğulları putlar tapmaya başladılar. Allah'a inananlar İzevel tarafından ölüme mahkum edildiler. Bunun sonunda Allah'a yapılan ibadetlerin yapılmamasıyla yetinilmeyerek, gerçek nebiler de birer birer yakalanarak öldürüldüler.

NEBİ ELİYAU

(ELİYAU ANAVİ)

Gilad ilinin Tişbi adlı bir kentinde Eliyau adında ünlü bir adam yaşıyordu. O, Aaron Akoen'in torunu Pinhas gibi, Allah'a candan bağlı biri idi ve kardeşleri ile kralın putlara tapmalarına tahammül edemiyordu. Yüksek sesle ve hiç kimse-den korkmadan "Sadece evrenin sahibi bizim Tanrımızdır" diye kardeşlerine seslenirdi. Saçlarını asla kestirmeyen ve hiç bir zaman şarap içmeyen Eliyau, Nazir gibi yaşardı. Lüks elbiseler giymez, üstünde, sadece belinde kuşağı olan bir palto bulunurdu. Bütün ömrü, şehirden şehre gidip Allah'ın büyüklüğü ile ilgili konuşmalar yapmakla geçerci. Fakat hayatı sürekli olarak tehlikede idi, çünkü İzevel onu öldürmek üzere aratmakta idi.

ELİYAU, KRAL AHAV'IN ÖNÜNDE

Günün birinde Eliyau, kral Ahav'ın önüne çıktı ve kötü hareketlerinden dönmediği müddetçe İsrail devletinde ne yağmur ne de çiğ olacağını ve büyük bir kıtlığın başlayacağını dair, Allah'ın adı ile yemin etti. Eliyau, bu ağır sözleri başkent Şomron'da, İzevel'den korkmadan söyledi. Çünkü kalbi Allah aşkı ile yanıyordu.

Olaylar Nebi Eliyau'nun söylemiş olduğu gibi gelişti. Memlekette korkunç bir kıtlık başladı. Ancak Eliyau şehirden kaçmak zorunda kaldı. Zira kral ve kraliçe onu öldürmek için arıyorlardı. O, Yarden yakınlarında olan, Nahal Kerit adlı nehrin dolaylarında saklandı. Kitab-ı Mukaddes bize, kargaların ona her gün ekmek ve et getirdiklerini anlatır. Eliyau, buradan Tsorfat şehrine geçti. Bu şehirde, bir ölçü buğday ve yağ dolu bir testiden başka hiç bir şeyi olmayan bir dulun evinde yaşadı. Nebi, bu kadını takdisle, ununun ve testisindeki yağın tükenmemesini sağladı. Dulun oğlunun da ölmek üzere olduğunu bir anda Allah'a dua etti ve onu tekrar hayata kavuşturdu.

ELİYAU İLE AHAV'IN KARŞILAŞMASI

İsrail devletinde açlık o kadar korkunçtu ki, ne insanlar ne de hayvanlar için yiyecek bir lokma vardı. Bu yüzden Ahav, bizzat yiyecek aramaya çıktı, diğer taraftan da evinin kahyası Ovadya'yı da ot toplamaya yolladı. Allah'a sonsuz bir bağlılığı olan Ovadya, dürüst ve iyiliksever bir adamdı. İzevel'in aramakta olduğu bir sırada, yüz kadar nebiyi mağaralarda saklamış ve onları beslemişti. Ovadya yolda iken Eliyau Anavi ile karşılaştı ve onu İsrail topraklarında görmekten büyük bir telaşa kapıldı. Çünkü onun yaptığı büyük bir cesaret işi idi. Fakat nebinin "- Git, Eliyau'nun burada olduğunu kralına söyle." demesiyle, şaşkınlığı daha da arttı.

Ovadya, vakit kaybetmeden kralın yanına gitti ve nebinin sözlerini ona ilettiler.

Nebinin karşısına çıkan Ahav ona şunları söyledi:

- İsrail devletinin başına bunca kötülüğü getiren sen, burada mısın?

Eliyau, ciddi ve cesaret dolu bir sesle cevap verdi:

- İsrail halkının başına bunca felaketi getiren ben değil, fakat sen ve ailendir. Bütün olanlara sebep sizsiniz. Sadece Allah'ı ve emirlerini bırakıp, putlara taptığımız için geldi bunlar başınıza. Eğer şimdi, açlığın sona ermesini, yağmur yağmasını istiyorsanız, Baal ve Aşera adlı putun önünde çalışan 85 nebiyi ve bütün halkı Karmel dağında topla.

Ahav, istememesine rağmen, nebinin emirlerini yerine getirmek zorunda kaldı.

ELİYAU VE BAAL'İN NEBİLERİ

Karmel Dağında toplanan tüm halka yaklaşan Eliyau, onlara şunları söyledi:

- Baal putu ve ona hizmet eden bütün bu nebiler sahtedirler.

Kitab-ı Mukaddes bize, Eliyau'nun orada Allah için bir mizbeah inşa ettiğini ve aynı zamanda, sahte nebilere de, kendi putlara Baal için bir mizbeah inşa ettirdiğini anlatır. Daha sonra Eliyau, bir inek kesip mizbeaha koymalarını, fakat odunları ateşlememelerini emretti. Eğer Baal, ateş yollayıp kurbanı yakmaya muktedir olursa, o zaman onun Tanrı olduğu kabul edilecekti. Baal nebileri de Eliyau'nun emirleri gibi hareket ettiler.

Nebilerin, putlarına yaptığı bütün dua ve yalvarmalarına rağmen, istedikleri gerçekleşmedi. Akabinde Eliyau, odunları mizbeah'a koydurttu ve onların su ile ıslatılmasını emredererek şu duayı yaptı. "Ey ulu Tanrım, Avraam, Yitshak ve Yaakov'un Tanrısı, bana cevap ver, cevap ver ki bütün evreni yaratan Allah'ın sen olduğunu anlayayım." İşte tam o sırada göklerden bir alev fışkırdı ve kurban ile yağ odunları yak-tı.

Orada hazır bulunan millet, bu büyük mucizeyi görünce hep bir ağızdan şunu tekrarladılar:

- Ebedi Allah gerçek Tanrımızdır. Ebedi Allah gerçek Tanrımızdır.

Tüm halkın yanlış düşüncelerini silkip attıklarına kanaat getiren Eliyau, büyük bir cesaretle sahte nebilerin yakalanmasını emretti. Bütün sahte nebiler o gün Ahav'ın gözleri önünde öldürüldüler.

Kısa bir süre sonra, toprağa bereketli yağmurlar yağmaya başladı. Böylece Eliyau'nun kehaneti gerçekleşmiş oldu. Yağmurlar, Ahav, Yizreel'e giderken başladı ve Eliyau şehrin girişine kadar ona refakat etti.

ELİYAU, ÇÖLE KAÇAR

Ahav, bütün olanları ve Baal nebilerinin nasıl öldürüldüklerini tek tek karısı İzevel'e anlattı. Bunları duyan İzevel çok sinirlendi ve Eliyau'ya şu haberi yolladı: "Baal'ın adına yemin ederim ki öldürülmüş olacaksın".

Zalim İzevel'in bu sözleri üzerine, Eliyau tekrar çöle kaçmak zorunda kaldı. Beer-Şeva'ya vardığı zaman hizmetkarına onunla beraber gelmeyip, orada kalmasını rica etti. Aç, susuz ve oldukça yorgun olan Eliyau, çöldeki ilk gecesini dikenlerin altına yatarak geçirdi. Yattığı yerden Eliyau kalbi ile Allah'a seslendi ve: "Ey ulu Tanrım, ben atalarımдан daha iyi miyim ki beni bu kadar uzum müddet yaşatıyorsun, canımı alda rahat edeyim." Ancak çok yorgun olduğundan az bir müddet sonra uyuya kaldı. Gece, rüyasında görünen bir melek, ona yola devam etmesini emretti. 40 günlük bir yolculuktan sonra kutsal dağ Horev'e geldi ve bir mağaraya girerek uyudu. Rüyasında Eliyau'ya görünen Allah, kendi ye-

rine geçecek olan Şafat'ın oğlu Elişa'yı hazırlamasını ve Nimşi'nin oğlu Yeu'yu da kral tayin etmesini emretti. Böylece Allah'ın emirlerini yerine getirmek için Eliyau tekrar geri dönmeye mecbur oldu.

NAVOT'UN BAĞI

İzevel'in başka bir cinayeti, Eliyau ile Ahav'ı tekrar karşı karşıya getirdi. Yizreel'de, Ahav'ın sarayına çok yakın bir yerde Navot adlı birinin bir bağı vardı. Sarayına bir bahçe yapmak isteyen Ahav, Navot'dan bağı satmasını istedi. Ancak, Navot bunu reddetti, çünkü atalarından kalmış, dolayısıyla manevi değeri çok büyüktü. Bu cevap Ahav'ı çok üzdü. Fakat zalim kraliçe İzevel, krala üzülmemesini, çünkü bağı ele geçirmeyi başarabileceğini söyledi.

Harekete geçen İzevel, kralın adına yazılan ve mühürlenmiş birtakım mektupları hakimlere yolladı. Mektuplarda, Allah'ın adını ihlal ettiği ve krala karşı geldiği için Navot'un ölümüne mahkum edilmesi gerektiğini yazılı idi. Bu deliller üzerine Navot ölüme mahkum edildi. Ahav ve İzevel de Navot'un, şehrin dışına kadar sürüklenip taşlarla öldürülmesini ve etinin köpeklerle yedirilmesini emrettiler. Navot'un ölümünden sonra da Ahav bağa sahip oldu ve bahçeyi yaptırdı.

Bu cinayeti öğrenen Eliyau, alelacele kralın karşısına çıktı. O sırada kral, Navot'un bağında bulunmaktaydı. Nebi krala şunları söyledi:

- Sen katil ve hırsız değil misin? Allah'ın senin hakkında söylediklerini söyleyeyim: Navot'a yapıldığı gibi, senin de kanını köpekler emecek.

- Bana düşman buldun mu, diye hiddetle sordu kral.

- Evet buldum, diye Nebi cevap verdi. Günahlarıyla Allah'ı kızdırdığın için, Yarovam'a yaptığı gibi senin de evini, soyunu mahvedecek ve Yizreel surları yakınlarında, köpekler karın İzevel'in etlerini yiyecek.

Ahav, Nebi'nin bu ağır sözlerini duyunca, elbiselerini yırttı, ağlamaya başladı ve günahlarının affı için oruç tutup dua etmeye başladı.

O günden sonra da Ahav ile Eliyau hiç görüşmediler.

AHAV, SURIYE KRALI BEN-ADAD'I MAĞLUP EDER

Suriye'den İsrail ile savaşmak üzere çıkan Ben-Adad, başkent Şomron'a kadar gelmeyi başardı ve Ahav'a teslim olmasını söyledi. Önünde kocaman bir orduyu gören Ahav çok korktu ve ne yapacağını şaşırdı. İşte bu kötü zamanda Yimla'nın oğlu Mihayau adında bir nebi, kralın huzuruna çıktı ve Allah'ın Ben-Adad'ın ordusunu perişan edeceğini söyledi. Nebinin bu sözlerinden cesaret alan Ahav, askerlerini topladı ve Ben Adad'ın ordusunu

İsrail topraklarından uzaklaştırmayı başardı.

Savaşı kaybettiğini gören Ben-Adad, öd almak üzere ordusunu topladı ve tekrar savaşa çıktı. Savaş, Afek yakınlarında olan Emek Yizreel'de başladı. Ancak Aramiler tekrar kaybettiler ve bizzat Ben-Adad bir anlaşma yapmak için Ahav'ın ayaklarına kapandı. Ahav, Aramilerin daha evvelki savaşlarda almış oldukları toprakları geriye vermeleri şartıyla anlaşmayı kabul etti.

AHAV'IN ÖLÜMÜ

Suriye kralı, Ahav ile anlaşma yapmış olmasına rağmen, sözünde durmadı ve egemenliği altında bulunan Ramot Gilad adlı kenti geri vermedi. Bunun üzerine ahav, kenti geri almak için harekete geçti ve Yeuda kralına gönderdiği bir haberde kendisine yardımcı olmasını istedi. Yeuda kralı Yeşafat, bu teklifi kabul etti. İki kral beraberce aramilere karşı savaşa çıktılar. Ancak nebi Miha kehanetinde, Ahav'ın bu savaşta öleceğini söyledi.

Düşmanlarının kendisini tanımaması için basit bir asker kılığına girmesine rağmen, kral Ahav savaşta yaralandı. Kanı, adamlarının kendisini içine koydukları arabanın içine akıyordu. Böylece çok kan kaybeden Ahav, akşama doğru öldü.

Ahav'ın cesedi Şomron'a getirildi ve orada gömüldü. Getirildiği araba ise Şomron'daki bir havuzda yıkandı. Etrafta bulunan köpekler arabadan akan kanları yaladılar. Böylece

Eliyau'unun sözleri gerçekleşmiş oldu. Ahav'ın krallığı 20 yıl sürdü.

İSRAEL KRALI AHAV'IN OĞLU AHAZYA

Babası Ahav'ın ölümünden sonra tahta çıkan oğlu Ahazy, babası gibi kötü ve zalimdi. Devamlı olarak İsrail'e vergi vermekte olan Moaviler, Ahazy zamanında ayaklandılar. Ancak Ahazy'nın ayaklanmayı bastırmaya vakti olmadı. Ahazy bir gün sarayın penceresinden dışarıyı seyrederken, ayağı kaydı ve dışarıya düştü. Hemen adamlarını Pelişti top- raklarına yollayarak, orada bulunan Baal Zevul adlı putun nebilerinin onu iyileştirip iyileştiremeyeceğini sordurttu.

Kralın bu yaptığı, Eliyau'yu çok üzdü ve kralın yolladığı adamların karşısına çıkarak, putlardan medet umduğu için, yataktan hiç kalkmayacağını Ahazya'ya bildirmelerini söyledi.

Ahazya İsrail tahtına geçtikten iki yıl sonra öldü.

Çocuğu olmadığından kardeşi Yeoram onun yerine tahta geçti.

ELİYAU ANAVİ BU DÜNYADAN AYRILIR

Nebi Eliyau'nun, hiç yanından ayırmadığı Elişa adlı bir öğrencisi vardı. Bu dünyadan ayrılacağını anlayan Eliyau, öğrencisinden ayrılma çarelerini aradı. Ancak hocasının düşüncesini anlayan Elişa, onun yanından ayrılmayı reddetti. Elişa'dan ayrılamayacağını anlayan eliyau, ona bu dünyadan ayrılma vaktinin geldiğini anlattı. Yarden nehrine vardıklarında, Eliyau'nun mantosu ile vurmuş olduğu kur yerden geçtiler. Öğrencisini takdis eden Eliyau paltosunu çıkarıp ona verdi ve beraberce yola devam ettiler. Birdenbire ateşten atların çektiğini yine ateşten bir araba onları birbirinden ayırdı ve Eliyau büyük bir kasırga ile göklere yükseldi. Bütün bu olanları hayret ve şaşkınlıkla izleyen Elişa "babacığım, babacığım" diye haykırdı. Elişa matem işareti olarak elbiselerini yırttı ve hocasını asla unutmadı.

Eliyau'yu aramak için yapılan bütün çalışmalar boşa gitti. O göklerde kayboldu, ancak hatırası yalnız öğrencilerinde değil, fakat bütün milletin kalbinden silinmedi. Eliyau, İsrail'in gözünde en kötü anlarda kurtuluş, barış ve yardım getiren bir melek haline geldi.

"Baba ile oğul arasındaki bağları kuvvetlendirmek için büyük kurtuluş gününden bir gün evvel size Eliyau Anavi'yi göndereceğim, ben sizin Allah'ınızım." Daha sonraları nebi Malahi'nin söylediği yukarıdaki sözlerle İsrail Oğulları, milletine kurtuluşu getirmek üzere Eliyau Anavi'nin geleceğine inanırız.

Böylece Eliyau Anavi, bütün nesiller boyunca kutsal kaldı.

İSRAEL KRALI AHAV'IN OĞLU YEORAM

Ahazy'a'nın ölümünden sonra kardeşi Yeoram tahta geçti. O, halkın büyük bir kısmının putperestlikten hoşlanmadığını gördü ve bütün putları yıktırdı. Fakat sadece Nevat'ın oğlu Yarovam'ın yaptırmış olduğu iki altın buzağıyı yerlerinde bıraktı. Çünkü o, kendinden evvel gelen bütün krallar gibi İsrail halkının Yeruslayim'e David'in şehrine dönmesinden korkuyordu. Yeoram, Moavilere karşı savaşa çıkıp, babası zamanında olduğu gibi onları vergiye bağlamak istiyordu. Yeoram, Yeuda kralı Yeşafat'ı ve Edom kralını yardıma çağırdı ve üç kral beraberce Moavilere karşı savaşa çıktılar.

ŞAFAT'IN OĞLU ELİŞA'NIN NEBİLİĞİ

Avel-Mehola sakinlerinden olan Elişa, sayısız tarlaları, hizmetçileri ve sürüleri olan zengin bir ailedendi. Elişa, bir gün tarlada çalışırken, Eliyau ona göründü ve kendisi ile gelmesini istedi. Elişa, nebinin hayatının çeşitli tehlikelerle dolu olduğunu bilmesine rağmen, teklifi kabul etti. O, babasının evinden ayrıldı ve nebinin sadık bir öğrencisi ve hizmetkârı oldu.

Eliyau, bu dünyadan ayrıldıktan sonra, Elişa ondan boşalan yere geçti. Kitab-ı Mukaddes bize Elişa'nın, Yeriho'da iken bir mucize yaptığını anlatır. O, Allah'ın adına yaptığı bir mucizede kirli suları içilir hale getirdi ve böylece o şehrin sakinleri onun bir nebi olduğunu anladılar.

ELİŞAU, İSRAEL KRALI YEORAM İLE KARŞILAŞIR

Yeoram, Yeoşafat ve Edom kralının, Moavilere karşı savaşa çıktığını öğrenen Elişa, yolda onlara refakat etti. Niyeti, kötü hareketinden dolayı Yeoram'a öğüt vermektir. Moav Devletinin yakınına gelinceye kadar, Elişa onlara refakat etti. Ancak konakladıkları yerde askerler arasında bir su sıkıntısı baş gösterdi. Hemen hemen bütün askerler susuzluktan ölmek üzere idiler. Bu kötü anlarda Yeoşafat Allah'ı hatırladı ve oralarda bir nebi bulunup bulunmadığını soruşturmaya başladı. Askerler krala Eliyau'nun öğrencisi Elişa'nı aralarında bulunduğunu haber verdiler. Büyük bir eziklik içinde kral Yeoram, yeni nebinin karşısına çıktı ve Allah'a dua edip su göndermesini ondan rica etti.

Bunun üzerine Elişa:

- Benimle ne işin var? Sen anne ve babanın nebilerine git ve onlardan merhamet dilen, diye cevap verdi.

Yeoram, nebiden, kendisi ile olan anlaşmazlığı bir yana atıp, bu kötü anda Allah'tan yardım istemesini tekrar rica etti. Elişa da:

- Eğer aranızda duası kabul edilebilecek olan Yeoşafat olmasaydı, ne cevap verir ne de yüzüne bakardım, diye cevap verdi.

Eliş'a'nın Allah'a duası ile rüzgar ve yağmur olmaksızın, topraklar su ile doldu, bütün millet içti ve Allah'a dua etti.

Üç kralın kendilerine doğru geldiğini duyan Moaviler, topraklarının sınırlarında ordularını hazırladılar. Fakat Yeuda ve İsrail kralları onları yenmeyi başardılar ve taş üstünde bırakmadılar. Moavilerin kralı Meşa, 700 kişilik bir kuvvetle, İsrail ve Yeuda kralları ile birleştiği için Edom kralını izledi. Ancak Meşa ona yetişmeye muvaffak olamadı. Savaşı kaybettiğine sinirlenen Meşa hıncını kendi öz oğlundan aldı ve onu şehrin kapısında "Savaş tanrısı"na kurban ederek yaktı. Bu kötü olayı haber alan İsrail Oğulları, Moav'dan uzaklaştılar ve evlerine döndüler.

NEBİ ELİŞA'NIN MUCİZELERİ

Yeriho'nun genç nebileri Eliş'a'yı önder olarak tanıdılar. Eliş'a'nın Yeriho'da yaptığı mucizelerle, suları temizlemesiyle, ünü günden güne arttı. Herhangi bir hastalığa tutulan veya bir derdi olan kimseler ona gelirler ve dertlerine bir çare bulmasını rica ederlerdi. Günün birinde, derdine çare bulmasını rica eden zavallı dul bir kadın ona müracaat etti. Kadının konuşmasında Eliş'a'ya, kocasının büyük bir borç bırakarak öldüğünü ve alacaklıların, para yerine, oğullarını köle olarak almak istediklerini, ancak bunu önlemek için elinde hiç bir imkan olmadığını anlattı.

- Evinde neler var?

- Bir yağ kabından başka hiç bir şeyim yok, diye zavallı kadın cevap verdi.

Bunun üzerine Eliş'a kadına, komşularından boş kaplar almasını ve kendi kabından onlara yağ boşaltmasını emretti. Büyük bir mucize oldu ve kadının elindeki yağ o kadar ço-

ğaldı ki, bütün boş kaplar doldu, hatta fazlası arttı. Böylece, kadın yağı satarak yalnız borçlarından değil, fakat aynı zamanda uzun bir zaman geçim sıkıntısından da kurtuldu.

Şunem şehrinde, oradan geçen bütün dilencileri kabul eden, onları yedirip içiren bir kadın yaşıyordu. Bu şehre gelen Elişa da bu kadında misafir kaldı. Elişa'nın kutsal bir adam olduğunu anlayan kadın, nebi'nin dinlenmesi için özel bir oda hazırladı. Elişa, evden ayrılırken çocuğu olmayan bu kadını takdis etti ve ona şunları söyledi: "Gelecek yıl bu zamanlarda bir çocuğun olacak." Nebinin söyledikleri gerçekleşen ve bir çocuk sahibi olan kadın çok mutlu oldu.

Çocuk büyüyünce, ağır bir hastalık devresinden sonra anesinin kolları arasında öldü. Elişa'nın yanına koşan kadın, ondan çocuğu gelip görmesini rica etti. Nebi çocuğu ziyaret etti ve onu tekrar hayata kavuşturdu.

ELİŞA, SURIYE BAŞKOMUTANINI İYİLEŞTİRİR

Elişa'nın ünü memleket sınırlarından çıkıp, Suriye krallığına kadar yayıldı. Aram komutanı Naaman, çok kuvvetli bir adam olmasına rağmen, feci bir cüzzam hastalığına tutulmuştu ve hiç kimse derdine çare bulamıyordu. İsrail devletinde, hastalığına çare bulacak, mucizeler yaratabilen bir nebinin bulunduğunu duyan Naaman, kralının huzuruna çıktı ve kendisinden İsrail kralına verilmek üzere bir mektup yazmasını rica etti. Kralın kabul etmesi üzerine, yanına bol miktarda altın, gümüş ve on elbise alan Naaman, İsrail'e doğru yola çıktı. Yeoram, Aram kralının mektubunu alınca ona şu haberi yolladı: "Ben Allah mıyım ki, öldüreyim yahut yaşatayım? Suriye kralı, vezirini iyileştirmemi istediğine göre, benimle savaşmak istiyor demektir."

Elişâ, kralın, Aram başkomutanına verdiği cevabı duyduğ-u zaman, onu çağır-dı ve Yarden de 7 kere yıkanmasını emretti. Nebinin sözlerini yerine getiren Naaman, hemen iyileş-ti ve eski sıhhatine kavuştu.

Naaman, Elişâ'ya "-Şimdi anladım ki, yeryüzünde İsrâ-el'in Allah'ından başka bir Allah yok." dedikten sonra ona, getirmiş olduğu hediyeleri vermek istedi. Ancak Elişâ bunu reddetti. Fakat Elişâ, hizmetkarı Gehazi'nin hediyeleri aldı-ğın-ı öğrenince, onu lanetleyerek

"-Naaman'ın cüzzam'ı bütün vücudunu kaplasın." diye bedduada bulundu ve onu evinden kovdu.

Suriye kralı defalarca İsrâel'e karşı savaşa çıktı, fakat her defasında yenildi ve kovuldu. Danışmanları ona nebi Elişâ'yı kaçırmalarını, çünkü bütün yenilgilerin sebebinin o olduğu-nu söylediler. Karşısında, anları yakalamak üzere, Suriye kralının yolladığı büyük orduyu gören Elişâ'nın hizmetkarı çok korktu ve " Değerli efendim, ne yapacağız?" diye bağır-maya başladı. Elişâ ona, kendisini göklerde bulunan ateşten araba ve atların koruduğunu gösterdi.

Elişâ bütün askerlerin gözlerini kör etti ve onları Şom-ron'a getirdi. Orada tekkar gözleri Elişâ tarafından açılan as-kerler, düşmanların arasında bulunduklarını hayret ve korku ile gördüler. İsrâel kralı Yeoram, Elişâ'dan savaşta eline düşmemiş olanları öldürmenin doğru olmadığını söyledi. Bu sözler üzerine Yeoram onlara bir şölen verdi ve kendi mem-leetlerine yolladı.

SURİYE İLE İSRAEL ARASINDAKİ SAVAŞ

Hiç bir şekilde İsrail'e rahat yüzü göstermeyen Suriyeliler, Yeoram'ın krallığının son günlerinde, başkent Şomron'a saldırdılar. Bu sıralarda memlekette feci bir kıtlık hüküm sürmekte idi. O kadar ki, iki kadın, öz çocuklarını bile yemeğe karar verdiler. Fakat kadınlardan bir tanesi çocuğunu yedikten sonra, diğeri kendi çocuğunu yemeyi reddetti ve kral tarafından, sözünü tutmadığı için hüküm giydi. Durumun bu kadar feci olduğunu gören Yeoram, yas işareti olarak elbise-lerini yırttı. Milletin acısından çok müfessir olan Yeoram, bu kötü zamanda Allah'a dua etmediği için nebi Elişa'yı katillikle suçladı ve sinirli bir zamanında, ondan öc alacağına Allah'ın adına yemin etti. Vakit kaybetmeden bir adamını, öldürsün diye nebinin evine yolladı. Elişa ise gülerек adamlarına: "Katilin oğlunun, başımı almaya geldiğini görüyor musunuz?" diye sordu.

Elişa henüz sözlerini bitirmemişti ki Yeoram ve iki adamı kapıda göründüler. Ancak Yeoram, bu cinayeti işleme cesaretini bulamayarak, kötü fikrinden vazgeçti ve nebiye kendilerine yardımcı olmalarını rica etti O zaman, Elişa, Yeoram'a Allah'ın ertesi gün memlekete bolluk getireceğini müjdeledi.

Suriye ordusunun içinde olan bir anlaşmazlıktan dolayı, askerler bütün mal ve erzaklarını bırakarak Şomron'dan kaçtılar. Böylece İsrail Oğulları kurtuldular. Kıtlık ortadan kalktıktan sonradır ki kral, nebiye saygı duymaya ve onun büyüklüğünü anlamaya başladı.

YEUDA KRALI YEOŞAFAT'IN OĞLU YORAM (YEURAM)

İsrail kralı Yeoram'ın tahta geçişinin yedinci yılında, Ye-
oşafat'ın oğlu Yoram, Yeuda kralı oldu. Yoram babası Ye-
oşafat'ın izlediği doğru yoldan sapara, karısı olan İsrail kralı
Ahav'ın kızı Atalyau'nun kötü fikirleri ile hareket etti.

Put a tapıcılığı bütün memlekete yayan Yoram, milleti
putlara tapmaya zorladı ve kötü fikirlerini gerçekleştirmek
için kardeşlerini, devletin ileri gelenlerini öldürttü. David'in
zamanından beri Yeuda Krallığının egemenliği altında bulu-
nan Edom halkı ayaklandı ve bağımsız bir devlet kurdu. An-
cak Yoram, onlarla savaşacak durumda durumda değildi.
Bu sırada Yoram'a karşı harekete geçen Arap ve Peliştiler
de Yeruslayim'e kadar girdiler. Bütün mal ve değerli eşya-
ları alarak, Yoram'ın çocuklarını öldürdüler. Sadece Yo-
ram'ın küçük oğlu ahazyau ellerinden kurtulmayı başardı.
Bu büyük felaketlerden sonra, Yoram hastalanarak yatağa
düştü, vücudu yaralarla kaplı idi. Yoram iki yıl süren bir has-
talık döneminden sonra acılar içinde kıvranarak öldü. Yo-
ram öldüğünde 40 yaşında idi ve tahta çıkalı 4 yıl olmuştu.

YEUDA KRALI YORAM (YEURAM)'IN OĞLU AHAZYAU

Sadece bir yıl krallık yapabilen Ahazyau, babası Yoram
gibi putçuluğu yaydı ve etrafındaki devletler gibi yaşadı.

Ramot Gilad savaşından sonra hasta düşen İsrail karılımlı
ziyaret etmek üzere Yizreel'e giden ahazyau, Yeu'nun
adamları tarafından öldürüldü.

ELİŞA, BAŞKOMUTAN YEU'YU İSRAEL KRALI OLARAK TAYİN EDER

İsrael kralı Yeoram, Hazael adındaki Suriye kralı ile savaşa çıktı. Ramot-Gilad şehri düşmanın elinde bulunmaktaydı. Savaşta yaralanan Yeoram, ordunun yönetimini generallerine bırakarak, tedavi maksadıyla Yizreel'e gitti.

Onunla beraber savaşta bulunan Yeuda kralı Ahazyau onu ziyarete geldi. İşte bu sırada Elişa, Amitay'ın oğlu Yona adındaki öğrencisini çağırarak Allah'ın emri üzerine savaş yerine gidip generallerden biri olan Yeu'yu İsrail kralı olarak seçmesini istedi. Yeu'nun arkadaşları bu tayine çok sevindiler ve şofar çaldılar. Zaten, halkın büyük bir kısmı başlarına bunca bela getirdiği için Yeoram'dan memnun değildi.

Yeu, kral seçildikten hemen sonra, bir atlı grubu toplayarak Yeoram'ın bulunduğu Yizreel'e hareket etti. Yeu'nun karşidan geldiğini gören Yeoram bir atlı yollayarak, geliş nedenini öğrenmek istedi. Fakat Yeu, atlıyı geri yollamadı. Az sonra yollanılan ikinci bir atlı yollayarak, geliş nedenini öğrenmek istedi. Fakat Yeu, atlıyı geri yollamadı. Az sonra yollanılan ikinci bir atlı tekrar Yeu tarafından tutuldu. Bunun üzerine, yaralı olmasına rağmen Yeoram bizzat bir arabaya binerek Yeu'yu karşılamaya çıktı. Yeuda kralı Ahazyau ona refakat ediyordu.

- Bize barışı mı getiriyorsun? diye bağırdı Yeoram.

- Annen İzevel'in cinayetleri oldukça, sana nasıl barış getirmemi istiyorsun?

Bu sözleri duyan Yeoram, arabasını çevirerek kaçmak istedi, fakat Yeu'nun attığı bir okla hemen orada düştü ve öl-

dü. Yeu, cesedin vaktiyle Navot'a ait olan bağa atılmasını emretti. Ahazyau da Yeu'nun adamları tarafından kovalandı ve yaralandı. Adamları tarafından Yerusalayim'e getirilen Ahazyau orada öldü.

AHAV'IN KARISI İZEVEL'İN ÖLÜMÜ

Yeu'nun bütün yaptıklarını öğrenen ve cesaretini kaybetmeyen İzevel, taranıp makyaj yaptı ve şehrin girişine bakan pencerenin önünde oturdu. Henüz Yeu şehre girmek üzereydi ki, pencereden onu çağırdı v:

" Zimri, efendisinin katili, barış mı getirdin?"

Gözlerini kaldıran Yeu, pencerede oturan İzevel'i görünce, adamlarına seslenerek: "Aranızda bana yardım etmeye hazır olan var mı?" diye sordu. Adamlarından iki kişi hemen: "Emirlerinizi yerine getirmeye hazırız." dediler.

- Pencereden atın, diye bağırdı Yeu.

Emir derhal yerine getirildi ve İzevel pencereden aşağıya atılarak, Yeu'nun atının ayakları arasında can verdi. Kan her taraftan akıyordu. Bu sırada Yeu, yemek için bir eve girmişti. Sonradan cesedi gömmek istediği zaman, başı, ayakları ve ellerinden başka hiç bir şey bulunamadı. Eliyau Anavi'nin kahenetinde olduğu gibi köpekler cesedin etlerini parçaladılar. Şomron'da Ahav'ın büyük bir ailesi vardı. Yeu, hepsinin başlarının getirilmesini emretti. Getirilen başlardan, sarayının kapısında iki tane piramit yaptırdı. Böylece Ahav'ın ailesi silinmiş oldu.

İSRAEL KRALI YEU

Yeu, memlekette çok büyük sayıda putperest olduğunu görerek, bu kötü alışkanlığın kökünü kazımak için bir çare düşündü. O, bütün İsrail şehirlerine şu haberi yolladı: "Ba-al'a tapanlar şu gün hazır olmalıdırlar, çünkü bizzat Yeu gelip puta kurban kesecektir. Bu toplantıya gelmeyenler öldürüleceklerdir."

Toplantı için seçilen gün, küçüklü, büyüklü kalabalık bir halk kitlesi Baal tapınağını doldurdu. Yeu, putperestlerin haricinde hiç kimsenin tapınağa girmemesini emretti. Adetleri veçhile putperestler kurban kesmeye başladılar. Bunun üzerine Yeu, kahramanlarına, hiç kimseyi sağ bırakmamalarını ve sonra tapınak ile içindeki putları yıkmalarını emretti. Böylece, nebi Elişa'nın isteği üzerine bütün devlet putperestlikten kurtuldu.

Fakat maalesef Yeu bile, Tanrı'nın emirlerini yerine getirmedi. Kendinden evvelki krallar gibi, Yarovam'ın yaptırmış olduğu altın buzağıları yıktırmadı ve onlara taptı. Bunu, milletin Yeruşalayim'deki Bet-Amikdaş'a gidip Yeuda krallığıyla birleşmesinden korktuğu için yapıldı.

NEBİ ELİŞA, YEU'YA KRALLIĞININ EBEDİ OLMAYACAĞINI BİLDİRİR

Yeu'ya dahi güvenilemeyeceğini anlayan Elişa, onun huzuruna çıkıp, krallığının ebedi olmayıp ancak dördüncü nesle kadar devam edeceğini bildirdi. Yeu'nun krallığının son günlerinde, Suriye kralı Hazael, İsrail'e savaş ilan etti. Yeu'nun orduları, düşmanı topraklarından kovmaya muvaffak olamadılar ve çok zayıt verdiler. Düşman, Yarden'in doğusundaki birçok şehri ele geçirdi. Hazael, Reuben, Me-

naşe ve Gad kabilelerinin mensuplarını sürgüne yolladı ve onlara çok kötü muamele etti.

Yeu, kendisinden uzak bulunan kardeşlerine yardım kuvvetini kendinde bulamadı ve İsrail'de 28 yıl krallık yaptıktan sonra 3383 yılında öldü.

YEUDA KRALİÇESİ AHAZYAU'NUN ANNESİ ATALYAU

Ahazyau'nun ölümünden sonra, biricik oğlunun öldürüldüğünü gören annesi Atalyau, tahta geçti. Sarayında bulunan yabancı devletlerin ordularına bütün torunlarını ve David'in sülalesinden kalanları öldürttü. O, milleti Baal putuna tapmaya zorladı ve böylece Yerusalayim şehrini, her türlü pislikle kirletmiş oldu. Ahazyau'nun kızkardeşi ve aynı zamanda Koen Gadol'un karısı olan Yeoşeva, Ahazyau'nun en küçük oğlu olan Yoaş'ı kurtarmaya muvaffak oldu. Bu küçük prens, Bet Amikdaş'ta altı yıl saklanmaya muvaffak oldu. Yedinci yılın Şavuot Bayramında Koen Gadol Yeoyada, Atalyau'dan nefret eden herkesi bet-Amikdaş'ta topladı. Bunların arasında birçok asker, kumandan ve devletin ileri gelenleri bulunuyordu. Yeoyada, Yoaş'ı bu topluluğun önüne getirdi, başına yağ döktü, tacı koydu ve eline kutsal Tevrat kitabını verdi. O toplulukta bulunan herkes, hep bir ağızdan "Yaşasın kral" diye bağırıldılar.

Sokaklar insan dolu idi ve herkes "Yaşasın kral" diye bağırarak Bet-Amikdaş'a koşuyordu. Sokaklardaki müthiş gürültü Atalyau'nun kulaklarına gelince büyük bir süratle Bet-Amikdaş'a geldi. Tahtta bir gencin oturduğunu gören Atalyau elbiselerini yırttı ve ağlamaya başladı. Askerler onu derhal yakaladılar ve Bet-Amikdaş'ın dışında öldürdüler.

YEUDA KRALI YOAŞ VE KOEN GADOL YEOYADA

Yoaş tahta geçtiği zaman henüz yedi yaşında idi. Milleti yönetmek için çok küçük olduğundan, Koen Gadol Yeoyada onu temsilen devletin başında bulunuyordu. Yeoyada'nın yaptığı ilk iş, memleketteki bütün putları ve onlara kurban yapılan yerleri yıkmak oldu. O, aynı zamanda, uzun bir süreden beri ihmal edilen Bet-Amikdaş'daki kutsal işi tekrar düzenlemeye çalıştı. Yoaş, amcası Yeoyada'nın ölümüne kadar Allah'ına ve milletine bağlı kaldı. Fakat amcasının ölümünden sonra, Yoaş büsbütün, değişti, Allah'ın yolundan saparak putperestliğe döndü. Yeruslayim'in tekrar putlarla kirlendiğini gören Yeoyada'nın oğlu Zeharya, Bet-Amikdaş'a gitti ve bütün milletin önünde büyük bir cesaretle Allah'ın adına şunları söyledi:

- Yeruslayim şehrini putlarla kirlletmeye devam ederseniz başınıza büyük belalar gelecektir. Zeharya'nın bu sözlerinden haşlanmayan kral az zaman sonra, onu adamlarına öldürttü. Yoaş'ın işlemiş olduğu bu cinayetten henüz bir yıl geçmişti ki, Suriye kralı Hazael, büyük bir orduyla Yeuda topraklarını abluka etti. Bu durumdan çok korkan Yoaş, Bet-Amikdaş'ta bulunan bütün altınları Hazael'e yolladı. Kralın yaptığına çok üzülen milletin ileri gelenleri, bir komplo neticesinde onu yatağında öldürdüler. O, hiç bir dini tören yapılmadan, tahta geçişinin 40'ıncı yılında gömüldü.

İSRAEL KRALI YEU'NUN OĞLU YOAHAZ (YEOHAZ)

Yoahaz, babası Yeu'nun ölümünden sonra tahta geçti. Bu kral, Yeu'nun yıkılmış olduğu putperestliği tekrar canlandırdı ve milletin de kendisi gibi yapmasına neden oldu. Su-

riye kralı devamlı olarak İsrail topraklarına saldırılarda bulunuyor ve büyük zararlara neden oluyordu. Yeu zamanından beri Suriyelilerin egemenliği altında bulunan Yarden şehirlerine yapılan zulüm dışında düşman, memleketin içine de girmeye muvaffak oldu ve büyük bir yağma yapıldı. Çok kuvvetli olan eski İsrail ordusundan sadece az sayıda asker ve araç kaldı. Yoahaz 17 yıl İsrail krallığı yaptıktan sonra 3093 yılında öldü.

İSRAEL KRALI YOAHAZ'IN OĞLU YOAŞ VE NEBİ ELİŞA'NIN ÖLÜMÜ

Yoahaz'ın oğlu Yoaş iyi bir yönetici ve görevinde başarılı bir kral oldu. O, sürekli olarak, yapacağı işlerde nebi Elişa'nın öğütlerine göre hareket etti. Ancak bu kralın zamanında Elişa hasta düştü ve bir daha yatağından kalkamadı. Yoaş, bir gün nebinin hatırını sormaya evine geldi. Nebinin ölmek üzere, çok ağır hasta olduğunu gören kral çok üzüldü ve ağlayarak şunları söyledi: "-Babacığım, babacığım, aynen bir ordu gibi İsrail'in gerçek koruyucusu olan sen..."

Kral, bütün ömrü boyunca kendisini millete adayan bu büyük adamın, kısa bir zaman sonra artık varolmayacağını düşünerek üzülyordu. Artık ona, fikir ve cesareti kim verecekti?

Elişa, ağır hasta olmasına rağmen, Yoaş'ın moralini kuvvetlendirmekten geri kalmadı ve kendisine Suriye kralı ile savaşa çıktığı takdirde Allah'ın ona yardımcı olup savaştan zaferle ayrılacağını söyledi. Aradan çok zaman geçmeden Elişa, oldukça ihtiyar bir yaşta 3109 yılında öldü ve Şomron'a gömüldü. 50 yıldan daha fazla bir zaman milleti için çalıştı. Hocası Eliyau gibi o da büyük acılar çekti. Elişa, Allah'ın adını yalnız kendi milletinde değil, fakat başka millet-

lerin gözünde de yüceltmeye çalıştı. Dolayısıyla Elişa adı da Eliyau gibi kutsal oldu ve hatırası milletin de sonsuzluğa dek yaşadı.

İSRAEL KRALI YOAŞ İLE YEUDA KRALI AMASYA ARASINDAKİ SAVAŞ

Elişa'nın dediği gibi Yoaş, Suriye kralı ile savaşa çıktı ve onu yendi. O, Suriye kralı Hazael'in Yeu ve Yoahaz zamanında almış olduğu şehirleri geri aldı. Fakat maalesef Yoaş da, kendinden evvelki krallar gibi Yerovam'ın vaktiyle yaptırmış olduğu altın buzağılara taptı.

Yoaş'ın krallığının son günlerinde, Yeuda kralı Amasya, İsrail devletine savaş ilan etti. Fakat Yoaş onu yendi ve top- raklarından kovdu. Yeuda milleti çok acı çekti. Yoaş, Yeru- şalayim'i almak istemedi, ancak Amasya'dan büyük miktar- da altın ve gümüş aldı. Yoaş, İsrail'de 17 yıl krallık yaptı-ktan sonra 3115 tarihinde öldü ve yerine oğlu Yarovam geçti.

YEUDA KRALI YOAŞ'IN OĞLU AMASYA

İsrail kralı Yoahaz'ın oğlu Yoaş'ın krallığının on ikinci yılında Yoaş'ın oğlu Amasya, Yeuda kralı seçildi. Amasya tahta geçtiği zaman henüz 25 yaşında idi. Krallığının ilk yıl- larında Allah'a sadık kalıp, bunun için tedbirler alan Amas- ya, babası Yoaş'ı öldüren komutanlardan öc almayı başardı. Memleketin içinde hiç düşman kalmayınca büyük bir ordu topladı ve Ge-Amelah şehrinde Edom devleti ile savaşa gir- di. Edom'u yenen Amasya, düşmanın başkentini elde etti ve onu, emirlerini dinlemeye mecbur etti. Bu zaferden sonra, İsrail kralına aniden haber yollayarak, hazırlanmalarını zira

onlara karşı savaşa gireceğini bildirdi. Ancak, Aramilerle yaptığı savaştan galip dönen İsrail kralı Yoaş, bu savaş davetinin nedenini bir türlü anlayamadı.

Yoaş bu davet karşısında, Yeuda kralı ile alay ederek ona bilmece şeklindeki şu sözleri yolladığı elçiler vasıtasıyla söyledi: "Anlatırlar ki, Levanon dağında bulunan bir diken oraların en iri ve uzun ağaçlarından olan bir çam ağacına kızını gelin olarak vermek istedi. Ancak daha cevabını almadan oradan geçmekte olan iri bir hayvanın ayağı altında ezildi." Yoaş bu sözlerle şunu kastetti: Edom kralını yendiğin için gurura kapılıp kendini bir şey mi zannediyorsun. Başını bir kötülük gelmesini istemiyorsan evde oturmanı tavsiye ederim.

Fakat Amasya Yoaş'ın bu tavsiyesini dinlemek istemedi ve savaşmaya çıktı. Bet-Şemeş yakınlarında başlayan savaşta Yeuda Oğulları büyük zararlar gördüler, Amasya ise Yoaş tarafından tutuklandı. Bunun üzerine Yoaş'ın ordusu Yeruslayim'e çıktı ve surları yıkarak, krallık hazinelerini yağma ettiler. Karşılığında bunca mücevherat alınca da Amasya'yı serbest bıraktılar.

Olanlara çok üzülen Yeuda Oğulları, kralı öldürmek istediler. Amasya Lahiş'e kaçmak zorunda kaldı. Bu arada devletin ileri gelenleri Amasya'nın oğullarından biri olan Uziyau'yu kral seçtiler. Uziyau babası hayatta iken 12 yıl krallık yaptı.

Amasya'nın düşmanları, uzun bir kovalama sonunda onu Lahiş'te öldürdüler. Cesedi Yeruslayim'e götürülen Amasya 29 yıl krallık yaptı.

YEUDA KRALI AMASYA'NIN OĞLU UZİYAU

Uziyau, Yeuda krallığının en iyi krallarından biri oldu. Allah'a bütün kalbi ile bağlı olan kral, zamanında Edom ve Peliştilerle savaşarak zaferler kazandı. Zamanında memleketin sınırları genişledi ve halk huzura kavuştu. Ordusu oldukça kuvvetliydi ve askerleri demirden kalın zırhlar giyerlerdi. Memleketi düşmandan korumak amacıyla, sınırları çevreleyen tepelere kuleler yaptırdı ve oralarını çeşitli silahlarla donattı. Yine zamanında tarım ve hayvancılık büyük bir ölçüde gelişti. Esasen kralın kendisi tarımla yakından ilgilenirdi. Bilgisinin derecesi ve kahramanlığı en uzak ülkelere dahi yayıldı. Uziyau, Yeuda krallığına büyük bir bolluk getirdi, memleket altın ve gümüş ile dolu idi. Halkın büyük bir kısmı komşu devletlerle ticaret yapıyor ve gittikçe zenginleşiyordu. Ancak bütün bu zenginlik halkın zevk ve sefa peşinden koşmasına neden oldu. Düşkünlere yardım ihmal ediliyordu, hakimler dürüstlikle davranmıyor, milletin, boş laflarına inandığı sihirbaz ve falcılar memlekette faaliyetlerini sürdürüyorlardı.

Yeuda ve İsrail'de sürüp giden kötülük ve hırsızlık milletin arasından gerçek nevilerin çıkmasına neden oldu. Onlar millete günahlarını hatırlatır ve ağır konuşarak doğru yola getirmeye çalışırlardı. Bu nebiler arasında Amos, Oşe'a, Yo-el vardı.

Ömrünün son günlerinde kral Uziyau büyük hatalar yaptı. O, Koen'lerin soyundan olmayanların giremeyeceği, Bet-Amikdaş'taki kutsal yere girdi. Ondandır, oradan çıkmasını rica ettiler, ancak o, Koenleri ölümle tehdit etti. Orada, kurbanlar yaptı ki bu dine aykırı idi.

Tam o anda bütün Yeuda krallığında kuvvetli bir yer sarstısı oldu ve birçok şehir ve ev haraboldu. Uziyau ise hastalandı, bütün vücudunu ağır yaralarla kaplayan bir cüzama tutuldu. İşte o zaman Uziyau, Yerusəlayim'i terke zorlandı. O, tahtı oğlu Yotam'a bırakarak şehirden çekildi. Uziyau 52 yıllık bir krallık devresinden sonra öldü.

İSRAEL KRALI YOAŞ'IN OĞLU II. YAROVAM

Yeu ailesinden gelen dördüncü kral olan II. Yarovam, büyük bir kahraman ve iyi bir savaşçı idi. O, bütün düşmanlarını yenerek evvelki savaşlarda kendilerinden alınan toprakları geri aldı. Eğer II. Yarovam ile Yeuda kralı arasında barış ve birlik olsaydı, topraklarını bütün düşmanlardan temizleyebileceklerdi. Ancak iki kral arasındaki ikilikten dolayı devletleri arasında birlik yoktu.

Yoaş'ın oğlu Yarovam'ın zamanında memleketin sınırları Levanon'dan (Lübnan) Lut Gölüne kadar genişledi ve bu arada İsrail Oğulları sakin bir hayat sürdürdüler. Şehrin zenginleri, birçok yerde mermer ve fildişinden yapılmış saraylar inşa ettiler. Bütün bu zenginliğe rağmen, zenginlerin gözü doymuyor ve fakirlerin elinde bulunan paraya bile sahip çıkmak istiyorlardı. Açlık ve kıtlık günlerinde şehrin zengin tüccarları, fakir halka ürünü çok yüksek fiyata satıyorlardı. Devletin başında bulunanlar, hakimler ve Koenler fakir halkın çıkarlarını düşünmeyip, dul, öksüz ve yetimleri akıllarına bile getirmiyorlardı. Yeuda Krallığında olduğu gibi, bu zamanda da başta bulunanların kötü hareketlerini eleştiren nebiler ortaya çıktı. Zamanın en büyük nebilerinden biri, Tekoa şehrinde doğmuş olan Amos oldu. Küçüklüğünde Yeuda topraklarında çoban olan Amos, Bet-El'e Allah'a dua etmeye, huzurunda eğilmeye gelirdi. Amos konuşmalarından birinde şunları söylüyordu: (Amos 5/II)

"Sizler, fakirleri ezdiğiniz ve elinde bulunan azıcık ürüne sahip çıktığınız için, inşa ettiğiniz mermer saraylarda oturamayacak, diktiğiniz güzel bağların şarabını içemeyeceksiniz."

Amos'un bu ağır sözleri, Bet-El rahibinin hoşuna gitmedi ve kral Yarovam'a giderek, nebinin, onun aleyhinde konuştuğuna dair kralı inandırdı. Fakat Amos bundan hiç korkmadı ve büyük bir cesaretle kralı, Koenleri ve devletin başında bulunanları eleştirmeye devam etti. O, konuşmalarından birinde İsrail krallığının yakında çökeceğini söyledi.

Amos, o zamanın devletleri olan Aram, Pelişti, Tsor, Edom, Amon ve Moav hakkında da kehanetlerde bulundu. Osea, Yoel ve Yona da o zamanın nebilerindendiler.

Yoaş'ın oğlu Yarovam 41 yıllık bir krallık devrinden sonra öldü.

İSRAEL KRALI YAROVAM'IN OĞLU ZEHARYAU

II. Yarovam'ın ölümünden sonra İsrail Krallığı rahat yüzü görmedi. Yarovam'ın ölümünden sonra oğlu Zeharyau devletin başına geçti. Fakat henüz tahta geçmişti ki, adamlarından biri olan Yaveş'in oğlu Şalum'un bir suikastine kurban gitti. İşte, Yeu sülalesinin son kralı da tahta geçişinin altıncı ayında bu şekilde öldürüldü.

İSRAEL KRALI YAVEŞ'İN OĞLU ŞALUM

Şalum, Zeharyau'yu öldürdükten sonra, krallığı ele geçirmek için Şomron'a gitti. Orada II. Yarovam'ın bütün sülalesini öldürmesi, bütün halkta hoşnutsuzluk yarattı. Bu sırada

ordu komutanlarından biri olan Gedi'nin oğlu Menahem, onu izleyerek öldürdü ve krallığa sahip oldu. Böylece Şalum'un krallığı bir ay bile sürmedi.

İSRAEL KRALI GEDİ'NİN OĞLU MENAHEM

Tirsa'lı Gedi'nin oğlu Menahem, milletin sempatisini toplayamadı. Tifsah şehrinde oturanlar Menahem'in krallığını kesin olarak reddettiler. Onların, şehrin kapısını kendisine açmamalarından dolayı Menahem, büyük bir kızgınlıkla şehre zorla girdi. Şehrin bütün sakinlerini öldürdükten sonra, Tifsah ile Tirsa arasında bulunan bütün şehirleri mahvetti ve krallık mevkiini almak için Şomron'a döndü.

O zamanlarda yörenin en güçlü devleti Aşur (Asur) Krallığı idi. Bu devlet Hidekel (Dicle) ve Perat (Fırat) topraklarında bulunuyordu ve başkenti Nineve (Ninova) idi. Hemen hemen bütün Asya kıtasına yayılmış bulunan Aşurluların niyeti Şomron'daki krallığı tamamen ortadan kaldırmaktı. İsrail devletinin böyle karışık bir zamanda Aşur kralı Pul, büyük bir ordu ile savaşa girdi. Aşur ordusu İsrail topraklarına Yarden'in doğusunda bulunan Gilad şehrinden girdi ve orada büyük zararlarda bulunarak halkın büyük bir kısmını sürgüne yolladı. Düşman ordusu Yarden'i geçtikten sonra, bütün İsrail'e yayıldı ve Şomron'un kapılarına dayandı. Halkın büyük bir kısmının kendisini tutmadığını bilen ve düşmanın bütün İsrail'e yayılmış olduğunu gören Menahem, kuvvet zoru ile halktan aldığı büyük bir miktar altın ve gümüşü Aşur kralı Pul'a vermek zorunda kaldı. Bu hareketin sonucunda İsrail Oğulları Aşur devletine vergi vermek zorunda kaldılar.

Menahem, Aşurlularla bir barış antlaşması imzaladı ve bu arada onların yardımıyla da kendisine karşı olanları hap-

se attırdı. Menahem, İsrail’de 10 yıl kral kaldı ve 3164 yılında öldü. Yerine oğlu Pekahya tahta geçti.

İSRAEL KRALI MENAHEM’İN OĞLU PEKAHYA

Pekahya’nın krallığı zamanında önemli denebilecek bir şey olmadı. Zaten kendisi ancak iki yıl kral olarak kaldı.

Ordu komutanlarından biri olan Remalyau’nun oğlu Pekah, arkadaşları ile beraber krala bir suikast tertiplediler ve onu Şomron’daki sarayında öldürdüler. Yerine, suikastı yapan Pekah geçti.

YEUDA KRALI UZİYAU’NUN OĞLU YOTAM

Uziyau’nun ölümünden sonra, oğlu Yotam devletin başına geçti. O, dürüst ve Allah’ı bütün kalbi ile seven bir adamdı. Denebilir ki gerek Yeuda ve gerekse İsrail krallığında dinin kutsal emirlerini tam manasıyla yerine getiren tek kral bu oldu. Ulu Tanrı da her zaman ona yardım etti. Yotam, babası gibi şehrin ve özellikle Yerusalayim’in yıkık yerlerini onarmakla meşgul oldu. Yotam, Amon devleti ile savaştı ve onları vergiye bağladı. Bu arada Peliştiler de Yeuda Krallığının egemenliği altında bulunuyorlar ve onlara vergi veriyorlardı. Yotam, Yeuda’da 16 yıl krallık yaptıktan sonra 3183 yılında öldü ve yerine oğlu Ahaz geçti.

NEBİ YEŞAYAU

Güzel ve iyi konuşmasını bilen Yeşayau, zamanının en önemli nebilerinden biri oldu. Babası Amots, Yeuda kralı Amasya'nın kardeşi idi. Daima krallar arasında bulunduğu için, Yeşayau onların yaşayış tarzını çok iyi bilirdi.

İlk kehaneti, Yeuda kralı Uziyau'nun ölümü zamanına rastlar. O, Yeuda devletine nebi olmasını emreden ilahi ışığı gördüğünü anlatır. O zamandan beri de devletin büyüklerini, hakimlerini ve ihtiyarlarını eleştirmekten geri kalmadı. Kral Yotam iyi bir kral olmasına rağmen, devleti zor kullanarak yönetenleri cezalandıramadı. İki yüzlü olan devlet büyükleri, bir taraftan kendilerini kutsal gösterirler diğer taraftan fakirlerin ev ve tarlalarını zorla ele geçirirlerdi. Bütün bu ikiyüzlülükleri gözleri ile yakından gören Yeşayau, gök gürültüsünü andıran kuvvetli bir sesle şunları söyledi: (Yeşaya 1/10-17)

"Allah'ın sözlerini dinleyin Sedom yöneticileri, Allah'ın dinine kulak verin Amora halkı. Kurbanlarınızı ben ne yapayım, diyor Allah. Beni görmeye geldiğiniz zaman bunu yapmanızı sizden kim istedi? Bana hiç bir şey getirmeyin, yaptığınız kurbanları lanetliyorum. Bana dua etseniz dahi, dualarınızı kabul etmeyeceğim. Ellerinizi kanla doldu."

Her şeye rağmen Yeşayau doğru yola dönmelerini öğütler ve halka şöyle der:

”İyilik yapmayı öğrenin, dul, yetim ve düşkünlere layık oldukları muameleyi yapın,

kalbinizden bütün kötülükleri atın”.

Yeşaya, yalnız halkının değil, puta tapan bütün milletlerin nebisi oldu. Onların bütün hatalarını yüzlerine vurdu ve kendilerini bekleyen kötü sondan söz etti. Ancak, kötü yollarından dönüp, putperestliğe son verdikleri takdirde, Yeruşalayim’deki Allah’ın evine gelip, Musa’nın dinine sahip olacaklarını bildirdi. (Yeşaya 2/3-4). Böylece milletler birbirleriyle artık savaşmayacaklar, topraklarında huzur içinde yaşayacaklar, kılıçlarını kürek, oklarını da bahçe makası yapacaklardı.

Yeşaya aynı zamanda Ahaz ve Hezkiyau adlı Yeuda krallarının devrinde de kehanetlerde bulundu. Yeşaya’nın ne zaman öldüğü belli değildir, fakat uzun yıllar yaşadığı bilinmektedir. Bazı kimseler onun, Hezkiyau’nun oğlu Menşe zamanında da yaşadığını rivayet ederler. Bir söylentiye göre, Menşe ile nebi arasında olan bir anlaşmazlıktan dolayı, kral, Yeşaya’nın öldürülmesini emreder. Yeşayau ormana kadar kaçmayı başarır. Fakat orada Menşe’nin adamları tarafından öldürülür.

İSRAEL KRALI REMALYAU’NUN OĞLU PEKAH

Pekahyau’yu öldürdükten sonra Pekah yönetimi ele aldı. Çok zalim bir kral olan Pekah, halka kötü davranırdı.

Pekah, Aşur egemenliğinden kurtulmak için Suriye kralı Retsin ile bir antlaşma imzaladı. Bu anlaşmaya Yeuda kralı

Yotam'ı da çağırmasına rağmen, diğeri kabul etmedi. Pekah, Yotam ile savaşmak için birçok bahaneler aradı, fakat bu isteğinde muvaffak olamadı. Bu kötü niyetini, ancak Yotam ölüp de yerine oğlu Ahaz geçtiği zaman gerçekleştirme fırsatını buldu. Antlaşma teklifini Ahaz'ın da reddetmesi üzerine Pekah ve Retsin, Yeuda Krallığına savaş açtılar ve büyük zararlarda bulundular. Yeuda krallığını tehlikede gören Ahaz, büyük miktarda altın ve gümüş göndererek Aşur'dan yardım istedi. Aşur kralı Tiglat-Pileser yardıma gelmeyi ihmal etmedi ve bütün İsrail devletini kuşattı. Reuven, Gad ve Menase'ye ait olan Yarden tarafındaki toprakları elde etti ve halkının büyük bir kısmını Aşur topraklarına götürdü.

Halk, başlarına bunca kötülüğü getiren Pekah'a çok sinirlendi. Ela'nın oğlu Oşea adlı bir komutan onu öldürdü ve yerine geçti. Pekah İsrail'e 20 yıl krallık yaptı.

YEUDA KRALI YOTAM'IN OĞLU AHAZ

Ahaz, babası Yotam'ı inkar ederek putlara taptı ve Baal ile Moleh adlı putları şehire dikti.

Nebi Yeşaya'nın bütün ikazlarına, diğer nebilerin bütün konuşmalarına rağmen Ahaz'ın kalbinde hiç bir değişiklik olmadı. İşte böylece milletin başına birçok kötülükler geldi. Yeuda kralı Pekah ile Suriye kralı Retsin, İsrail ile savaş açtılar. Bu nedenle Ahaz, Aşur kralından yardım istedi. Zaten buna benzer bir fırsat aramakta olan Aşur, büyük bir ordu ile savaşa girdi, Suriye kralını yenerek onu öldürdü ve bütün topraklarına sahip oldu. Hemen hemen yıkılan İsrail devletinde de Pekah, sadece Şomron ve ona bağlı illerde krallık yaptı. Ahaz müttefiki Aşur'un gözüne girebilmek için

her yeri putla doldurdu ve Bet-Amikdaş'a gitmeyi yasak etti. Kendisi şahsen, Moleh adlı puta oğlunu kurban etti. Ahaz tarafından yapılan bütün çalışmalara rağmen Yeuda toprakları Aşur'un egemenliği altında kaldı ve halk devamlı vergi vermek zorunda kaldı.

Ahaz 3199 yılında öldü. Hiç kimse yaptığı işlerden memnun olmadığı için krallar mezarlığına gömülmedi. Ahaz'ın 16 yıl süren krallığından sonra yerine oğlu Hezkiyau geçti.

İSRAEL'İN SON KRALI ELA'NIN OĞLU OŞEA

İsrail devleti 9 yıl kralsız ve başsız kaldıktan sonra, milletin ileri gelenleri Ela'nın oğlu Oşea'yı kral seçtiler. Oşea'nın tahta geçtikten sonra yaptığı ilk iş, halkın Yeruslayim'deki Bet-Amikdaş'a gitmemesi için vaktiyle Nevat'ın oğlu Yero-vam'ın koydurmuş olduğu iki altın buzağıyı ve şehirde bulunan bütün putları yıkmak oldu. Bütün iyi niyetine rağmen, milleti doğru yola döndürmeye muvaffak olamadı. Çünkü halk artık Allah'ın yolundan iyiden iyiye uzaklaşmıştı, kalpleri kötülükle dolu idi. Günahları o kadar artmıştı ki göklerden İsrail Krallığının tamamen yıkılmasına karar verildi. Tiglat-Pileser'in ölümünden sonra Aşur Krallığının başına geçen Şalmaneser, Oşea'yı vergi vermeye zorladı. Oşea buna uzun bir zaman boyun eğdi, fakat bu ağır boyunduruktan kurtulmak için Mısır kralı So'ya elçiler yollayarak bir antlaşma imzaladı. Böyle yapmakla Mısırlıların yardımı gelecekle-rini zannediyordu. Fakat henüz Mısır kralından antlaşmayı kabul ettiğine dair bir cevap almadan Aşur'a vergi vermeyi reddetti. Şalmaneser, İsrail krallığının kendisine karşı geldiğini görünce bütün ordusunu topladı ve Şomron dahil, krallığın bütün şehirlerini eline geçirdi. Aşur ordusu Şomron'u ancak üç yıllık bir kuşatmadan sonra alabildiler. 3205 yılında

düşman, Şomron şehrine girdi ve halkını yavancı topraklara götürdü. Gidenler de içinde bulundukları milletle kaynaşarak, zamanla kayboldular. Halkın büyük bir kısmı ise Yeuda topraklarına kaçtılar. Kral Oşea da Aşur başkenti Nineve'ye götürüldü ve konduğu hapishanede öldü.

Boş kalan Şomron ve diğer şehirlere yerleşen yabancı devletler putlara taparlardı, fakat zamanla İsrail geleneklerini öğrendiler ve onlarla kaynaştılar ki daha sonradan Şomronim adı verilen grup türedi. Böylece kuruluşundan 241 yıl sonra İsrail devleti yıkıldı ve bu devletin yıkılması ile İsrail Oğullarının 10 kabilesi de kaybolmuş oldu.

YEUDA KRALI AHAZ'IN OĞLU HEZKİYAU

İsrail halkının sürgüne gitmesinden altı yıl önce Ahaz'ın oğlu Hezkiyau, Yeuda tahtına geçti.

David'in ölümünden beri Yeuda'nın başına Hezkiyau gibi akıllı ve halkına sadık bir kral gelmemişti. Hezkiyau babası Ahaz'ın yaptıklarının tersine Aram tanrıları için yapılmış olan putları kırdırdı ve kapalı olan Bet-Amikdaş'ı halka tekrar açtı. Kralın emri ile bütün şehirlerde bulunan putlar ve bu arada halkın kendisinden hastalıklara karşı medet umduğu "bakır yılan"ı da yıktırdı.

Hezkiyau böylece şehirleri bütün pislik ve kötü düşüncelerden temizledikten sonra, nebileri, bilginleri yanına çağırarak onlara halka din ve bilim öğretmek için kitap yazmalarını emretti. Bu yazar ve bilgin grubuna "Hezkiyau'nun bilginleri" adı verildi.

Milletin dinden çok uzakta olduğunu gören Hezkiyau, Pesah bayramının çok parlak törenlerle kutlanmasını emret-

ti. Bütün şehirlere ve 10 kabileye (ki henüz İsrail krallığı yıkılmamıştı) mektuplar yollayarak bayramı beraber kutlamaya davet etti. Efrayim kabilesi ve İsrail kabilelerinin birçoğu alay ettiler. Fakat kralın davetini dinleyip de gelen çok oldu. Pesah bayramını kutlamak üzere binlerce kişi Yerusalayim'de toplandılar. Bayramın yedi günü sevinç ve neşe içinde geçtikten sonra, orada bulunanlar bayramı bir yedi gün daha neşe ile kutlamaya karar verdiler. Halk, Kral Şelomo zamanından beri hiç bir bayramı bu kadar sevinç ve neşe ile kutladığını hatırlamıyordu.

HEZKİYAU, AŞUR KRALI SANHERİV İLE SAVAŞIR

Ahaz zamanından beri Yeuda halkı Aşur kralına devamlı olarak vergi veriyordu. Hezekiyau, krallığının on dördüncü yılında vergi vermeyi reddetti. Bu sıralarda Sanheriv, Aşur kralı olmuştu. Bu yeni kralın bütün isteği Mısır ve Yeuda topraklarına sahip olmaktı. Sanheriv, Mısır'a giderken Yeuda topraklarından geçti ve birçok şehri ele geçirdi. Bu arada Yerusalayim'i de elde etmek için, oraya bir ordu yolladı. Aşur ordusunun komutanı Hezekiyau'ya bir haberci yollayarak ona şunları söyledi:

"Teslim ol. Çünkü hiç bir şekilde elimden kurtulamazsın. Eğer Mısır kralına bir kamaşa dayanmış olursun. Eğer Allah'ına güveniyorsan, o sana, kurtulman için ne yapabilir ki?"

Aşur komutanının bu sözlerini duyan Hezekiyau, 10 kabilenin acı sonlarını hatırladı ve asla teslim olmamaya karar verdi. Hezekiyau büyük bir eziklik içinde Bet-Amikdaş'a gitti ve Allah'a dua ederek şunları söyledi:

"Ey Ulu Tanrım, göklerin ve toprakların yaratıcısı, Aşur kralının gururunu görüyorsun, onun büyük kuvvetinden bizleri kurtar ki, bütün dünya yalnız senin sahici Allah olduğunu anlasın".

Nebi Yeşayau, krala haber yollayarak korkmamasını, Allah'ın duasını kabul ettiğini bildirdi. Bu arada, o gece Allah bir meleğini Sanheriv'in kampına yolladı ve orada 185 bin kişinin ölmesine sebep oldu. Sabahına Sanheriv büyük bir utançla topraklarına dönmek zorunda kaldı. Böylece Yeuda halkı Aşur krallarına vergi vermekten kurtuldular. Yeuda devleti, Aşurluların elinden kurtulduktan sonra Hezkiyau hastalandı. Nebi Yeşayau ona öleceğini bildirdi. Fakat Hezkiyau, ömrünü uzatması için Allah'a yalvardı. Bu kez nebi Yeşayau, krala Allah'ın duasını kabul ettiğini ve yakında iyileşeceğini bildirdi. Üç yıl sonra Hezkiyau'nun bir oğlu oldu ve ona Menaseh adını verdi.

KRAL HEZKİYAU'NUN SON GÜNLERİ

Kral Hezkiyau'nun son 15 yılı Yeuda Krallığı için çok iyi oldu. Kralın büyüklüğü bütün milletlerin arasında yayıldı. Kralların çoğu Hezkiyau ile iyi ilişkiler kurmak istedi. Aşur kralını hiç sevmeyen Bavel (Babil) kralı, Sanheriv'in acı sonunu öğrenince, Yeuda kralına bir mektup ve birçok hediye yolladı. Bu saygıya çok sevinen Hezkiyau, Bavel krallarına bütün zenginliğini ve bütün kuvvetini gösterdi. Ancak nebi Yeşayau bu işten hoşnut olmamıştı, çünkü Bavel kralları, Yeuda bu işten hoşnut olmamıştı, çünkü Bavel kralları, Yeuda krallığının bütün gizli şeylerini de öğreniyorlardı. O, ay-nen Aşur krallarında olduğu gibi Bavel krallarının da gün gelip zenginleşeceklerini ve Yeuda topraklarını elde etmek isteyeceklerini önceden görmüştü. Fakat her şeye rağmen Hezkiyau'nun hayatta olduğu müddetçe memlekette barış

ve çok zenginlik oldu. Hezekiyau, zamanının bilginleriyle birlikte o zamana kadar kuşaktan kuşağa ezbere geçmekte olan Şelomo'nun sözlerini yani Mişle, Şir-Aşirim, Koelet'i kitaplara geçirmekle ve Hakimler devrinden beri geçen bütün olayları yazmakla meşgul oldu. Hezekiyau'nun bu son dönemine Musevilerin "Altın Çağı" denebilir. Hezekiyau zamanında Yeşayau, Miha ve Nahum gibi birçok nebiler yaşadı.

Hezekiyau 54 yaşında iken öldü. Ömrü kısa, fakat yaptığı işler çok oldu. O, Yeuda Devletinde 29 yıl krallık yaptı.

YEUDA KRALI HEZKİYAU'NUN OĞLU MENAŞE

Menase tahta geçtiği zaman henüz 12 yaşında idi. Memleketi yönetmek için çok küçük olduğundan, vaktiyle babası tarafından mevkilerinden uzaklaştırılmış olan devlet büyükleri devleti yönetiyorlardı. Bunlar küçük Menase'yi kendi kötü fikirleri ile büyüttüler. Menase büyüyüp de yönetimi ele aldığı zaman, babasının fikirlerinin tam tersine hareket etmeye başladı. Zamanında babasının yıktırmış olduğu bütün putların tekrar yapılmasını emretti ve Bet-Amikdaş'ın içine dahi bir put koydu. Yerusalayim şehri sefahat ve kötülükle doldu. Menase bu kutsal şehri Moleh putu ile kirletti ve oğullarından birini buna kurban etti. Yoel, Nahum, Habakkuk gibi nebiler, yaptıkları günahlardan dolayı Menase ve adamlarının başlarına büyük kötülükler geleceğini bildirdiler. Ancak nebilerin bütün eleştirileri ve moral dolu sözleri kötülükle dolu olan bu kalpleri yumuşatamadı. Tersine Menase, Atalyau ve İzevel'i kendine örnek birçok nebiyi ve yüzlerce suçsuz insanı öldürttü. Bir söylentiye göre Yeşayau dahi Menase'nin emriyle öldürüldü. Bu kralın zamanında Aşur orduları bütün Yeuda topraklarına dağıldılar ve Mena-

şe'yi yakalayarak, zincirlerle bağılı olarak Aşur topraklarına götördüler. Aşur kralı Esar-Hadon, Menşe'ye acı işkenceler yaptı.

Kendini vatanından uzak ve acılar içinde bulan Menşe, Allah'ı bütün kalbi ile çağırarak, kendini affetmesini ve bunca kötülüklerden kurtarmasını rica etti. Bir süre sonra Aşur kralı onu serbest bıraktı. Bütün iyi niyetleri ile Yerusala-yim'e dönen Menşe memleketteki bütün putları yıktırdı ve Bet-Amikdaş'ı da bütün pisliliklerinden temizledi.

Menşe Yeuda devletinde 55 yıl krallık yaptı.

YEUDA KRALI MENAŞE'NİN OĞLU AMON

Menşe'nin ölümünden sonra yerine oğlu Amon geçti. Bu kral memlekete yeni bir şey getirmediği gibi, babası Menşe'nin ilk yıllarındaki gibi kötü hareketlerde bulundu. O, Allah'ın yolundan ayrılarak, putperestliğe döndü ve her çeşit puta taptı.

Tahta geçeli henüz iki yıl olmamıştı ki, kendi adamları ona karşı ayaklandılar ve sarayında bulunduğu bir sırada onu öldürdüler. Bunların niyeti David'in krallığına son verip, devleti ellerine geçirmektir. Fakat halk bunlara karşı savaştı ve neticede onları yendi. Amon'un oğlu Yoşiyau kral olarak seçildi.

Amon'un krallığı sadece iki yıl sürdü.

YEUDA KRALI AMON'UN OĞLU YOŞİYAU

Yoşiyau tahta geçtiği zaman 8 yaşında idi. Henüz çok küçük olduğundan, devletin büyükleri yönetimi ele aldılar. Bunlar küçük kral büyüyünceye kadar başta kaldılar.

Yoşiyau 16 yaşında iken devletin iyi ellerde olmadığını anlamaya başladı ve başta bulunanların hepsini uzaklaştırdı. Yoşiyau, Tsadok Akoa'nın ailesinden Helkiyau'yu Bet-Amikdaş'a Koen Gadol tayin etti. Aynı zamanda nebileri de kendine yaklaştırdı ve her zaman onlara danıştı. O, putperestliği ortadan kaldırmak için ağır kanunlar koydu ve Bet-Amikdaş'ın onarılmasını emretti. Bütün bunlar kralın halkın gözüne girmesine ve sevilmesine neden oldu.

Bildiğimiz gibi kral Menşe, kendi zamanında kutsal kitapları yazan bütün bilgileri öldürmüştü. Bu yüzden halk arasında Moşe'nin dini unutuluyordu.

Ustalar Bet-Amikdaş'ı onarıırken bir köşede eski bir kitap buldular. Koen Gadol Helkiyau bunun bir Sefer-Tora olduğunu görünce hemen krala yolladı. Yoşiyau, yazıcı Şafan'ı çağırarak, bütün yazıları kendisine okumasını emretti. Yazıların içinden kral bu acı sözleri dinledi: "Moşe, İsrail Oğullarına şunları söyledi, eğer Allah'ın emirlerini dinlemezseniz bilirsiniz ki, kötü hastalıklar, açlık ve daha birçok şeyler başınıza gelecek. Her şeye rağmen kötü yolunuzdan yine dönmezseniz Allah sizi cezalandıracak, topraklarınıza kuvvetli ve zalim devletler gelecekler, binlerce kişiyi öldürecekler, kendi topraklarınızdan yabancı yerlere kovacaklar ve bir yerden bir yere götürüleceksiniz."

Yazar Şafan sözlerini henüz bitirmişti ki Yoşiyau büyük bir üzüntü ile elbiselerini yırttı. O sıralarda memlekette Hul-

da adında kutsal bir kadın yaşamaktaydı. Bu kadın, Bet-Amikdaş'taki elbiselerin koruyucusu Tikva'nın oğlu Şalum'un karısı idi ve aynı zamanda nebilik yapmaktaydı. Bütün dertli insanlar, Allah'tan yardım istemek için ona koşarlardı.

Yoşiyau, İsrail Oğullarının akıbetini öğrenmek için Hulda'ya elçiler yolladı. Ancak adamların getirdiği haberler kralı teselli etmekten çok uzak, ağır sözlerdi.

Hulda şunları söylemişti: "Allah, Yeuda topraklarına büyük kötülükler getirecek, fakat bunlar kral Yoşiyau zamanında olmayacak, çünkü o iyi bir kraldır".

Yoşiyau, halkı etkileyip, onları doğru yola döndürmeye çalıştı ve felaketler gelmeden evvel kötü işleri bırakmalarını öğütledi. Ulu Tanrı merhametli ve iyi olduğundan belki kötü kararından geri dönerdi. Kral, milletin Bet-Amikdaş'ta toplanmasını emretti. Toplananlar arasında ihtiyarlar, devletin ileri gelenleri ve bütün Yeruşalayim halkı hazır bulunuyordu. Bu büyük topluluğun önünde "Devarim" kitabının bütünü okundu ve Yoşiyau orada hazır bulunan herkese dinde yazılı bütün emirlerini yapacaklarına dair yemin ettirdi. Aynı günde Yoşiyau, Bet-Amikdaş'ta putlara getirilmiş olan bütün aletleri dışarı çıkarıp yaktırdı ve küllerini Kidron nehri-ne attırdı. Baal putunun da yalancı nebileri yok edildi ve bütün büyücüler memleketten kovuldu.

YOŞIYAU, PESAH BAYRAMININ BÜYÜK BİR TÖRENLE KUTLANMASINI EMREDER

Yoşiyau, milleti sadece putperestlikten uzaklaştırmanın yetmeyeceğini, fakat aynı zamanda onları dini emirleri yerine getirmeye alıştırmak gerektiğini düşündü. Pesah bayramına yakın, kral bütün şeflere, Koenlere ve Levilere Nisan ayının on dördünde bayramın kanunlara uygun bir şekilde kutlanmasını emretti. Kurbanlık hayvan alacak kadar parası olmayan fakir halka, kral kendi parasından üç bin inek ve 30 bin koyun dağıttı. Kralın bu cömertliğini gören şehrin zenginleri de bağışlarda bulundular. Böylece Pesah kurbanı büyük bir merasim ve halk topluluğu ile yapıldı. Koenler kurbanlar yaptılar. Leviiler ise müzik aletleri ile ilahiler okudular. Halkın büyük bir neşe ve sevinç içinde kutladığı bu Pesah bayramı kral Hezkiyau zamanında kutlanan bayramdan daha parlak oldu.

YOŞIYAU, DEVLETİ DÜRÜSTLÜKLE YÖNETİR

Yoşiyau, krallıkta büyük devrimler yaptı. O, devletin adilane yönetilmesi için eski hakimleri değiştirip yerlerine iyi hakimler getirdi. Kral, fakirleri koruyarak onları zenginlerin kapılarında sürünmekten kurtardı. O zamanlarda zenginler, altı yıllık hizmet süreleri biten köleleri azat etmemek için direniyorlardı. Bu yüzden köleler büyük bir mağduriyet içinde bulunuyorlardı. Kral bunu da hallederek, zamanı gelen kölelerin azat edilmesini emretti.

KRAL YOŞİYAU'NUN SON GÜNLERİ

Yoşiyau, krallığının on üç yıllık son dönemi bütün millet için bir huzur çağı oldu. Komşu devletler İsrail Oğullarını rahatsız etmediler, aynı zamanda halkın içinde de birlik ve barış hüküm sürdü. Devletin ileri gelenleri ve zenginleri kralın emirlerine boyun eğmek zorunda kaldılar. Halk, kralını çok seviyor ve sayıyordu. Nebiler de kral Yoşiyau'ya büyük bir saygı gösteriyorlardı. Bunların arasında nebi Yermiyau da vardı. Yermiyau'nun nebilğe başlaması Yoşiyau'nun şehri bütün kötülüklerden temizlemesinden aşağı yukarı beş yıl öncedir. İşte Yermiyau sadece bu beş yıllık dönemde halkı ağır söz ve kehanetlerle eleştirdi. Fakat krallığın on sekizinci yılından sonra Yoşiyau'nun ölümüne kadar nebinin sesi duyulmadı.

KRAL YOŞİYAU'NUN ÖLÜMÜ

Yoşiyau, krallığında doğruluğun ve barışın hüküm sürmesinden büyük bir sevinç duyuyordu. Fakat o, milletini ve kendisini bekleyen felaketlerden habersizdi. O sıralarda Mısır krallığı çok zenginleşmiş ve kuvvetlenmişti. Başlarına ise Paro-Neho adında kahraman bir kral geçmişti. Aşur krallığına savaş ilan eden Paro-Neho, Yeuda topraklarından geçmek istedi. Fakat Aşur krallığının galip gelip de kendisinden öc alacağından korkan Yoşiyau bunu reddetti. Neho adamları vasıtasıyla "Ben Yeuda krallığı ile değil, Aşur krallığı ile savaşmak istiyorum" diye haber yolladı.

Fakat kral, Neho'nun bu sözlerini dinlemeyerek Mısır'a karşı savaşmaya çıktı. Ancak sonu çok acı oldu. Yeuda ordusu savaşta büyük kayıplar verdi, Yoşiyau da yaralılar arasındaydı. Yoşiyau, adamları tarafından götürüldüğü Yerusalamim'de öldü. Yoşiyau'nun ölümüne bütün millet çok üzüldü.

Devletin ileri gelenleri, başkanlar hatta nebiler öksüz kalmış gibi üzüldüler. Nebi Yermiyau, kralın ölümü üzerine çok acıklı bir ağıt yazdı. Yoşiyau'nun ölümü ile birlikte halk hürriyetini de kaybetti. Paro-Neho, Yeuda topraklarını kendi egemenliği altına aldı ve halkını çok ağır bir vergi vermeye zorladı.

İyi ve dürüst kral Yoşiyau'nun hatırası İsrail Oğulları arasından asla silinmedi. Yoşiyau'nun krallığı otuz yıl sürdü.

NEBİ YERMIYAU

Binyamin topraklarında bulunan Anatot şehrinde Yermiyau adında bir genç yaşıyordu. Babası Hilkiyau, şehrin Koenlerinden biri idi.

Yoşiyau'nun krallığının on üçüncü yılında Allah, milleti eleştirip doğru yola soksun diye Yermiyau'ya nebilik ruhunu verdi. O zamanlar Yoşiyau henüz dinin emirlerini tam olarak bilmiyor ve dolayısıyla emri altında bulunan başkan ve yöneticilere sözünü geçiremiyordu. Halk iyiden iyiye şıarmıştı, Yeruşalayim şehri kötülük ve pislikle dolmuştu. Yermiyau'ya Yeruşalayim'den gelen haberler iyi değildi. O, halkı eleştirmek istiyor, ancak bu görev için henüz kendini pek genç buluyordu.

-”Ulu Tanrın henüz küçük olduğum için konuşamam”, diyerek Yermiyau, Tanrı'ya seslenirdi. Kalbinde duyduğu Allah'ın sesi ise ona şunları söylüyordu:

-”Henüz küçüğüm deme, zira yolladığım yere gideceksin ve emrettiklerimi halka söyleyeceksin. Bugün, sözlerimi senin ağzına koyuyorum: Bak, bugün bütün devletler ve krallıklar üstünde seni yıkıcı, yapıcı, yok edici olarak tayin ediyorum. Kimseden korkma, senden kurtulmak isteyecekler fa-

kat başaramayacaklar, çünkü ben daima seninle beraber olup, seni her kötülükten kurtaracağım.”

YEUDA KRALI YOŞİYAU’NUN ÓĞLU YEOAHAZ

Kendisinden daha büyük bir kardeşi olmasına rağmen Yoşiyau’nun oğlu II. Yeoahaz tahta geçti. Bu kralın saltanatı sadece üç ay sürdü. Fakat bu kısa zamanda Yeoahaz, babasının yapmış olduğu bütün iyi şeyleri yok etti. Başta bulunanlar halkı inletmeye başladılar, Koenler tekrar putperestliğe başladılar, memlekette doğruluk ve Allah korkusu kalmadı.

Nebi Yermiyau, krala ve devletin ileri gelenlerine çok konuştu. Ancak sözlerini dinleyen olmadı.

Yeoahaz, Paro-Neho ile savaşılmaya çıktı. İki ordu Suriye yakınlarındaki Rivla şehrinde karşılaştı ve savaş Yeoahaz’ın yenilmesiyle son buldu. Paro-Neho, Yeoahaz’ı zincirlere bağlayarak Mısır’a götürdü. Halkın büyük bir kısmı Paro’nun Yeoahaz’ı serbest bırakacağını ve onun tekrar vatanına döneceğini ümit ediyordu. Fakat Yeoahaz, nebi Yermiyau’nun evvelce söylemiş olduğu gibi Mısır topraklarında öldü.

YEUDA KRALI YOŞİYAU’NUN BÜYÜK ÓĞLU YEOYAKİM

Paro-Neho, Yoşiyau’nun büyük oğlu Elyakim’i, Yeuda devletine kral tayin etti ve adını değiştirerek ona Yeoyakim adını verdi. Yeoyakim, Yeuda Krallığının en kötü krallarından biri oldu. O, Paro’nun istediği vergileri ödeyebilmek ve kendine saraylar inşa edebilmek için halka çok ağır vergiler

koydu. Fakir halkı, hiç bir karşılık vermeden kendi inşaatlarında çalıştırıyordu. Yeoyakim, vaktiyle kendini değil de kardeşi Yeohaz'ı seçtikleri için halktan öc almak istiyordu. Zaten şimdiki krallığı da, halkın isteğinden değil Paro'nun onu seçmesindendi. Bu nedenle kralın aleyhinde konuşanlar derhal ölüme mahkum ediliyorlardı. Bu şekilde Yeoyakim birçok suçsuzun kanına girdi. Bütün bunları gören nebi Yermiyau dayanamayarak yüksek sesle şunları söyledi:

"Evini doğrulukla, damını adaletle inşa etmeyenlerin, arkadaşını karşılığını ödemediği insanların vay haline... Senin kalbin ve gözlerin sadece hırsızlık ve suçsuz insanların kanı ile dolu". (Yermiyau 22/13-17).

Yermiyau'nun bu ağır sözleri sonuç vermedi. Milletin halini görmekten cesareti günden güne kırılıyordu. O, konuşmalarından birinde şöyle diyordu:

-Acaba çölde bana bir kulübe verecek var mıdır, milleti mi bırakıp, onlardan uzaklaşayım. (Yermiyau 9/1).

NEBİ YERMİYAU TUTUKLANIR

Milletin ve Koenlerin Moşe'nin dinini bıraktıklarını gören Yermiyau, milletin, kurbanlarını kesmek için Bet-Amikdaş'ta toplandığı bir günde, topluluğa yaklaştı ve yüksek sesle şunları söyledi:

"Ebedi Allah şöyle dedi: Eğer emirlerimi ve nebilerimin sesini dinlemezseniz, bu kutsal evi yıkacağım ve şehir lanetli olacak." (Yermiyau 26/1-8).

Yermiyau sözlerini henüz bitirmişti ki, birden üstüne atıldılar ve halkın bir kısmı ile yalancı nebiler onu öldürmek istediler... Fakat nebi gayet sakin bir sesle

-”Bilin ki size bütün bu söylediklerim kendi uydurmalarınızı değildir, fakat beni buraya, bu işittiğiniz sözleri söylemem için Tanrı yolladı.” diye cevap verdi. Devletin ileri gelenlerinden orda hazır bulunan Şafan’ın oğlu Ahikam adlı iyiliksever biri, nebiyi ölümden kurtardı, ancak büsbütün serbest bırakılmasını başaramadı. Yermiyau, milleti etkilemesin diye tutuklandı. Yermiyau hapiste iken öğrencisi Neriya’nın oğlu Baruh’u yanına çağırdı ve o güne kadar söylemiş olduğu bütün kehanetleri yazdırdı. Nebi, Baruh’a bütün yazdıklarını halkın önünde okumasını emretti. Bütün milletin Yerusalayim’de toplanmış olduğu bir taanit (oruç) günü, Baruh, Bet-Amikdaş’a geldi ve herkesin önünde yazmış olduğu Megila’yı (Eski devirlerde kullanılan tomar şeklinde ince deri) okudu. İçinde yazılı ağır sözleri dinleyenler çok korktular. Devletin ileri gelenleri megila’da yazılı olanları derhal krala iletiler. Yeoyakim, megila’nın getirilip önünde okunmasını emretti. Yeoyakim, nebi Yermiyau’nun sözlerini büyük bir sükunetle dinledi ve sonra da megila’yı yaktı. Kralın yaptıklarını haber alan Yermiyau, ikinci bir megila yazmak zorunda kaldı ve buna yeni kehanetlerini de ilave etti. O, Yeoyakim’e şu haberi yolladı: Sen bir megila yaktın...”Allah, Yeuda kralı Yeoyakim hakkında şunları söyledi: Babil hükümdarı kutsal topraklara zarar verecek ve cesedin sokaklarda sürünecek.” (Yermiyau 36/30).

BABİL KRALI NEVUHADNESAR YEUDA KRALLIĞINI ELİNE GEÇİRİR

Yeoyakim’in krallığının son yıllarında Babil tahtına Nevuhadnesar adlı kahraman bir kral geçti. Bu kral Aşur’un kuvvetini kırdıktan sonra Mısır’ı da aldı ve Yeuda topraklarına girerek, onun emirlerine tabi olmalarını emretti. Fakat Yeoyakim kendini savunmak istedi ve savaşa çıktı. Nevuhadnesar büyük bir ordu ile Yerusalayim’e kadar geldi ve

ona sahip oldu. Yeoyakim savaş esnasında esir düştü ve zincirlere bağlı bir halde Babil'e götürüldü. Az bir zaman sonra, kendi emri altında olmak ve ağır vergiler vermek şartı ile kral, Yeoyakim'i serbest bıraktı.

Yeoyakim, üç yıl vergi vermeye devam etti, ancak düşmanın Fenikelilerle savaştığını görünce, isyan etti ve dördüncü yıl vergiyi vermedi. Diğer taraftan Yermiyau, Yeoyakim'e Babil kralına baş kaldırmasını öğütlüyordu. Fakat Yeoyakim Mısır kralının yardımına güvenerek nebinin sözlerini dinlemedi.

Nevuhadnesar, isyan haberini alır almaz Yeuda'ya hareket etti ve büyük bir katliama girişti. Kral, Yeoyakim'i ve birçok tahsilli genci tekrar esir aldı, aynı zamanda Bet-Amikdaş'tan aldığı birçok kutsal aleti de Babil'e götürdü.

Bağlı olduğu demir zincirlerin verdiği acıya dayanamayan Yeoyakim yolda öldü. Cesedi, nebinin kehanetinde olduğu gibi sokaklarda süründü.

Yeoyakim'in Yeuda'daki krallığı on bir yıl devam etti.

YEUDA KRALI YEOYAKİM'İN OğLU YEOYAHİM

Yeoyakim'in ölümünden sonra halk, oğlu Yeoyahim'i (veya Yehonya) tahta geçirdi. Yeoyahim'in krallığı sadece üç ay devam etti. Tahta geçtiği zaman 18 yaşında olan Yeoyahim fazla akıllı olmadığı için annesi Nehuşta krallığın yönetiminde ona yardım ediyordu.

Yeoyahim tahta geçmeden önce Nevuhadnesar'ın iznini alması gerekiyordu. Yeuda topraklarında olanları öğrenen

kral, Tsor devletini yendikten sonra, bütün ordusu ile oraya geldi ve yüksek surlarla çevrili olmasına rağmen bütün şehirleri ele geçirdi. Yerusalayim şehrini de kuşattı. Önünde muazzam bir kuvvet gören Yeoyahim, annesi ve devletin ileri gelenleri ile birlikte teslim oldu. Fakat Babil kralı onları affetmek istemedi. O, bütün ordusu ile Yerusalayim'e girdi, Bet-Amikdaş'ın bütün hazinelerini aldı, Yeoyahim, annesi ve ileri gelenlerden 2000 kişiyi de beraberinde Babil'e götürdü. Babil'e sürgüne gidenler arasında nebi Yehezkel de bulunmaktaydı.

Yeoyahim Babil'de 37 yıl, Nevuhadnesar'ın ölümüne kadar hapiste kaldı.

YEUDA'NIN SON KRALI YOŞİYAU'NUN OĞLU TSİDKİYAU

Nevuhadnesar Yeuda devletinin başına Yoşiyau'nun küçük oğlunu kral tayin etti ve ona Tsidkiyau adını verdi.

Nevuhadnesar, yeni krala hiç bir şekilde kendisine karşı gelmeyeceğine dair yemin ettirdi. Böylece Yeuda devleti, devamlı olarak Babil kralına vergi ödemeye mecbur bir krallık haline geldi.

Tsidkiyau iyi bir kral ve Allah korkusu ile dolu olmasına rağmen, enerjik ve kendisini saydırabilen biri değildi. Esasında devleti yönetenlerden büyük bir korkusu vardı. Tsidkiyau, yemine ancak 8 yıl sadık kalabildi. Yöneticiler devamlı olarak onu Babil kralına karşı isyana teşvik ediyorlardı. Mısır kralı Paro da, böyle bir durumda, ona yardıma koşacağını vaad ediyordu. Bu sırada Tsidkiyau, etrafında bulunan Amon, Moav, Edom, Tsidon gibi küçük krallıklarla da barış antlaşmaları imzalamıştı. Tsidkiyau bu devletlerle birleşip Babil kralı Nevuhadnesar'ı yenmeyi düşünüyordu.

NEBİ YERMİYAU, MİLLETE, BABİL KRALINA İSYAN ETMEMELERİNİ ÖĞÜTLER

Bir fırtına sırasında gemisini kurtarmak için tayfalarına emir veren bir kaptan gibi, Nebi Yermiyau da Yeuda devletinin ileri gelenlerine, çevrelerinde bulunan devletlerin sözlere inanmamalarını öğütlüyordu. Bu arada Tsidkiyau'ya da gidiyor ve Babil kralına verdiği sözü asla bozmaması gerektiğini söylüyordu.

Öte yandan Babil sürgünleri arasında bulunan Nebi Buzi'nin oğlu Yehezkel de devamlı olarak, Allah'ın istediği saat gelene kadar, milletin ayaklanmamasını söylüyordu.

Çevredeki bütün devletlerin kralları Tsidkiyau ile fikir alışverişinde bulunmak için Yerusalayim'de toplandılar. O sırada sahte nebilerden biri olan Azur'un oğlu Hananya, Allah'ın evinde şunları söyledi: "Allah şöyle diyor: Babil kralının kuvvetini elinden alacağım ve iki yıl zarfında Nevuhadnesar'ın almış olduğu bütün aletleri geri getireceğim."

Babil'de bulunan diğer sahte nebiler de yakın bir zamanda Nevuhadnesar'ın krallığının düşeceğini ve kral Yeoyahim dahil, bütün sürgünlerin kendi topraklarına döneceklerini söylüyorlardı.

Sahte nebilerin sözlerini duyan Yermiyau, Babil'deki ihtiyarlara bunların sözlerine inanmamalarını, onların orada sadece "Tanrı onlara acıyana kadar" birkaç yıl daha kalacaklarını, sonra topraklarına döneceklerini bildirdi. Aynı zamanda orada sakin durup, bulundukları memleketin iyiliği için dua etmelerini öğütledi.

Babil'de bulunan sahte nebilerden biri olan Şemayau Anehelami adında biri, Yerus alayim'deki Koen Gadol'a bir mektup yazarak Yermiyau'nun tutuklanmasını istedi. Bu mektup üzerine yöneticiler Yermiyau'yu yakaladılar ve hapse atarak çeşitli  şkenceler yaptılar. Kral Tsidkiyau ise, gizlice Yermiyau'dan fikir danı ırdı. Nebi asla Babil kralına karşı ayaklanmamalarını yoksa  srael'in başına büyük kötülükler geleceğini söyledi. Fakat başka bir devletin boyunduruğu altında yaşamak istemeyen millet, Tsidkiyau'yu devamlı olarak isyana teşvik ediyordu.

Krallı ının sekizinci yılında Tsidkiyau Babil kralına vergi vermeyi reddetti. Tsidkiyau'nun bu kötü hareketini   renen Nevuhadnesar, büyük bir ordu ile Yeuda topraklarına girdi. Nevuhadnesar kalın surlarla çevrili Yerus alayim ve diğer şehirlerin haricinde bütün memleketi ele geçirmek istiyordu. Az zaman sonra Yerus alayim'i ku attı ve şehrin kendiliğinden teslim olması için şehrin giriş çıkışını kapatıp dışarı ile temasını  nledi.

SON YEUDA KRALI TSİDKİYAU'NUN ACI SONU

Yeuda devletinin başkenti, yapılacak her türlü saldırıları durdurabilecek yüksek ve kalın surlarla kaplı idi. Halk ise kanlarının son damlasına kadar d  manla sava aca ına yemin etmişti.

 srael Oğulları, bu ku atmaya bütün bir yıl cesaretle direndiler. Bu arada Mısır kralı büyük bir ordu ile Nevuhadnesar'ın karşısına  ıktı. Babil kralı Mısır'ın kendisi ile savaşa çıktığını görünce, hemen Yeuda'yı terketti ve kuvvetlerini onların tarafına çevirdi. Sonunda Mısır kralı büyük bir yenilgiye uğradı ve Mısır'ın birçok yeri harabe haline geldi.

Tekrar Yeuda topraklarına dönen Nevuhadnesar, Yeruslayim şehrini ikinci kere kuşattı. Nebi Yermiyau halka, Babil kralının emirlerine boyun eğmelerini rica ediyordu. Fakat generaller ona sinirleniyorlar ve öldürmek için arıyorlardı. Çünkü onlara göre nebi, askerlerin cesaretlerini kırıyordu. Bu sırada şehirde açlık baş gösterdi. Bu felaket binlerce kişinin ölümüne neden oldu. Cesaretleri kırılan generaller artık şehri koruyamıyorlardı. Yemek isteyen çocuklar açlıktan kıvranıyorlardı. Ancak hepsi boşunaydı, açlık o kadar feciydi ki sinir krizlerine kapılan bazı anneler ölü çocuklarının etlerini yiyorlardı. Tsidkiyau krallığının on birinci yılına rastlayan Temmuz ayının on yedisinde, düşmanlar surları yıkıp şehre girdiler ve yolda rastladıkları bütün insanlara vahşi hayvanlar gibi saldırdılar. Ne çocuklara ne de yaşlılara acıyıp, büyük fenalıklarda bulundular. Babililerle beraber giren Edomlular da şehirde büyük bir yağma hareketine giriştiler. Tsidkiyau dahil olmak üzere bütün kral ailesi ve büyük generaller gece vakti Yeruslayim'den kaçtılar, fakat Yeriho yakınlarında yakalandılar. Babil kuvvetleri, esirleri Nevuhadnesar'ın bulunduğu Rivlata'ya getirdiler. Orada Babil kralı, Tsidkiyau'nun gözleri önünde oğullarını öldürdü ve sonra kralın gözlerinin oyulmasını emretti. Zavallı kral bu acınacak durumda zincirlere bağlı olarak Babil'e götürüldü. David soyunun son kralının sonu böyle oldu.

BET-AMİKDAŞ'IN YIKILMASI

Tsidkiyau ve devletin ileri gelenlerinin Babil'e sürgüne gönderilmesine rağmen Nevuhadnesar'ın sınırları yatışmadı ve Yeuda Krallığını tamamen ortadan kaldırmak için Nevuzaradan adlı bir generalini Yeruslayim'e yolladı. Av ayının dokuzunda Yeruslayim'e giren Nevuzaradan, Bet-Amikdaş'ı, kral sarayını ve bütün kutsal yerleri yaktı. Aynı zamanda şehirde büyük bir yağma yaparak Nevuhad-

nesar'ın bırakmış olduğu bütün kutsal aletleri aldı. Henüz Yeruslayim'de yaşamakta olan binlerce soylu aile Babil'e sürgüne götürüldü. Nevuzaradan, Yeruslayim şehrini ateşler içinde bırakarak Babil'e döndü. Yeuda krallığı, kuruluşundan 487 yıl sonra bu şekilde yıkıldı.

Şehrin ve Bet-Amikdaş'ın harabelerinde bulunan nebi Yermiyau, milleti için ağladı ve her sene Tişa-Beav gününde okunan "Eha" adlı ağıtı yazdı.

"Eha" nın başında nebi, acısını şöyle belirtir:

"Halkla dolu olan şehir nasıl perişan oldu, o şimdi aynen bir dul gibi durmakta..."

YEUDA TOPRAKLARINDA KALANLARIN YÖNETİCİSİ AHİKAM'IN OĞLU GEDALYAU

Nevuhadnesar, Yeuda topraklarında kalan ailelerin başına Ahikam'ın oğlu Gedalyau'yu getirdi. Başa geçen yeni yönetici, yiyecek bir şey bulabilmek için ilk iş olarak toprakları, kalanlar arasında pay etti. Memleket yavaş yavaş geliyor ve halk huzur içinde yaşıyordu. Fakat kral ailesinden Neta-nel'in oğlu Yişmael adlı biri, yönetimin Gedalyau'ya verilmesini kıskandı ve yeni yöneticiye karşı bir devrim hazırladı. Haber az zamanda Gedalyau'nun kulağına kadar geldi. Ancak o, kardeşlerinin kendisine hiç bir kötülük yapmayacaklarına kani idi. Dolayısıyla hayatını emniyete almak için hiç bir önleme lüzum görmedi. Bir bayram günü, Tişri ayının birinde Yişmael Gedalyau'yu ziyarete geldi. Şölenin ortasında Yişmael'in adamları Gedalyau'nun üstüne atıldılar ve onu öldürdüler. Nevuhadnesar'ın öcünden korkan halkın büyük bir kısmı, Yeuda topraklarını bırakarak Mısır'a göç ettiler. Nebi Yermiyau onları vazgeçirmek için çok uğraştı, fakat

halkın dinlemediğini görünce onları Mısır'a kadar geçirmek zorunda kaldı.

Yeuda topraklarında olup bitenleri haber alan Nevuhad-nesar, çok sinirlendi ve en büyük generallerinden Nevuzaradan'ı oraya yolladı. Nevuzaradan, devrimi yapanların büyük bir kısmını öldürdü ve bütün halkı Babil'e götürdü. Bütün bu olaylar Bet-Amikdaş'ın yıkılmasından 5 yıl sonra oldu. Böylece Yeuda toprakları tamamen boşaldı ve diğer milletler tarafından ele geçirildi.

NEBİ YERMIYAU'NUN TESELLİ EDİCİ SÖZLERİ

Mısır'da bulunan nebi Yermiyau, milletine moral vermekten geri kalmadı. O, sadece eleştirici değil, fakat aynı zamanda iyi bir teselli edici oldu. Yermiyau, milletin geleceği hakkında birçok kehanetlerde bulundu. Konuşmalarından birinde Allah'ın adına şunları söyledi: "Göreceksiniz, Yeruşalayim şehri nasıl tekrar inşa edilecek, İsrail'in kızları sizler de, ellerinize teflerinizi alıp şarkı ve danslarla kullara çıkacaksınız. Şomron dağlarında tekrar bağ diyeceğiniz günleri bekleyin". (Yermiyau 31/3-4)

İsrail Oğullarının kurtulacakları günü beklemekten kalbi sevinçle dolu olan Yermiyau kehanetlerinden birinde şöyle diyordu: "Henüz milletlerin arasında iken sevinin, şarkı söyleyin. Ben sizi kuzeyden getirteceğim ve sizi dünyanın dört bir köşesinden toplayacağım. Sizleri ben dağıttım, sizleri ben geri getireceğim ve bir çobanın sürüsünü koruması misali, sizleri koruyacağım, en iyi şeylere sahip olacaksınız." (Yermiyau 31/6-II).

Nebi Yermiyau'nun teselli edici sözleri İsrail Oğullarının kalbine ebediyen yerleşti.

KRONOLOJİ

Kitab-ı Mukaddes'e göre Adam'dan Moşe'nin ölümüne kadar yaşamış belli başlı kimselerin adları, doğum ve ölüm tarihleri ile ömürlerinin süresi aşağıdaki tabloda verilmiştir:

<u>Adı</u>	<u>Doğumu</u>	<u>Ölümü</u>	<u>Yaşı</u>
Adam Arişon	1	930	930
Şet	130	1042	912
Enoş	235	1140	905
Kenaan	325	1235	910
Maalalel	395	1990	895
Yered	460	1422	962
Hanoh	622	897	365
Metuşelah	687	1656	969
Lemeh	847	1651	777
Noah (Nuh)	1056	2006	950
Şem	1558	2158	600
Arpahşad	1658	2096	438
Şelah	1693	2126	433
Ever	1723	2187	464
Peleg	1757	1996	239
Reu	1787	2026	239
Şerug	1819	2049	230
Nahor	1849	1997	148
Terah	1878	2083	205
Avraam	1948	2123	175
Yitshak	2048	2228	180
Yaakov	2108	2255	147
Levi	2185	2322	137
Yosef	2199	2309	110
Moşe	2368	2488	120

Tarih sırasına göre İsrail Devletinin başına geçen hakim ve krallar.

	Dünyanın kuruluşundan sonra
Yeoşua idareyi eline alır	2488
İsrail Oğulları	
İsrail topraklarına girerler	2489
Şilo'daki Mişkan'ın inşası	2503
Otniel Ben Kenaz'ın hakim oluşu	2516
Gera'nın oğlu Eud ve Anat'ın oğlu	
Şamgar hakim seçilirler	2596
Nebi Devora	2636
Yoaş'ın oğlu Gidon	2676
Avimeleh	2716
Pua'nın oğlu Tola	2719
Giladlı Yair	2742
Gilad'lı Yiftah	2781
Bet-Lehem'li İvsan	2787
Zevulun'lu Elon	2793
İlel'in oğlu Avdon	2803
Manoah'ın oğlu Şimşon	2811
Koen Gadol Eli	2831
Nebi Şemuel	2871
Şaul'un İsrail Kralı olması	2882
David'in bütün İsrail'de kral olması	2892
Şelomo'nun İsrail'de kral olması	2924

Hakimlerin adları ve hakimlik süreleri

	<u>Yıl</u>
Kenaz'ın oğlu Otniel	40
Gera'nın oğlu Eud, Anat'ın oğlu Şamgar	80
Nebi Devora	40
Yoaş'ın oğlu Gidon	40
Gidon'un oğlu Avimeleh	3
Pua'nın oğlu Tola	23
Giladlı Yair	6
Giladlı Yiftah	7
Bet-Lehem'li İvsan	10
İlel'in oğlu Avdon	8
Manoah'ın oğlu Şimşon	20
Koen Gadol Eli	40

YEUDA VE İSRAEL DEVLETLERİNİN BAŞINA GEÇEN KRALLARIN YAŞADIKLARI DEVİRLER.

YEUDA KRALLARI

Yıl

Kral Şelomo	2924-2964
Kral Rehavam	2964-2981
Kral Aviyam	2982-2984
Kral Asa	2985-3025
Kral Yeoşafat	3026-3050
Kral Yeoram	3048-3055
Kral Ahazyau	3055-3055
Kral Atalyau	3056-3061
Kral Yoaş	3062-3101
Kral Amasya	3102-3130
Kral Uziyau	3115-3167
Kral Yotam	3168-3183
Kral Ahaz	3184-3199
Kral Hizkiyau	3200-3228
Kral Menaşe	3229-3283
Kral Amon	3284-3285
Kral Yoşiyau	3286-3316
Kral Yeohaz	3317-3317
Kral Yeoyakim	3317-3327
Kral Yeoyahim	3327-3327
Kral Tsdkiyau	3328-3338
Bet-Amikdaş'ın yıkılışı (birinci)	3338
Ahikam'ın oğlu GEDALYAU'nun ölümü	3339

İSRAEL KRALLARI

	Yıl
Kral Yarovam	2965-2986
Kral Nadav	2986-2987
Kral Baaşa	2987-3010
Kral Ela	3010-3011
Kral Zimri	3011-3011
Kral Tivni	3011-3015
Kral Omri	3011-3022
Kral Ahav	3022-3043
Kral Ahazyau	3043-3044
Kral Yoram	3044-3055
Kral Yeu	3056-3083
Kral Yeoahaz	3084-3101
Kral Yoaş	3101-3116
Kral II Yarovam	3014-3154
Kral Zeharya	3154-3155
Kral Şalum	3155-3155
Kral Menahem	3155-3164
Kral Pekahya	3164-3166
Kral Pekah	3167-3186
Kral Oşea	3187-3196
Şomron şehrinin düşüşü ve İsrail'in 10 kabilesinin sürgüne götürülmesi	3205

İSRAEL KRALLIĞININ 10 KABİLESİNİN BAŞINA GEÇEN KRALLARIN ADLARI VE KRALLIK SÜRELERİ

Nevat'ın oğlu YAROVAM	22 Yıl
Yarovam'ın oğlu NADAV	2 Yıl
Ahiya'nın oğlu BAAŞA	24 Yıl
Baaşa'nın oğlu ELA	2 Yıl
ZİMRİ	7 Gün
Ginat'ın oğlu TİVNİ	5 Yıl
OMRİ	12 Yıl
Omri'nin oğlu AHAV	22 Yıl
Ahav'ın oğlu AHAZYAU	2 Yıl
Ahav'ın oğlu YEORAM	12 Yıl
YEU	28 Yıl
Yeu'nun oğlu YEOHAZ	17 Yıl
Yeoahaz'ın oğlu YOAŞ	16 Yıl
Yoaş'ın oğlu II.YAROVAM	41 Yıl
Yarovam'ın oğlu ZEHARYAU	6 Ay
Yaveş'ın oğlu ŞALUM	30 Gün
Gedi'nin oğlu MENAHEM	10 Yıl
Menahem'in oğlu PEKAHYA	2 Yıl
Remalyau'nun oğlu PEKAH	20 Yıl
Ela'nın oğlu OŞEA	9 Yıl

YEUDA KRALLIĞININ BAŞINA GEÇEN KRALLAR VE KRALLIK SÜRELERİ

David'in oğlu ŞELOMO	40 Yıl
Şelomo'nun oğlu REHAVAM	17 Yıl
Rehavem'in oğlu AVİYAM	3 Yıl
Aviyam'ın oğlu ASA	41 Yıl
Asa'nın oğlu YEOŞAFAT	25 Yıl
Yeşafat'ın oğlu YEORAM	8 Yıl
Yeoram'ın oğlu AHAZYAU	1 Yıl
Ahazyau'nun annesi ATALYAU	6 Yıl
Ahazyau'nun oğlu YOAŞ	40 Yıl
Yoaş'ın oğlu AMASYA	29 Yıl
Amasya'nın oğlu AZARYAU (Uziyau)	52 Yıl
Uziyau'nun oğlu YOTAM	15 Yıl
Yotam'ın oğlu AHAZ	15 Yıl
Ahaz'ın oğlu HİZKİYAU	29 Yıl
Hizkiyau'nun oğlu MENAŞE	55 Yıl
Menşe'nin oğlu AMON	2 Yıl
Amon'un oğlu YOŞİYAU	31 Yıl
Yoşiyau'nun oğlu YEOHAZ	3 Ay
Yoşiyau'nun oğlu YEOYAKİM	11 Yıl
Yeoyakim'in oğlu YEOYAHİM	3 Ay
Yoşiyau'nun oğlu TSİDKİYAU (Matanya)	11 Yıl

İÇİNDEKİLER

Önsöz 07

Dünyanın Kuruluşu 011

Adam Cennet Bahçesinde (Gan - Eden) 011

Yılan, Adam ve Havayı Kandırır 012

Kayın ve Evel 013

Tufan (Mabul) 014

Babil (Bavel) Kulesi 015

Avraam'ın Hayatı 016

Avraam ve Lot'un Çobanları Arasındaki Kavga 017

Avraam Lot'u Kuvvetli Kralların Elinden Kurtarır 017

Sünnet 018

Allah, Sedom ve Amora Şehirlerini Mahveder 018

Yitshak ve Yişmael 019

Yitshak'ın Kurban Edilişi 020

Sara'nın Ölümü ve Yitshak'ın Evlenmesi 020

Yaakov ve Esav 022

Yaakov Yitshak'ın Duasını Alır 022

Yaakov ve Lavan 023

Lavan Yaakov'u Takip Eder 024

Yitshak'ın Ölümü 025

Yosef ve Kardeşlerinin Hayatı 025

Yosef'in Mısır'daki Hayatı 026

Mısır Kralı Paro'nun (Firavun) Rüyaları 028

Yosef ve Kardeşleri 029

- Yösef Kendini Kardeşlerine Tanıtır 030
Yaakov Son Yıllarını Mısır'da Geçirir 031
Mısır Köleliği 032
Moşe'nin Doğuşu 034
Moşe'nin Küçüklüğü 035
Moşe'nin Gençliği 035
Moşe Yitro'nun Yanında Çobanlık Yapar 036
Moşe Paro'nun Karşısında ve Mısırlılara Verilen On Ceza 037
Mısır'dan Çıkış 038
Kızıldeniz'den Geçiş 038
İsrael Oğulları Çölde 039
Sinay Dağında Din'in (tora) Verilişi 040
Altın Buzağı 041
Allah'ın Evi Mişkan'ın İnşası 042
Moşe Halkın Arasından Başkanlar Seçer 042
Moşe, İsrail Milletine Medeni ve Sosyal Kanunlar Öğretir 043
Moşe, Kenaan'a Casuslar Yollar 044
Korah, Moşe'ye Karşı Bir İsyan Tertipler 045
Sihon ve Og Savaşları 045
Reuben, Gad ve Menafe Kabileleri Moşe'den Ever -
Ayarden Topraklarını İsterler 046
Moşe'nin Ölümü 046
Yeoşua Binnun 047
Yarden'den Geçiş 047
Yeoşua İsrail Oğullarını Sünnet Ediyor 048
Yeoşua Yeriho Şehrini Ele Geçiriyor 049
Ay Şehri 049
Givonlar "Givonim" 050
Yeoşua, Kuzey ve Güney Kenaan Topraklarını Ele
Geçiriyor 051
İsrael Oğulları Kenaan Topraklarını Paylaşıyorlar 052

Yeoşua Halka Daima Allah'ın Yolunda Yürümelerini

Emrediyor 053

Yeoşua'nın Ölümü 054

Hakimler 056

Otniel Ben Kenaz 056

Gera'nın Oğlu Eud 057

Anat'ın Oğlu Şamgar 057

Devora 057

Yoaş'ın Oğlu Gidon 059

Avimeleh 060

Pua'nın Oğlu Tola 061

Giladlı Yair 061

Giladlı Yiftah 061

Betlehemli İvsan 062

Rut'un Hayatı 062

Rut, Boaz ile Evleniyor 063

Zevulun'lu Elon 064

İlel'in Oğlu Avdon 064

Şimşon 064

Şimşon Pelîştîlerden İntikam Alıyor 066

Şimşon İsrail'in Hakimi Oluyor 067

Pelîştîler Şimşon'u Yakalıyorlar 067

Şimşon'un Son Günleri 068

Büyük Koen (kâhin) Eli 068

Şemuel'in Küçüklüğü 069

Şemuel'in Nebi Olması 070

Eli ve Oğullarının Feci Akibeti 070

Aron-Aberit Pelîştîlerin Elinde 071

Şemuel İsrail'in Hakimi Oluyor 072

İsrail Oğulları Şemuel'den Kral İsterler 072

Krallar 074

Şaul İsrail'e Kral Olarak Seçilir 074

Şaul Amonilerle Yaptığı Savaşta Galip Geliyor 075

Şaul Pelîştîlerden İntikam Alıyor 076

- Şaul Amalekilerle Savaşıyor 077
 Allah, Şemuel'e Yeni Bir Kral Seçmesini Emreder 079
 David, Şaul'un Sarayına Çağrılır 079
 David Peliştilerin Kahramanı Golyat ile Çarpışıyor 080
 Şaul David'i Kışkanıyor 082
 David, Kahinlerin (Koenlerin) Şehri Olan Nov'a Kaçıyor 083
 Şaul, David'i Aramaya Çıkar 084
 Şaul'un Son Günleri 086
 Şaul ve Yonatan'ın Ölümü 086
 David, Şaul ve Oğullarının Ölümüne Ağlar 087
 Yehuda Kabilesinden David Kral Seçiliyor 088
 David, Yeruşalayim'e Yerleşir 089
 Avşalom'un Ayaklanması 090
 Şeva Ben Bihri'nin İsyanı 091
 David'in Son Günleri 092
 Şelomo'nun Krallığı 093
 Şelomo'nun Yargısı 094
 Bet-Amikdaş'ın İnşa Edilmesi 095
 Bet-Amikdaş'ın Açılış Töreni 097
 Şelomo'nun Sarayı ve Tahtı 098
 Saba Melikesi 098
 Şelomo'nun İhtiyarlığı 099
 Şelomo'nun Ölümü 099
 İsrail Devletinin İkiye Bölünüşü 100
 Yeuda Kralı Şelomon'un Oğlu Rehavam 101
 İsrail Kralı Nevat'ın Oğlu Yarovam 102
 Yeuda Kralı Rehavam'ın Oğlu Aviyam 104
 Yeuda Kralı Aviyam'ın Oğlu Asa 104
 İsrail Kralı Yarovam'ın Oğlu Nadav 105
 İsrail Kralı Başa 105
 İsrail Kralı Başa'nın Oğlu Ela 105
 İsrail Kralı Zimri 106
 İsrail Kralı Omri 106

- Yeuda Kralı Asa'nın Oğlu Yeoşafat •107
 İsrail Kralı Omri Oğlu Ahav •108
 Nebi Eliyau (Eliyau Anavi) •109
 Eliyau, Kral Ahav'ın Önünde •109
 Eliyau ile Ahav'ın Karşılaşması •110
 Eliyau ve Baal'in Nebileri •111
 Eliyau Çöle Kaçar •112
 Navot'un Bağı •113
 Ahav Suriye Kralı Ben-Adad'ı Mağlup Eder •114
 Ahav'ın Ölümü •115
 İsrail Kralı Ahav'ın Oğlu Ahazya •115
 Eliyau Anavi Bu Dünyadan Ayrılır •116
 İsrail Kralı Ahav'ın Oğlu Yeoram •117
 Şafat'ın oğlu Elişa'nın Nebiliği •117
 Elişa İsrail Kralı Yeoram ile Karşılaşır •118
 Nebi Elişa'nın Mucizeleri •119
 Elişa, Suriye Başkumandanını İyileştirir •120
 Suriye ile İsrail Arasındaki Savaş •122
 Yeuda Kralı Yeoşafat'ın Oğlu Yoram (Yeoram) •123
 Yeuda Kralı Yoram'ın (Yeoram) Oğlu Ahazyau •123
 Elişa, Başkumandan Yeu'yu İsrail Kralı Olarak Tayin Eder
 •124
 Ahav'ın Karısı Ozevel'in Ölümü •125
 İsrail Kralı Yeu •126
 Nebi Elişa Yeu'ya Krallığının Ebedi Olmayacağını Bildirir
 •126
 Yeuda Kraliçesi Ahazyau'nun Annesi Atalyau •127
 Yeuda Kralı Yoaş ve Koen Gadol Yeoyada •128
 İsrail Kralı Yeu'nun Oğlu Yoahaz (Yeoahaz) •128
 İsrail Kralı Yoahaz'ın Oğlu Yoaş ve Nebi Elişa'nın Ölümü
 •129
 İsrail Kralı Yoaş ile Yeuda Kralı Amasya Arasındaki Savaş
 •130
 Yeuda Kralı Yoaş'ın Oğlu Amasya •130

- Yeuda Kralı Amasya'nın Oğlu Uziyau •132
 İsrail Kralı Yoaş'ın Oğlu Yarovam •133
 İsrail Kralı Yarovam'ın Oğlu Zeharyau •134
 İsrail Kralı Yaveş'in Oğlu Şalum •134
 İsrail Kralı Gedi'nin Oğlu Menahem •135
 İsrail Kralı Menahem'in Oğlu Pekahya •136
 Yeuda Kralı Uziyau'nun Oğlu Yotam •136
 Nebi Yeşayau •137
 İsrail Kralı Remalyau'nun Oğlu Pekah •138
 Yeuda Kralı Yotam'ın Oğlu Ahaz •139
 İsrail'in Son Kralı Ela'nın Oğlu Oşea •140
 Yeuda Kralı Ahaz'ın Oğlu Hezkiyau •141
 Hezkiyau Aşur Kralı Sanheriv ile Savaşır •142
 Kral Hezkiyau'nun Son Günleri •143
 Yeuda Kralı Hezkiyau'nun Oğlu Menşe •144
 Yeuda Kralı Menşe'nin Oğlu Amon •145
 Yeuda Kralı Amon'un Oğlu Yoşiau •146
 Yoşiau, Pesah Bayramının Büyük Bir Merasimle
 Kutlanmasını Emreder •148
 Yoşiau, Devleti Dürüstlikle Yönetir •148
 Kral Yoşiau'nun Son Günleri •149
 Kral Yoşiau'nun Ölümü •149
 Nebi Yermiyau •151
 Yeuda Kralı Yoşiau'nun Oğlu Yeoahaz •152
 Yeuda Kralı Yoşiau'nun Büyük Oğlu Yeoyakim •152
 Nebi Yermiyau Tutuklanır •153
 Babil Kralı Nevuhadnesar Yeuda Krallığını Eline Geçirir
 •154
 Yeuda Kralı Yeoyakim'in Oğlu Yeoyahim •155
 Yeuda'nın Son Kralı Yoşiau'nun Oğlu Tsidkiyau •156
 Nebi Yermiyau Millete Babil Kralına İsyan Etmemelerini
 Öğütler •157
 Son Yeuda Kralı Tsidkiyau'nun Acı Sonu •158
 Bet-Amikdaş'ın Yıkılması •159

Yeuda Topraklarında Kalanların İdarecisi Ahikam'ın Oğlu Gedalyau	160
Nebi Yermiyau'nun Teselli Edici Sözleri	161
Kronoloji	162
Tarih Sırasına Göre İsrail Devletinin Başına geçen Hakim ve Krallar	163
Hakimlerin Adları ve Hakimlik Süreleri	164
Yeuda ve İsrail Devletlerinin Başına Geçen Kralların Yaşadıkları Devirler	165
İsrail Kralları	166
İsrail Krallığının 10 Kabilesinin Başına Geçen Kralların Adları ve Krallık Süreleri	167
Yeuda Krallığının Başına geçen Krallar ve Krallık Süreleri	168
İÇİNDEKİLER	169